

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KUNGL BIBL

- 7 SEP 1962

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962:40

Sou

1962:40 A

Handelsdepartementet

BEREDSKAPSLAGRING AV OLJA
1963—1969

BETÄNKANDE AVGIVET AV
1961 ÅRS OLJELAGRINGSKOMMITTÉ

Stockholm 1962

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962

Kronologisk förteckning

1. Skogstillgångarna i Jämtlands län. Idun. 100 s. + 1 utvikskarta. S.
2. Yrkesutbildningen på trädgårdsområdet. Statens Reproduktionsanstalt. 71 s. Jo.
3. Totalförsvarets personalfrågor. Beckman. 305 s. Fö.
4. Arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårdspersonal. Beckman. 165 s. I.
5. Vidgad vuxenutbildning på gymnasieområdet. Kihlström. 116 s. E.
6. Statsbidrag till enskild väghållning, m. m. Idun. 92 s. K.
7. Kommunal beredskap. Idun. 198 s. I.
6. Finansplan för budgetåret 1962/63 samt Preliminär nationalbudget för år 1962. Marcus. XXIII + 61 s. Fi.
9. Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Kihlström. 259 s. Fi.
10. Svensk ekonomi 1960—1965. Idun. 220 s. Fi.
11. Svensk ekonomi 1960—1965. Bilagor 1—5. Idun. 296 s. Fi.
12. Aspekter på utvecklingsbiståndet. Idun. 268 s. U.
13. Skärpta regler för rusdrycksinköp. Idun. 125 s. Fi.
14. Atomansvarighet II. Idun. 205 s. Ju.
15. Den allmänna näringslagstiftningen. Idun. 212 s. H.
16. Korrespondensundervisningen inom skolväsendet. Tryckeribolaget Värmlands Folkblad, Karlstad. 141 s. E.
17. Arbetsstidsförkortningens omfattning och utläggning. Idun. 141 s. S.
18. Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Del II. Idun. 87 s. Fi.
19. Utlandssvenskars deltagande i allmänna val. Idun. 50 s. Ju.
20. Nedre justitierevisionens arbetsorganisation. Idun. 84 s. Ju.
21. Kommunalt stöd åt studerande från utvecklingsländerna. Kihlström. 35 s. I.
22. Samhällsfarlig asocialitet. Idun. 232 s. I.
23. Försvarets tandvård. Idun. 100 s. Fö.
24. Expropriation för sanering av historiskt eller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Marcus. 45 s. Ju.
25. Reviderad nationalbudget för år 1962. Marcus. IV + 52 s. Fi.
26. Avgiftsbelagda trafikaneläggningar. Idun. 70 s. K.
27. Radions juridiska ansvar. Idun. 131 s. Ju.
28. Skolväsendets centrala ledning. Idun. 408 s. E.
29. Säkerhetsinspektion av motorfordon och släpvagnar. Kihlström. 101 s. K.
30. Arbetsstidsreglering för militär personal och civilmilitär. Idun. 82 s. Fö.
31. Stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna. Norstedt & Söner. 153 s. Fi.
32. Automatisk databehandling. Kihlström. 311 s. Fi.
33. Veterinärmedicinsk forskning och undervisning. Del I. Statens Reproduktionsanstalt. 168 s. Jo.
34. Försvarsmedicinsk forskning i totalförsvaret. Idun. 191 s. + 1 utviksblad. E.
35. Svensk trafikpolitik III. Idun. 108 s. K.
36. Naturen och samhället. Statens Reproduktionsanstalt. 440 s. Jo.
37. Byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter och personalorganisation. Idun. 115 s. K.
38. Utbildning av sjukvårdsadministratörer. Idun. 112 s. I.
39. Ortsprisindex. Idun. 132 s. C.
40. Beredskapslagring av olja 1963—1969. Idun. 136 s. H.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962:40

Handelsdepartementet

BEREDSKAPSLAGRING AV OLJA

1963—1969

BETÄNKANDE AVGIVET AV

1961 ÅRS OLJELAGRINGSKOMMITTÉ

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB

STOCKHOLM 1962

I föreliggande tryckta upplaga av ett den 11 maj 1962 till handelsministern överlämnat hemligt betänkande har vissa utslutningar och andra jämkningar företagits.

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet	5
KAPITEL I. Utredningsuppdraget	7
KAPITEL II. Oljelagringsprogrammet 1958—1962	10
Huvuddragen av 1958—1962 års oljelagringsprogram	11
Förordningarna om oljelagring, oljeavgift m. m.	13
Lagringsprogrammets genomförande — tillämpning och erfarenheter	18
KAPITEL III. Den väntade konsumtionsutvecklingen för petroleumprodukter fram till 1970.	26
KAPITEL IV. Allmänna synpunkter på behovet och omfattningen av ökad oljelagring	33
KAPITEL V. Lagringsmål för perioden 1963—1969.	39
KAPITEL VI. Krigs- och avspärrningsreservernas lagring	45
KAPITEL VII. Investeringskostnader för lagringsprogrammet	51
Enhetspriser för varor och cisterner	51
Utbyggnadsbehov och kostnaderna härför	56
Indexreglering av lån till oljelagring.	58
KAPITEL VIII. Finansieringsfrågor	60
KAPITEL IX. Särskilda lagringsregler för värmekraftverk och stadsgasverk	70
KAPITEL X. Frågan om särskild beredskapslagring av drivmedel för jordbrukets traktorer	81
KAPITEL XI. Vissa särskilda frågor	89
Kretsen av lagringsskyldiga	89
Statliga myndigheters lagring	91
Inlagring hos annan lagerhållare	94
Dispenser att i stället för olja lagra annat bränsle	96
Frivillig lagring av olja	98
Oljeavgift	99
Oljelagringsrådet	100
KAPITEL XII. Specialmotivering till föreslagna författningsändringar.	103
Förordningen om oljelagring m. m.	103
Förordningen om oljeavgift m. m.	108
Instruktionen för överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap	110
KAPITEL XIII. Sammanfattning	111

RESERVATION	116
BILAGOR	
I. Beräkning av cif-priser på olja	122
II. Formler för indexreglering av kostnader för utförande av oljelagringsanläggningar.	124
III. Sammanställning över ändringar av noterade listpriser på eldningsolja nr 1, 3 och 4 åren 1959—1961.	126
IV. Beräkning av oljeavgift	127
V. Förslag till förordning om ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m. m.	128
VI. Förslag till förordning om ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 344) om oljeavgift m. m..	134
VII. Förslag till kungörelse om tillägg till instruktionen för överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap den 10 november 1961 (nr 536).	136

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 april 1961 tillkallade chefen för handelsdepartementet den 12 juni 1961 numera generaldirektören S. B. M. Swärd, ordförande, direktörerna P. H. Betts och A. R. Carlsson, numera byråchefen N.-G. F. Danielson, byråchefen K. G. Å. Englund, numera t. f. kanslirådet N. O. Lindberg, direktören A. H. Lönnegårdh samt f. d. bruksdisponenten K. E. T. Wijkander såsom sakkunniga med uppgift att efter överläggningar med oljebranschen och övriga berörda grenar av näringslivet framlägga förslag rörande den efter utgången av år 1962 fortsatta lagringen av oljeprodukter. Till sekreterare åt de sakkunniga förordnades samtidigt amanuensen K. T. Lindvall.

Till experter åt utredningen, som antagit benämningen 1961 års oljelagringskommitté, förordnade departementschefen den 12 juni 1961 byrådirektören D. E. W. Davidsson, den 21 augusti 1961 byrådirektören N. A. J. Lundmark, den 6 september 1961 revisionssekreteraren N. Å. A. Åhström, den 1 februari 1962 byrådirektören E. G. Hahn och den 31 mars 1962 t. f. förste kanslisekreteraren S.-W. Pantzerhielm.

Reservation har avgetts av herrar Betts, Carlsson, Lönnegårdh och Wijkander.

Härmed får kommittén vördsamt avge ett hemligt betänkande med förslag angående beredskapslagring av olja åren 1963—1969. Efter vissa jämkningar och utslutningar i betänkandet kommer detsamma att jämväl överlämnas i en offentlig upplaga. Därmed har kommittén slutfört sitt uppdrag.

Stockholm den 11 maj 1962.

Bertil Swärd

P. Betts

A. R. Carlsson

N.-G. Danielson

Åke Englund

Olof Lindberg

H. Lönnegårdh

E. Wijkander

/Torbjörn Lindvall

KAPITEL I

Utredningsuppdraget

Utredningens direktiv innefattas i yttrande till statsrådsprotokollet den 7 april 1961 av chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange. Departementschefen anförde därvid följande.

Genom beslut av 1957 års riksdag (prop. 144, rskr 322 och 329) fastställdes ett program för ökad lagring av mineralolja under femårsperioden 1958—1962. De i programmet uppställda lagringsmålen, vilka skall vara uppnådda vid utgången av år 1962, bestämdes under beaktande av behoven dels under krig, dels vid olika avbrott i tillförseln i fred. Kungl. Maj:t utfärdade den 31 maj 1957 förordning om oljelagring m. m. enligt vilken oljehandeln och oljeraffinaderierna liksom den som importerar olja för egen förbrukning samt vissa större, huvudsakligen industriella förbrukare är skyldiga att lagra olja. Med stöd av oljelagringsförordningen har Kungl. Maj:t bestämt, att den del av lagringen av drivmedel, som motsvarar behoven under viss krigsperiod, krigsreserven, skall förvaras i bergum eller på annat sätt, som innefattar skäligt skydd mot förstöring genom bombanfall eller beskjutning.

Den beslutade lageruppbbyggnaden har hittills kunnat fullföljas och de uppsatta lagringsmålen kan med undantag för viss del av den skyddade lagringen förutses bli förverkligade vid utgången av innevarande lagringsperiod.

Finansieringen av lagringsprogrammet sker dels genom de lagringskyldiga själva, dels genom statligt stöd i form av ränte- och amorteringsfria lån, som successivt avskrivs under en tid av tjugo år. För ändamålet har under budgetåren 1957/58—1960/61 på kapitalbudgeten anvisats sammanlagt 252 milj. kr. För budgetåret 1961/62 har i årets statsverksproposition föreslagits en ytterligare medelsanvisning av 60 milj. kr. Närmare bestämmelser rörande utbetalning och avskrivning av lån till lagringskyldiga m. m. har av Kungl. Maj:t utfärdats den 25 april 1958 och den 22 maj 1959.

Den fortgående stegringen av energi- och bränsleförbrukningen samt förskjutningen i förbrukningen från fasta bränslen till eldningsoljor har medfört en utomordentligt stark uppgång i konsumtionen av flytande drivmedel och eldningsoljor. Konsumtionen av dessa produkter har sålunda stigit från 1,5 milj. m³ 1939 till över 13 milj. m³ år 1960. Sedan 1955 har konsumtionen ökat med mer än 4 milj. m³. Då de inhemska produktionskällornas bidrag till bränsleförsörjningen fortsatt att minska även absolut sett har importberoendet blivit alltmera framträdande. Denna utveckling kan förväntas bli bestående under överblickbar framtid. En omfattande beredskapslagring av importerade flytande bränslen kommer därför att erfordras även framgent för att de för landets försvarsberedskap och folkhushållningen mest nödvändiga energibehoven skall vara tillfredsställande tryggade i händelse av avbrott eller inskränkning i den normala tillförseln.

Nu gällande lagringsprogram innefattar för varje oljeslag bestämda kvantiteter. Dessa kvantiteter är bestämda med hänsyn till de förhållanden som beräk-

nats föreligga vid lagringsperiodens utgång, årsskiftet 1962/63. Vid framläggandet av detta program framhöll jag betydelsen av att i god tid före periodens utgång fastställa omfattningen av beredskapslagringen för tiden därefter. Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har nu till handelsdepartementet avlämnat utredning och därpå grundat förslag rörande oljelagringen under perioden 1963—1969. I utredningen redovisas en av riksnämnden upprättad försörjningsplan för drivmedel och bränslen. Storleken av den fortsatta beredskapslagringen har bedömts mot bakgrunden av den väntade konsumtionsutvecklingen och behovet att säkerställa försörjningen under krig och olika avbrott i den fredstida tillförseln. Riksnämnden har föreslagit att den närmare utformningen av programmet för den kommande lagringsperioden skall — på basis av nämndens framlagda material, som är av hemlig natur — bli föremål för utredning genom särskilda sakkunniga innan frågan förelägges riksdagen.

Jag finner det mot den här redovisade bakgrunden angeläget att särskilda sakkunniga nu tillkallas med uppgift att framlägga förslag rörande beredskapslagringen av olja efter utgången av den löpande lagringsperioden 1958—1962. I utredningen bör ingå företrädare för staten och för av lagerhållningen berörda delar av näringslivet. Utredningsarbetet bör bedrivas så att frågan om den fortsatta oljelagringen kan underställas 1962 års riksdag.

Till vägledning för utredningsarbetet vill jag framhålla följande.

De överväganden som måste föregå ett definitivt beslut beträffande den fortsatta beredskapslagringen innefattar åtskilliga komplicerade frågeställningar. Det rör sig här om en verksamhet med omfattande ekonomiska konsekvenser både för samhället som helhet och för de av lagringsplikten berörda delarna av näringslivet. Av avgörande betydelse härvidlag blir givetvis vilken kvantitativ målsättning för lagerhållningen som bör uppställas för tiden efter år 1962. I likhet med riksnämnden finner jag det lämpligt att man vid bedömningen av den fortsatta lagringspolitiken nu tar sikte på återstoden av 1960-talet. Även om behov av revision av programmet under denna tid kan uppkomma är det likväl angeläget att åstadkomma underlag för en långsiktig planering hos berörda lagerhållare. Behovet av lager påverkas av såväl den väntade konsumtionsutvecklingen som de krav som bör uppställas i fråga om lagerhållningens storlek sett i förhållande till konsumtionen. Riksnämndens utredning utmynnar i förslag om en viss ytterligare relativ förstärkning av beredskapen. Härför talar bl. a. den omständigheten att — beroende på ökade omställningssvårigheter till annat bränsle — vårt lands känslighet för störningar i den kontinuerliga oljetillförseln tilltar ju större andel oljan representerar i den totala energiförsörjningen. Jag är emellertid för egen del inte beredd att nu ta någon mera definitiv ståndpunkt i fråga om beredskapslagringens kvantitativa omfattning. Frågan blir nämligen i hög grad beroende på vilka kostnader som är förenade med den ena eller andra målsättningen. De sakkunniga bör därför — med utgångspunkt från riksnämndens utredningsmaterial — utarbeta olika alternativ och belysa de ekonomiska konsekvenserna av dessa.

När det gäller fördelningen av ansvaret för den fortsatta oljelagringen bör en allmän utgångspunkt vara att de lagringsskyldiga under alla förhållanden bör bära de kostnader som hänför sig till bibehållandet av en i förhållande till konsumtionen oförändrad beredskap. Jag vill i detta sammanhang erinra om att oljekonsumtionen synes ha vuxit snabbare än som förutsågs vid tillkomsten av det nu löpande lagringsprogrammet. Frågan om fortsatt statlig medverkan i finansieringen av oljelagringen blir bl. a. beroende av vilka krav som uppställs på förbättrad beredskap och av omfattningen av den fortsatta utbyggnaden av skyd-

dade lagringsutrymmen. Med hänsyn till kravet på rättvis fördelning av kostnaderna mellan olika kategorier av lagringsskyldiga bör särskild uppmärksamhet också ägnas frågan om ekonomiskt stöd till de nya lagringsskyldiga som tillkommer efter år 1962.

Enligt gällande lagringsprogram förutsattes de i krigsreserven ingående drivmedelslagren skola förvaras i skyddade utrymmen. Det synes angeläget att denna princip bibehållas. Detta kräver en kvantitativ bestämning av dessa drivmedelslagers storlek vid olika tidpunkter under lagringsperioden. Den erforderliga utbyggnaden av skyddade lagringsutrymmen bör liksom för närvarande i möjlig mån åvila de lagringsskyldiga. Med hänsyn till erfarenheterna från den nu löpande perioden bör de sakkunniga särskilt uppmärksamma frågan om en ur försvars- och beredskapssynpunkt lämplig lokalisering av sådana lagringsutrymmen. Även när det gäller den oskyddade lagringen bör övervägas vilka åtgärder som kan vara påkallade för att undvika en alltför stark och ur allmänna synpunkter olämplig koncentration av dessa lager.

Bland frågor, som i samband med utredningen av den fortsatta beredskapslagringen torde böra övervägas av de sakkunniga, må här ytterligare nämnas spørgsmålet om införande av särskilda lagringsregler för värmekraftverk, som tar hänsyn till de speciella förutsättningar under vilka dessa drives. Även frågan om särskilda lagringsregler för gasverken torde böra övervägas. Beredskapslagringen av drivmedel för jordbrukets traktorer bör vidare tas upp till behandling av de sakkunniga. Därvid bör särskilt prövas de synpunkter och förslag som framlagts av en inom handelsdepartementet tillkallad utredningsman i ett den 31 december 1957 avlämnat betänkande, »Beredskapslagring av traktorbränsle». Slutligen bör den nuvarande oljelagringsförordningen och övriga oljelagringen berörande författningar överses mot bakgrunden av de erfarenheter, som vunnits under den hittillsvarande tillämpningen, samt anpassas med hänsyn till den utformning, som kan komma att föreslås för beredskapslagringen efter utgången av år 1962. De sakkunniga bör vara oförhindrade att i övrigt taga upp de spørsmål, som aktualiseras i samband med utredningsarbetet.

Med hänsyn till angelägenheten av att frågan om den fortsatta beredskapslagringen skall kunna underställas 1962 års riksdag bör arbetet påbörjas utan dröjsmål och bedrivas med skyndsamhet. Det torde få förutsättas att de sakkunniga till ledning för sitt arbete får tillgång till riksnämndens förut omnämnda utredning ävensom till övrigt erforderligt material av hemlig natur.

KAPITEL II

Oljelagringsprogrammet 1958—1962

För att inom landet få till stånd en beredskapslagring av petroleumprodukter utöver den i statlig regi infördes år 1938 skyldighet för oljehandeln och de inhemska oljeraffinaderierna att lagra olja. Bestämmelserna om denna lagringsskyldighet, som reglerades genom förordningen (nr 367) den 10 juni 1938 angående handel med vissa mineraloljor, innebar att lagerhållningen skulle motsvara en procentuell del av de lagringsskyldigas försäljning under det närmast föregående året. De för olika år gällande lagringsprocenttalen fastställdes av Kungl. Maj:t genom särskilda kungörelser. Lagringsplikten uppgick under år 1957 — det sista år, under vilket den nyssnämnda förordningen var i tillämpning — till 25 % för bensin och fotogen samt till 15 % i fråga om motor- och pannbrännolja. Förpliktelse för oljehandelsföretagen att förvara någon del av dessa lager i berggrum eller andra skyddade utrymmen fanns icke.

Den snabba ökningen fram till mitten av 1950-talet av konsumtionen av flytande drivmedel och eldningsoljor, vilken i oförändrad takt förväntades komma att fortsätta under de närmast framförliggande åren, skärpte kraven på en säker och jämn tillförsel och därmed också på en tillfredsställande lagring av sådana bränslen inom landet. Mot bakgrunden härav tillkallades hösten 1955 särskilda sakkunniga, 1955 års oljelagringskommitté, med uppgift att efter överläggningar med oljebranschen och övriga berörda grenar av näringslivet lägga fram förslag rörande en ökad lagring av oljeprodukter. Kommittén förordade i sitt den 21 december 1956 avgivna hemligstämplade betänkande »Oljelagring», vilket med vissa jämkningar och utslutningar även utkom i en offentlig, tryckt upplaga (SOU 1957: 4), att systemet enligt 1938 års förordning med lagring av viss procentuell andel av föregående års import skulle ersättas av ett lagringsprogram, omfattande åren 1958—1962, med för olika oljeslag fasta lagringsmål. Det av kommittén framlagda programmet, innefattande jämväl förslag till förordning om oljelagring m. m., lades till grund för proposition (nr 144) till 1957 års riksdag rörande beredskapslagring av olja under den nämnda tidsperioden.

Sedan riksdagen godkänt de i propositionen föreslagna riktlinjerna för ökad oljelagring, trädde 1958—1962 års oljelagringsprogram i kraft den 1 januari 1958. Samtidigt härmed upphörde 1938 års förordning att gälla och ersattes av förordningen (nr 343) den 31 maj 1957 om oljelagring m. m.

Huvuddragen av 1958—1962 års oljelagringsprogram

Vid fastställandet av den *kvantitativa målsättningen* för oljelagringsprogrammet beaktades dels den mängd oljeprodukter, som i krig beräknades komma att erfordras under viss tidsperiod — krigsreserven — dels vad som kunde behövas med hänsyn till olika tänkbara störningar i oljetillförseln under fredstid — försörjningsreserven.

Krigsreserven skulle tillgodose behoven för såväl krigsmakten som samhällets övriga områden, såsom civilförsvaret, kommunikationer, jordbruk samt den krigs- och försörjningsviktiga industrin. Försörjningsreservens storlek bestämdes under hänsynstagande till vad som ansågs erforderligt för att trygga försörjningen under vintrar med svåra isförhållanden. Det skulle enligt 1955 års oljelagringskommitté ha varit befogat att vid beräkningen av försörjningsreserven beakta jämväl av andra omständigheter än isavspärning föranledda avbrott i tillförseln. Med hänsyn till svårigheten att bedöma längden av sådana avbrott finge man emellertid enligt kommitténs mening nöja sig med den lagringsram, som uppdragits med tanke på isavspärningsriskerna, och tills vidare utgå från att sålunda upplagrade kvantiteter finge anses innefatta beredskap även mot andra tänkbara störningar i tillförseln.

Det av 1955 års oljelagringskommitté framlagda lagringsprogrammet för femårsperioden 1958—1962 motsvarade enligt departementschefens uttalande i propositionen icke vad som ur samhällets synpunkt i och för sig skulle varit önskvärt. Med hänsyn till våra begränsade resurser ansåg departementschefen det dock icke möjligt att ytterligare utvidga lagringsprogrammet.

De produkter, som omfattas av lagringsprogrammet, är bensin, fotogen, motorbrännolja och eldningsolja. Flygdrivmedel har dock undantagits. Lagringsmålen för de olika produkterna skall vara uppnådda vid slutet av femårsperioden 1958—1962, d. v. s. i och med fastställandet av lagringsmålet för år 1963. Vid beräkningen av kvantiteterna utgick man från en uppskattad årskonsumtion av drygt 12 milj. m³ olja vid periodens slut.

Beträffande lagringen av flygdrivmedel för militära behov framhöll departementschefen i den förutnämnda propositionen, att denna lagring alltså borde ombesörjas av de militära myndigheterna. I anslutning till den löpande omsättningen förutsattes därutöver viss lagring komma att ske hos oljehandeln, varigenom den civila luftfartens behov vid importsvårigheter skulle kunna bli tillgodosedda. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (34/1957) över propositionen underströk andra lagutskottet vikten av att Kungl. Maj:t noga följde utvecklingen på detta område och att behörig hänsyn togs särskilt till de ökade krav, vilka kunde komma att ställas till följd av den kraftiga utvidgning av den civila inrikes luftfarten, som tedde sig sannolik under den närmaste framtiden. — I detta sammanhang må vi

dare nämnas, att även lagringen av viss brännolja för flottans behov förut-sattes skola ske genom de militära myndigheternas egen försorg.

Oljelagringen avsågs att liksom före år 1958 handhas främst av oljeföretagen. Med hänsyn bl. a. till angelägenheten av att få till stånd en ur beredskapssynpunkt önskvärd spridning av oljelagringen i landet utvidgades emellertid kretsen av lagringsskyldiga. Sålunda har även de, som importerar olja för egen förbrukning, samt återförsäljare av olja med en omsättning av lägst 20 000 m³ om året, blivit lagringsskyldiga. Vidare har lagringsplikt föreskrivits för den, som under en treårsperiod förbrukat mer än 15 000 m³ eldningsolja per anläggning räknat, oavsett om han själv importerat sitt oljebehov eller köpt från oljehandeln inom landet.

För att få till stånd en fortsatt utbyggnad av skyddade oljelagringsutrymmen infördes skyldighet för de lagringspliktiga att förvara vissa oljeprodukter i sådana utrymmen. Målsättningen för denna lagring begränsades främst av kostnadsskäl till att avse de i krigsreserven ingående kvantiteterna drivmedel, d. v. s. bensin, fotogen och motorbrännolja. Den tidigare utbyggnaden av sådana anläggningar hade skett dels i statlig regi — företrädesvis genom krigsmakten och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap — dels i kommunal och enskild regi, väsentligen med statsbidrag till merkostnaderna i jämförelse med kostnaderna för ovanjordsanläggningar enligt kungörelsen den 20 februari 1948 angående statsbidrag till uppförande av bombsäkra cisternanläggningar för flytande bränslen (SFS 73/1948; med ändring SFS 710/1951).

Investeringskostnaderna för lagringsprogrammets genomförande beräknades till 600 milj. kronor, i vilket belopp ingick kostnaderna både för uppförande av cisterner — såväl ovanjordscisterner som skyddade cisterner — och för anskaffning av olja. De löpande kostnaderna för lagerhållningen ingick däremot icke utan det förutsattes, att oljeföretagen, liksom varit fallet i fråga om beredskapslagringen enligt 1938 års bestämmelser, skulle äga utta ersättning för dessa via prissättningen på oljeprodukterna. Kostnadsberäkningarna för cisternanläggningarna grundades på ett å-pris av 120 kronor/m³ för ovanjordscisterner och 200 kronor/m³ för skyddade lagringsutrymmen, vilka priser ansågs utgöra ett genomsnitt av de aktuella kostnaderna för uppförande av olika typer av lagringsanläggningar. Vid fastställandet av den totala cisternvolymen utgick man från en fyllnadsgrad av 80 % i skyddade och 65 % i oskyddade anläggningar. De totala anläggningskostnaderna för cisterner beräknades uppgå till omkring 350 milj. kronor. Varupriserna utgjordes av importpriserna hösten 1956 före prishöjningen i anledning av Suez-konflikten och uppgick till för bensin 170, fotogen 160, motorbrännolja 153, eldningsolja 1 147 och övrig eldningsolja 127 kronor/m³. På grundval härav beräknades varukostnaderna för den avsedda lagerökningen till omkring 250 milj. kronor.

Av totalkostnaderna beräknades 500 milj. kronor falla på oljehandeln och 100 milj. kronor på lagringspliktiga storkonsumenter av eldningsolja. Det genomsnittliga årliga investeringsbehovet belöpte sig sålunda i förra fallet till 100 milj. kronor och i senare fallet till 20 milj. kronor.

Finansieringen av lagringsprogrammet förutsattes till 360 milj. kronor ske med statliga lån motsvarande 60 % av den beräknade totala investeringskostnaden. Med ovanstående uppdelning av kostnaderna mellan de båda kategorierna lagringsskyldiga skulle på oljehandeln falla 200 milj. kronor eller 40 milj. kronor om året. Ett sådant bidrag syntes rimligt särskilt med hänsyn till att huvuddelen av beloppet eller omkring 25 milj. kronor per år representerade ett mer eller mindre automatiskt kapitalutlägg, som handeln skulle fått vidkännas redan vid en fortsatt tillämpning av 1938 års lagringsbestämmelser. Av de 20 milj. kronor, som årligen beräknades falla på storkonsumenterna, borde dessa i analogi härmed själva bidra med 8 milj. kronor. Härvid beaktades att storkonsumenterna genom det lägre inköpspris på olja, som de förväntades komma i åtnjutande av genom att själva svara för lagringen, erhöle ett visst finansieringsunderlag.

De statliga lånen är ränte- och amorteringsfria och skall successivt avskrivas under en tid av tjugu år. Låneformen har valts för att staten skall kunna kräva återbetalning om lagringsskyldigheten skulle nedgå eller av olika skäl upphöra. — Vid riksdagsbehandlingen av finansieringsfrågan uttalade andra lagutskottet, att därest de kostnadskalkyler, vilka bildade underlag för i propositionen redovisade beräkningar av de belopp, som avsågs anvisas av skattemedel för utbyggnad av lagringsanläggningar, till följd av prisstegringar eller andra oförutsedda omständigheter skulle visa sig i väsentlig mån understiga de verkliga uppkommande kostnaderna, en anslagsmässig ökning av lånebeloppen borde ske, så att den avsedda proportionella fördelningen av lagringskostnaderna mellan staten och de lagringskyldiga bibehölls. — Förhållandena har utvecklats i sådan riktning, att någon ändring i det avseende, som andra lagutskottet antydde, icke blivit aktuell under lagringsperioden.

I samband med att staten åtog sig en viss del av finansieringen av lagringsprogrammet beslöts om införande av den allmänna energiskatten, som tillkom mot bakgrunden av bl. a. de stora investeringsbehoven inom energiområdet, däribland utbyggnaden av ifrågavarande oljelagring.

Förordningarna om oljelagring, oljeavgift m. m.

Bestämmelserna rörande oljelagringsskyldighet återfinns i förordningen den 31 maj 1957 om oljelagring m. m. (SFS 343/1957; med ändringar SFS 55/1958 och 119/1959). Förordningen är icke tillämplig på statliga myndigheter, beträffande vilkas lagring i stället skall gälla vad Kungl. Maj:t därom förordnar. Lagringsskyldigheten avser vidare icke olja, som utvunnits ur inhemska skiffer.

Lagringsplikten omfattar, som tidigare nämnts, grupperna bensin, fotogen, motorbrännolja, eldningsolja 1 och övriga slag av eldningsolja, dock med undantag av flygdrivmedel. Där så befinnas erforderligt må Kungl. Maj:t förordna om annan gruppindelning.

Jämlikt förordningen fastställer Kungl. Maj:t, enligt grunder som riksdagen godkänt, den mängd olja, tillhörande varje grupp, som sammanlagt skall hållas i lager under varje år. Sedan Kungl. Maj:t sålunda fastställt lagringsmål för visst år, ankommer det på tillsynsmyndigheten, som är överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, att före den 1 juli året dessförinnan bestämma hur mycket olja envar enligt förordningen lagringskyldig skall hålla i lager under det nästkommande året. Uppkomsten av lagringsplikt grundar sig på förhållandena under året närmast före det då lagringsskyldigheten bestäms, det s. k. basåret. Lagringsskyldighetens inträde för förbrukare av olja skall dock bedömas med hänsyn till förbrukningens storlek under såväl basåret som de två kalenderåren närmast dessförinnan.

Lagringsskyldighetens kvantitativa omfattning bestäms med ledning av en för varje lagringspliktig beräknad basmängd, vilken inom de respektive oljegrupperna utgör den mängd olja, som den lagringspliktige sålt eller förbrukat under basåret eller, om han sålt eller förbrukat olja både under basåret och året eller ettvarvt av de två åren närmast dessförinnan, vad han i genomsnitt sålt eller förbrukat under angivna tid. Denna beräkningsregel har införts för att variationer i den enskildes försäljning eller förbrukning de olika åren emellan icke skall få överdriven inverkan på hans lagerhållning. Vid beräkning av basmängd för säljare skall avdrag ske för försäljning till andra lagringsskyldiga, häri inräknat statliga myndigheter liksom också enskilda företag, som genom avtal med tillsynsmyndigheten åtagit sig frivillig lagring av olja. Vidare skall i basmängden icke medräknas olja, som sålts för förbrukning vid fartygs drift i utrikes trafik.

Basmängden beräknas med ledning av uppgifter över försäljningen respektive förbrukningen av olja, vilka den lagringsskyldige utan anmaning skall lämna tillsynsmyndigheten före den 1 februari året närmast efter basåret. För att tillsynsmyndigheten skall fortlöpande kunna kontrollera, att den lagringsskyldige håller i lager den för honom fastställda oljemängden, är denne skyldig att varje månad lämna uppgifter över sin lagerhållning vid utgången av närmast föregående kalendermånad. Ifrågavarande uppgifter skall även omfatta platsen och sättet för oljans förvaring.

Tillsynsmyndigheten har rätt att sluta avtal, varigenom någon frivilligt åtar sig att lagra olja utöver vad som stadgas i förordningen. Denna lagring liksom den lagring, som enligt särskilda beslut av Kungl. Maj:t åläggs statliga myndigheter, skall ingå i det totala lagringsmålet och sålunda frånräknas detta, innan fördelningen därav sker mellan de lagringsskyldiga.

Oljan skall enligt förordningen förvaras inom landet på sätt som till-

synsmyndigheten finner godtagbart ur kontrollsynpunkt. I likhet med vad som gällde enligt 1938 års förordning får olja, som är upplagd å provianteringsfrilager eller är föremål för transitering, icke inräknas i lagerkvantiteterna. Kungl. Maj:t äger vidare förordna, att bestämd del av lagren skall förvaras i skyddade utrymmen.

Tillsynsmyndigheten har givits befogenhet att, när det finns skäl därtill, efter ansökan medge dispens helt eller delvis från lagringsskyldighet, ävensom från skyldighet att förvara lager i skyddade utrymmen. Vidare äger myndigheten lämna tillstånd åt lagringsskyldig att fullgöra sin lagringsplikt genom lagring av annat oljeslag än skyldigheten avser, så ock att i stället för eldningsolja lagra annat bränsle.

Därest tillförseln av olja till riket eller viss del därav skulle avbrytas eller försvåras, äger Kungl. Maj:t medge, att lagren helt eller delvis må tas i anspråk. Utan hinder av bestämmelserna i förordningen kan vidare lagret under vissa betingelser tas i anspråk, därest lagringsskyldig försätts i konkurs.

I oljelagringsförordningen har — vilket även var förhållandet i 1938 års förordning angående handel med vissa mineraloljor — intagits bestämmelser angående stöd för inhemskt oljeraffinaderi genom åläggande för oljeimportör att inköpa där utvunnen olja. Sålunda må Kungl. Maj:t efter framställning från sådant raffinaderi, såvida raffineringen befinns önskvärd för att trygga tillgången inom riket på olja samt anledning förekommer till antagande att oljan eljest icke skulle vinna avsättning till skäligt pris, ålägga lagringsskyldig, som för försäljning eller egen förbrukning inför olja från utrikes ort, att från raffinaderiet inköpa olja till myckenhet och pris samt på villkor i övrigt, som bestäms av Kungl. Maj:t.

Den, som försummar att hålla föreskriven mängd olja i lager eller underlåter att iaktta vad som föreskrivits i fråga om förvaring av oljelager i berg- rum eller annat skyddat utrymme, skall av tillsynsmyndigheten vid vite föreläggas att inom viss tid vidta rättelse. Vid försummelse att fullgöra föreskriven uppgiftsskyldighet, vid vägran att lämna tillträde till lager samt vid underlåtenhet att efter anmodan hålla handelsböcker tillgängliga för granskning ävensom vid avlämnande av oriktig uppgift inträder straffansvar. Vite kan också föreläggas. Uppgift, som inhämtas enligt förordningen, må icke yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med uppgiften avsedda syftet. — Över tillsynsmyndighetens beslut enligt förordningen kan klagan föras hos Kungl. Maj:t genom besvär.

För att lagringsskyldig, som icke håller föreskriven mängd olja i lager, icke skall göra en ekonomisk vinning genom att slippa de lagringskostnader, som andra lagringspliktiga får vidkännas, har Kungl. Maj:t förordnat om uttagande av särskilda avgifter. Bestämmelserna om dessa återfinns i förordningen den 31 maj 1957 (SFS 344/1957; med tillägg SFS 120/1959). Olje-

avgift skall erläggas såväl av den som åsidosätter sin lagringsskyldighet som av den, vilken erhåller dispens. Därest någon, som tidigare icke regelmässigt importerat olja, inför olja från utrikes ort för försäljning till avnämare inom riket, kan tillsynsmyndighet förelägga honom att ställa godtagbar säkerhet för den oljeavgift, som han kan bli pliktig att erlægga. Ställs icke sådan säkerhet, är han skyldig att genast erlægga en efter särskilda grunder beräknad oljeavgift.

I syfte att undvika att någon avsiktligt försummar att lagra för att i stället erlægga avgift, har denna ansetts något böra överstiga de faktiska kostnaderna. En uppräknig av dessa har därför skett med omkring 10 %. För år och kubikmeter har avgiften satts till 28 kronor för bensin och fotogen, 21 kronor för motorbrännolja och eldningsolja 1 samt 27 kronor för övriga eldningsoljor. Vid underlåtenhet att förvara lager i skyddat utrymme förhöjs de angivna beloppen med 6 kronor. Om det är uppenbart, att oljeavgiften är avsevärt större än den vinning, som den lagringsskyldige gör genom att icke fullgöra sin lagringsplikt, kan tillsynsmyndigheten nedsätta eller helt efterge avgiften. Då synnerliga skäl är för handen kan därutöver Kungl. Maj:t även i andra fall medge befrielse från eller återbäring av oljeavgiften.

Kungl. Maj:t har genom kungörelsen den 31 maj 1957 med vissa bestämmelser rörande beredskapslagring av olja (SFS 345/1957; med ändring SFS 121/1959) meddelat närmare föreskrifter angående tillämpningen av förordningarna om oljelagring och oljeavgift. Enligt kungörelsen åligger det tillsynsmyndigheten att varje år upprätta en förteckning över sådana lagringsskyldiga, vilkas försäljning eller förbrukning skall frändras vid beräkning av basmängden för säljare. Denna förteckning skall tillställas alla lagringsskyldiga säljare. I fråga om sådan frivillig lagring av olja, som tidigare berörts, föreskrivs att avtal med förbrukare som regel endast må träffas, såvida dennes lager kan antas komma att i genomsnitt motsvara en basmängd av minst 3 000 m³ olja. I kungörelsen är vidare intagna vissa bestämmelser rörande den skyddade lagringen. Har Kungl. Maj:t bestämt att viss sådan lagring skall ske, skall tillsynsmyndigheten fördela denna mellan de lagringsskyldiga. Tillsynsmyndigheten skall även, om framställning görs därom, meddela beslut huruvida viss befintlig eller planerad lagringsanläggning är av sådan beskaffenhet, att den kan godkännas som skyddad anläggning.

För att ge tillsynsmyndigheten särskilda möjligheter att samråda med olje-handeln och övriga lagringspliktiga kategorier inom näringslivet i frågor som gäller tillämpningen av förordningarna om oljelagring och oljeavgift har ett oljelagringsråd inrättats. Enligt sin instruktion — Kungl. Maj:ts instruktion för oljelagringsrådet den 31 maj 1957 (SFS 346/1957; med änd-

ring SFS 520/1957) — skall rådet bl. a. framföra de lagringsskyldigas och näringslivets erfarenheter och önskemål av principiell natur rörande beredskapslagringen av olja och vad därmed sammanhänger. Rådet består av ordförande, vice ordförande och ytterligare minst fem ledamöter samt erforderligt antal suppleanter, vilka förordnas av Kungl. Maj:t för högst tre år. Föredragning inför rådet skall ombesörjas av tillsynsmyndigheten.

I detta sammanhang bör nämnas, att statsmakterna i anslutning till lagringsprogrammets påbörjande vidtog vissa åtgärder för att underlätta dettas genomförande. Lagen den 21 februari 1958 om förlagsinteckning i vissa oljelager (SFS 54/1958) syftade till att bereda möjligheter för den, som driver handel med mineralolja och som på grund därav är skyldig att lagra dylik olja, att få förlagsinteckning i sitt för handelsrörelsen avsedda oljelager. Vid ansökan om dylik inteckning skall den lagringsskyldige förete av tillsynsmyndigheten utfärdat intyg, som utvisar att lagringsskyldighet blivit fastställd för honom på grund av försäljning av olja, som han icke själv framställt här i riket, samt att han driver sådan handel, som avses i nämnda lag. Tidigare hade förlagsinteckningsinstitutet endast gällt industriell rörelse och vissa andra näringsgrenar men icke handeln. Åtgärden tillkom i syfte att underlätta oljebranschens kapitalanskaffning för utbyggnad av oljelagringen.

Förordningen den 5 december 1958 om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar m. m. (SFS 575/1958) innebär, att kostnad, som rörelseidkare haft för uppförande av skyddad anläggning för lagring av olja, skall vid inkomsttaxeringen få avskrivas på samma tid som gäller för cisternanläggningar ovan jord, d. v. s. på fem år. Det åligger därvid tillsynsmyndigheten att pröva huruvida anläggning kan godkännas som skyddad sådan samt, om så är förhållandet, utfärda intyg därom. Enligt förordningen skall vidare ränte- och amorteringsfria lån av statsmedel, som beviljas rörelseidkare för bestridande av kostnader för oljelagringsanläggningar, upptas som intäkt enligt särskilda regler. I gengäld får beredskapslager av olja vid inkomsttaxeringen värderas på förmånligare sätt än annat varulager, innebärande fri avskrivningsrätt. Enligt förordningen skall tillsynsmyndigheten senast den 1 april under taxeringsåret tillstålla den skattskyldige och respektive länsstyrelse intyg, utvisande den skattskyldiges beredskapslager samt huruvida denne fullgjort sin lagringsskyldighet.

Kungl. Maj:t har slutligen i brev den 27 juni 1957 utfärdat vissa kompletterande föreskrifter rörande beredskapslagring av olja. Bland dessa må här nämnas regler för nedtrappningen av eldningsolja under årets första månader, den s. k. vinterdispensen. För eldningsolja skall sålunda fastställas dels en lagringsmängd för januari, dels för februari, mars och året i övrigt lagringsmängder, som med respektive 10, 20 och 30 % understiger den för januari bestämda mängden. De ovan nämnda föreskrifterna inne-

håller även riktlinjer för bestämmande av lagringen för statliga myndigheter, vilka som tidigare nämnts är undantagna från oljelagringsförordningen. Enligt dessa riktlinjer skall myndighet, som förbrukar olja som avses i oljelagringsförordningen, hålla lager av sådan olja i huvudsakligen samma omfattning som övriga förbrukare. Närmare redogörelse för de statliga myndigheternas oljelagring lämnas i kapitel XI.

Lagringsprogrammets genomförande — tillämpning och erfarenheter

Vid lagringsprogrammets tillkomst var tanken att lagerutbyggnaden från 1958 års nivå skulle företas genom en fortlöpande, från år till år likformig höjning av lagringsmålen för de olika oljeprodukterna. Denna målsättning har i stort sett kunnat fullföljas, även om vissa tillfälliga avsteg därifrån av olika skäl måst göras. I fråga om eldningsolja omfattade sålunda 1958 års lagringsmål icke någon vinterdispens. Inarbetandet i lagringsmålet av denna kvantitet medförde en relativt stark ökning av 1959 års lagringsmål för eldningsolja 1, medan den härav betingade uppgången av lagringsmålet för övriga slag av eldningsolja fördelades över två år. Som följd härav sänktes för år 1959 procentalen för nedgången under vintermånaderna i fråga om sistnämnda oljegrupp till respektive 5, 10 och 15 %. I fråga om tidpunkten för nedtrappningen medgavs under åren 1959—1960 generell dispens från de av Kungl. Maj:t fastställda reglerna, såtillvida att toppkvantiteten behövde hållas i lager endast den 1 januari. Nedsättningen fick sålunda påbörjas redan den 2 januari. Dessa särskilda bestämmelser avseende lagringen av eldningsolja infördes för att underlätta för de nytilkommande lagringskyldiga, speciellt storkonsumenterna, för vilka lagringsplikt tidigare icke gällt, att under lagringsperiodens första år fullgöra sin lagring.

I detta sammanhang må även nämnas, att viss ändring av kvalitetsfördelningen mellan de båda eldningsolja-grupperna genomfördes fr. o. m. 1962. Denna åtgärd föranleddes av att kvaliteten eldningsolja 2, som ingått i gruppen övriga slag av eldningsolja, under 1960 i betydande omfattning upphörde att försälas på marknaden och ersattes av eldningsolja 1.

Genomförandet av den avsedda ökningen av lagringsmålen för drivmedel har varit förknippad med vissa problem, som sammanhänger med utbyggnaden av den skyddade lagringen. Eftersom denna icke träder i kraft förrän den 1 januari 1963, beroende på den långa utbyggnadstiden för bergrumsanläggningar, har lagringsmålen för drivmedel under de senaste åren av perioden måst fastställas till en lägre nivå än vad en likformig ökningstakt skulle gett upphov till. I avvaktan på färdigställandet av de skyddade utrymmena skulle nämligen i annat fall ha framtingats en utbyggnad av ovanjordsutrymmen utöver ramen för lagringsprogrammet.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 11 april 1958 fastställdes de drivme-

delskvantiteter, som den 1 januari 1963 av enskilda skall hållas i lager i skyddade förvaringsutrymmen. Fördelningen mellan de lagringsskyldiga av dessa kvantiteter skedde med dessas medgivande på grundval av försäljningen (basmängden) under år 1957. Den, vars skyddade lagring kom att understiga 1 000 m³, befriades från sådan lagringsskyldighet. Enligt beslutet skulle 2/3 av lagringsmängden hållas i lager från och med ingången av år 1961. Sistnämnda bestämmelse om etappmål har emellertid senare upphävts. Bemyndigande lämnades samtidigt tillsynsmyndigheten att medge att envar lagringsskyldig, som — så länge han för olja, tillhörande viss grupp — innehar skyddat lagringsutrymme av lägst en volym som med 1/4 överstiger den lagringsmängd han skall förvara skyddat, må åtnjuta nedsättning av denna lagringsmängd till en myckenhet, som motsvarar 65 % av sagda lägsta volym.

Oljelagringsförrordningen stadgar som i det föregående nämnts lagringsskyldighet för större oljehandelsföretag, raffinaderier och storkonsumenter av olja samt vidare, oavsett kvantiteten, för den som själv importerar olja, som han försäljer eller förbrukar. År 1958 uppgick antalet lagringsskyldiga till något över 100, varav 85 utgjordes av storförbrukare. Under lagringsperioden har något enstaka företag på grund av minskad förbrukning eller av andra omständigheter upphört att vara lagringspliktigt. Å andra sidan har tillkommit ett antal storförbrukare och oljehandelsföretag, däribland några direktimporterande mindre säljare. Lagringsskyldighet under år 1963 gäller sålunda för något över 30 oljehandelsföretag och ett 100-tal storförbrukare. I storförbrukarkategorin ingår förutom industriföretag även några kommunala verk och sjukhus samt bostadsföretag.

Avtal om frivillig lagring av olja har träffats med fem oljehandelsföretag och sex industriföretag. Samtliga avtal gäller till utgången av år 1982, vid vilken tidpunkt det under innevarande lagringsperiod sist utlämnade lånet för utbyggnad av oljelagringen, d. v. s. 1962 års lån, slutligt avskrivs från statens sida. Därest avtalen icke uppsägs senast ett år före avtalstidens utgång, förlängs de på ett år i sänder.

Eftersom de större förbrukarna av olja, vilka före 1958 i motsats till oljehandelsföretagen icke varit lagringsskyldiga, i många fall vid lagringsperiodens början saknade eller hade otillräckliga cisternutrymmen, uppkom vissa svårigheter för dem att fullgöra lagringsplikten genom egen lagring av olja. I avvaktan på planering och utbyggnad av lagringsutrymmen medgavs storkonsumenterna i betydande utsträckning att i stället för eldningsolja lagra fasta bränslen, som regel stenkol. Ansökningar om dispenser har sedermera praktiskt taget helt upphört. — I åtskilliga fall har lagringsskyldig av motsvarande skäl utnyttjat möjligheten att uppdra åt annan lagerhållare att helt eller delvis ombesörja lagringen. Sådan s. k. inlagring förekommer alltjämt hos oljehandeln för industriföretagens räkning, även om den suc-

cessivt avtagit. Återförsäljarna fullgör däremot fortfarande nästan helt sin lagringsskyldighet genom inlagring hos sina leverantörer. I detta sammanhang må vidare nämnas, att de inhemska raffinaderierna medgetts rätt att till viss del fullgöra sin lagringsskyldighet genom lagring av råolja. Närmare redogörelse för lagringen av råolja, fasta bränslen och omfattningen av inlagringen lämnas i kapitel XI.

Dispenser från lagringsskyldighet har under perioden endast undantagsvis förekommit. Anledningen härtill torde vara att söka i det förhållandet att den som erhåller sådan dispens, är skyldig att erlægga oljeavgift. För att undvika detta har de lagringsskyldiga i stället för att söka dispens sökt ordna sin lagringsskyldighet på annat sätt, exempelvis genom inlagring.

I fråga om tillämpningen av oljeavgiftsförordningen må följande anföras. Enligt förordningen är lagringsskyldig pliktig att till staten erlægga oljeavgift, om han erhåller dispens från lagringsskyldighet eller om han, utan erhållen dispens, försummar denna skyldighet. Som ovan framhållits har antalet dispensfall varit obetydligt. Brist i lagerhållningen har förekommit i ett tjugotal fall. De uppkomna bristerna har genomgående varit att betrakta som tillfälliga och har omfattat enbart smärre kvantiteter. Endast i ett fall har föreläggande vid vite att inom viss tid vidta rättelse utfärdats; i övriga fall har rättelse skett innan föreläggande kunnat meddelas. I något över hälften av de fall oljeavgift debiterats, har avgiften med hänsyn till att vederbörande förfogat över för lagringsskyldighetens fullgörande erforderligt cisternutrymme nedsatts till att motsvara varulagerkostnaderna (varuandelen) med tillägg för två kronor i enlighet med den kostnads kalkyl avseende oljeavgiftens storlek för de olika oljeslagen, vilken framlades av 1955 års oljelagringskommitté i dess betänkande »Oljelagring» och som legat till grund för de i oljeavgiftsförordningen angivna avgiftsbeloppen. Fram till den 24 mars 1962 har i oljeavgifter influtit sammanlagt 7 302: 88 kronor.

Som tidigare nämnts har de statliga lånen till genomförandet av 1958—1962 års oljelagringsprogram beräknats till 360 milj. kronor. Vid lagringsperiodens början fördelades detta belopp, sedan medel undantagits för lån till merkostnaderna för den skyddade lagringen, på de olika oljegrupperna. Fördelning företogs med utgångspunkt från den utbyggnad, som från en beräknad basnivå år 1958 — fastställd med ledning av den uppskattning av den 1 januari 1958 befintliga cisternvolymen och däri möjlig lagring, som låg till grund för 1955 års oljelagringskommittés förslag till lagringsmål för perioden 1958—1962 — erfordrades för uppnående av lagringsmålen år 1963. Vissa ändringar i den ursprungliga fördelningen av det totala lånebeloppet mellan oljegrupperna har senare vidtagits. Sålunda har ett belopp av 3,3 milj. kronor överförts från fotogen till bensin i samband med viss justering av 1955 års oljelagringskommittés uppskattningar rö-

rande cisterntillgångarna för dessa båda oljegrupper. Vidare har till följd av den tidigare nämnda omräkningen av lagringsmålen för de båda eldningsoljegrupperna ett belopp av omkring 33 milj. kronor överförts från gruppen övriga slag av eldningsolja till gruppen eldningsolja 1.

Av totalbeloppet har t. o. m. budgetåret 1962/63 anvisats 348 milj. kronor. Återstoden, 12 milj. kronor, har ansetts behöva anvisas först för budgetåret 1963/64 med hänsyn till förutsedd eftersläpning i utbyggnaden av den skyddade lagringen.

I brev den 25 april 1958 har Kungl. Maj:t meddelat allmänna riktlinjer för långivning till utbyggnad av oljelagringen. Enligt dessa skall utgångspunkten för långivningen vara, att för oljelagringsprogrammets genomförande intill utgången av år 1962 statliga lån må beviljas till ett sammanlagt belopp av omkring 360 milj. kronor. Uppdelning av beloppet skall ske i lån för dels oskyddad lagring, dels skyddad lagring. Av de av Kungl. Maj:t för varje år fastställda lånebeloppen må mot vederbörlig skuldförbindelse utlämnas lån för oskyddad lagring i enlighet med de föreskrifter, som framgår av en till ovannämnda brev fogad bilaga. Säkerhet för lån kan krävas, om låntagaren med hänsyn till sin ekonomiska ställning eller eljest kan antas icke kunna fullgöra den mot lånet svarande lagringsskyldigheten.

Enligt nyssnämnda bilaga skall lånebeloppen för *oskyddad* lagring beräknas med utgångspunkt från de för olika tidpunkter bestämda lagringsmålen, d. v. s. de mängder olja som skall hållas i lager enligt oljelagringsförordningen och av statliga myndigheter, och bestämmas så att de för varje kalenderår utgör ungefär så stor del av det för utlåning under hela utbyggnadsperioden avsedda beloppet, som motsvarar förhållandet mellan, å ena sidan, ökningen av lagringsmålet från årets ingång till nästkommande års ingång och, å andra sidan, den sammanlagda ökningen av lagringsmålet från utbyggnadsperiodens början till dess slut. Vid beräkningen av varje enskild lagringsskyldig tillkommande belopp skall tillämpas en i bilagan angiven formel, vilken är uppgjord så, att den möjliggör en fortlöpande korrigerings av lånebeloppen med hänsynstagande till tidigare verkställda utbetalningar. Vid beräkning av lånebelopp skall den, som åtagit sig frivillig lagring av olja, jämföras med lagringsskyldig enligt oljelagringsförordningen.

De statliga lånen är ränte- och amorteringsfria och skall avskrivas från statens sida med en tjugonedel per år med början vid utgången av året efter det, då lånet utlämnats. Meddelande om efter avskrivning kvarstående lånebelopp tillställs varje år de lagringsskyldiga av tillsynsmyndigheten. I särskilda fall finns möjligheter att innehålla lånebeloppen. De vid utgången av år 1962 innehållna lånebeloppen skall, om tillsynsmyndigheten icke annat medger, vara förverkade. Därest lagringsskyldigheten nedgår eller upphör, stadgas skyldighet för låntagaren att, såvida Kungl. Maj:t icke annorlunda bestämmer, återbetala icke avskrivet lånebelopp.

Reglerna angående långivning till utbyggnad av *skyddade* lagringsutrymmen för mineralolja, m. m. finns intagna i kungl. brev den 22 maj 1959 med tillhörande bilaga. Under ett vart av åren 1959—1962 får lån beviljas och utlämnas till högst det belopp, som Kungl. Maj:t varje år fastställer. Återstoden av lånebeloppet är avsett att utlämnas i den mån de lagringsutrymmen lånen berör färdigställs och godkänns av tillsynsmyndigheten. Lån må beviljas för viss volym lagringsutrymme, beläget i sådana efter den 1 januari 1958 färdigställda lagringsanläggningar exklusive i vissa statliga anläggningar förhyrda utrymmen, som tillsynsmyndigheten äger bestämma i huvudsaklig överensstämmelse med en av myndigheten upprättad plan för lokaliseringen av nytillkommande skyddade lagringsutrymmen. Som villkor för beviljande och utlämnande av förskott å lån gäller, att den lånesökande anskaffat skyddat utrymme eller kontinuerligt fullföljer utarbetade planer för anskaffning av sådant utrymme. Lånen för skyddad lagring, vilka likaledes är ränte- och amorteringsfria, avskrivs först vid utgången av året efter det år, under vilket lånen i sin helhet utlämnats. I likhet med vad som gäller beträffande lånen för oskyddad lagring föreligger i vissa fall återbetalningsskyldighet.

Den ovan nämnda utbyggnadsplanen för skyddade anläggningar innebär, att dessa skall förläggas till vissa bestämda platser, och utgör sålunda ett avsteg från den principiella inställning i fråga om fri förläggning av de nytillkommande cisternanläggningarna, som departementschefen givit uttryck för i propositionen om beredskapslagring av olja. Anledningen härtill var, att ifrågavarande anläggningar enligt av oljeföretagen redovisade planer avsågs att väsentligen koncentreras till de två största importhamnarna. Med hänsyn till angelägenheten av att uppnå en ur beredskapssynpunkt önskvärd spridning av dessa för oljeförsörjningen under krig ytterst betydelsefulla anläggningar tog tillsynsmyndigheten med oljeföretagen upp frågan om en lämpligare lokalisering. Överenskommelse härom kunde också träffas och denna utmynnade i den förutnämnda lokaliseringsplanen, vilken av Kungl. Maj:t godkändes och lades till grund för långivningen till utbyggnaden av skyddade lagringsanläggningar.

Den för femårsperioden 1958—1962 beslutade utbyggnaden av beredskapslagringen av olja har kunnat fullföljas programenligt, och de uppsatta lagringsmålen kan i stort sett förutses komma att bli förverkligade den 1 januari 1963. Viss eftersläpning i fråga om utbyggnaden av den skyddade lagringen kommer dock att föreligga. Ifrågavarande försening får ses mot bakgrunden av att den i det föregående omnämnda lokaliseringsplanen för utbyggnaden av skyddade utrymmen på grund av de långvariga förhandlingar därom, som under lagringsperiodens början ägde rum mellan tillsyns-

myndigheten och oljebranschen, icke förelåg utarbetad förrän under våren 1959 och att till följd därav bestämmelserna om långivning till skyddad lagring kunde meddelas först den 22 maj 1959. Denna omständighet föranledde också som tidigare nämnts att det till den 1 januari 1961 fastställda etappmålet, uppgående till 2/3 av slutmålet för den skyddade lagringen, upphävdes.

Erfarenheterna i fråga om lagringsprogrammets genomförande ger vid handen, att de lagringsskyldiga strävat efter att uppfylla de krav, som från statsmakternas sida ställts på dem att beredskapslagra olja. Bristerna i lagerhållningen har som tidigare nämnts såväl till antal som omfattning varit ringa. I de flesta fall kan försummelseerna att fullgöra lagringsplikten tillskrivas förbiseende eller missuppfattning från de lagringsskyldigas sida rörande lagringsbestämmelsernas innebörd. Till det gynnsamma resultatet i fråga om lagringsprogrammets fullföljande torde även ha medverkat de under lagringsperioden förhärskande goda konjunkturförhållandena och den rådande utvecklingen på oljemarknaden med ständigt stigande konsumtion. Vidare har det varit möjligt att i betydande omfattning förena den kommersiella lagringen med beredskapslagringen på ett förmånligt sätt.

Även om det sålunda kan konstateras, att lagerutbyggnaden för perioden som helhet kunnat genomföras på ett tillfredsställande sätt, har dock näringslivets representanter i kommittén velat erinra om de svårigheter och problem, som tillkomsten av 1958—1962 års lagringsprogram medförde för de lagringsskyldiga, särskilt de industriella storkonsumenterna. Medan oljehandeln redan enligt 1938 års oljelagringsförordning varit ålagd att hålla vissa beredskapslager, hade storkonsumenterna icke haft någon motsvarande skyldighet och saknade därför i allmänhet lagringsutrymmen för tvångslagring. De nödgades därför på kort tid bygga upp ett tvångslager från botten och måste därvid — i högre grad än oljehandeln, som fortlöpande kunnat bygga ut sin cisternpark — mera långsiktigt planera sin cisternutbyggnad. — I full förståelse för dessa övergångssvårigheter lämnade tillsynsmyndigheten under periodens början i den utsträckning, som oljelagringsförordningen lämnar utrymme därtill, på olika sätt sin medverkan för att underlätta för de nytillkommande lagringsskyldiga att fullgöra sina åligganden. Dispens att lagra fast bränsle i stället för eldningsolja medgavs sålunda i betydande utsträckning. Som tidigare nämnts gällde också vid lagringsperiodens början särskilda bestämmelser i fråga om lagringen av eldningsolja, vilka bidrog till att underlätta lagringsskyldighetens fullgörande.

I fråga om finansieringen av nuvarande lagringsprogram har näringslivets representanter i kommittén understrukit svårigheterna för de lagringsskyldiga att anskaffa det kapital, varmed dessa skulle bidra till programmets genomförande. Sålunda har från företrädarna för oljehandeln

framhållits, att man icke kunnat påräkna, att utländska intressenter i branschen skulle tillskjuta erforderliga medel för finansiering av en beredskap, som vore att betrakta som en rent svensk angelägenhet. I stället har åtgärder måst vidtas för att anskaffa nödiga kapitalmedel på den inhemska lånemarknaden. Sedan lagstiftningen om förlagsinteckning i oljelager infördes i februari 1958, har stora ansträngningar gjorts för att hos svenska kreditgivare placera sådana inteckningar. Till följd av den starka belastningen på kapitalmarknaden under ifrågavarande år, har det emellertid enligt vad oljebranschen uppgett icke varit möjligt att mot enbart förlagsinteckning erhålla lån. Bestämmelserna i fråga om säkerhet för lån enligt lagen om försäkringsrörelse 274 § har vidare, framhålls det, omöjliggjort upptagande av långa lån med denna nya form av förlagsinteckning som säkerhet. Tanken på att emittera ett för oljebranschen gemensamt obligationslån uppges ha måst skrinläggas på grund av riksbankens negativa inställning.

De lagringsskyldigas representanter i kommittén har i fråga om den rent juridiskt-tekniska utformningen av författningsbestämmelserna angående oljelagringen framhållit, att dessa enligt vad de gångna årens erfarenheter utvisat är relativt komplicerade liksom för övrigt hela beredskapslagringssystemet. Härvid har bl. a. pekats på svårigheten för den enskilde lagerhållaren att i förväg kunna bedöma vilka skyldigheter, som framgent i olika hänseenden kan komma att åvila honom, något som föranlett konsultationer i betydande utsträckning hos tillsynsmyndigheten. Det vore därför önskvärt om man i fortsättningen, där så befunnes möjligt, kunde åstadkomma förenklingar med bibehållande av den elasticitet i tillämpningen, som nuvarande bestämmelser medger.

Även enligt tillsynsmyndighetens åsikt är lagringssystemet invecklat och svåröverskådligt och administreringen därav tids- och arbetskrävande. Bestämmelserna om oljelagring och oljeavgift har föranlett åtskilliga tolkningssvårigheter. Tillsynsmyndigheten har emellertid så långt varit möjligt sökt bistå de lagringsskyldiga med upplysningar i frågor rörande lagringen och finansieringen därav. Bl. a. de ekonomiska värden, vilka för såväl den enskilde som staten är förbundna med beredskapslagringen, gör det utomordentligt angeläget att alla lagringsskyldiga behandlas på ensartat sätt och att inbördes likställighet upprätthålls. Det har därför svårigen kunnat undvikas, att administreringen i många fall måst ske på sätt, som för den enskilde lagringsskyldige kanske framstått som onödigt invecklat och formellt.

Tillsynsmyndigheten har vidare velat erinra om att åtskilliga väsentliga spörsmål rörande oljelagringen, särskilt i vad avsåg riktlinjerna för den statliga långivningen, kvarstod olösta vid lagringsprogrammets ikraftträdande. Vid upprättande av de förslag därutinnan, som framlagts för Kungl. Maj:t, har det varit av stort värde för tillsynsmyndigheten att genom olje-

lagringsrådet få del av de lagringsskyldigas och näringslivets synpunkter på de olika frågorna. Då det för de lagringsskyldiga, som redan på ett tidigt stadium måste planera för sin beredskapslagring av olja, torde framstå som angeläget att så snart som möjligt efter det nya lagringsprogramets fastställande få kännedom om de därmed förenade skyldigheterna, har från tillsynsmyndighetens sida uttalats önskemålet, att såväl de allmänna riktlinjerna som detaljbestämmelserna för den fortsatta beredskapslagringen utformas före den nya lagringsperiodens ikraftträdande.

KAPITEL III

Den väntade konsumtionsutvecklingen för petroleumprodukter fram till 1970

Den framtida energiförbrukningen i Sverige har senast varit föremål för bedömningar i 1951 års bränsleutrednings huvudbetänkande (SOU 1956: 46 och 58) och den år 1960 inom vattenfallsstyrelsen verkställda s. k. optimalutredningen. Enligt sistnämnda utredning uppskattas landets totala energiförbrukning under 20-årsperioden 1960—1980 komma att öka med 85 %. Utgående från att atomkraft och atomvärme icke kommer att lämna några nämnvärda bidrag till energiförsörjningen före 1980 har optimalutredningen kommit fram till att något mer än hälften av energibehovet vid periodens slut bör kunna tillgodoses från inhemska energikällor, till övervägande delen elkraft. Det återstående behovet måste täckas genom importbränslen. Av dessa beräknas endast en mindre del utgöras av fasta fossila bränslen. Den hittillsvarande utvecklingen på importbränsleområdet, som har karakteriserats av en utomordentligt stark uppgång i konsumtionen av petroleumprodukter, synes sålunda komma att bli bestående under överskådlig framtid och ytterligare framhäva de flytande bränslenas betydelse för landets energiförsörjning.

Enligt utredningens direktiv bör man vid bedömningen av den fortsatta lagringspolitiken efter utgången av nu löpande lagringsperiod 1958—1962 ta sikte på återstoden av 1960-talet. Behovet av ytterligare lageruppbyggnad påverkas av såväl den väntade konsumtionsutvecklingen som de krav, som bör uppställas i fråga om lagerhållningens storlek i förhållande till konsumtionen. För att kunna bedöma och framlägga förslag till lagringsmål under den kommande lagringsperioden och beräkna kostnaderna för dessa, har kommittén funnit det nödvändigt att ingående studera de sannolika utvecklingstendenserna i fråga om konsumtionen av olika petroleumprodukter under 1960-talet.

Som bakgrund till bedömningen av den framtida konsumtionen lämnas i det följande en kort redogörelse för utvecklingen under perioden 1950—1961. Importen av oljor under perioden framgår av *tabell 1*.

Av tabellen framgår, att oljeimporten under perioden stigit från 4,2 till 15,2 milj. m³ eller med 11 milj. m³. Med undantag för 1957, då en nedgång inträffade på grund av Suez-konflikten, har importen successivt ökat. Beträffande ökningen under 1960 bör framhållas, att den faktiska importsteg-

Tabell 1. Import av råolja, bensin, fotogen, motorbrännolja och eldningsolja 1950—1961

År	1 000 m ³	Milj. kr	Petroleumimportens andel i % av landets totala importvärde
1950	4 195	475	7,8
1951	5 483	786	8,6
1952	5 879	853	9,5
1953	6 446	837	10,3
1954	7 527	903	9,8
1955	9 267	1 137	11,0
1956	11 139	1 446	12,8
1957	10 762	1 605	12,8
1958	12 130	1 540	12,6
1959	12 460	1 485	11,9
1960	15 156	1 690	11,3
1961	15 182	1 641	10,8

ringen var mindre än vad som framgår av tabellen, enär viss import under 1959 statistiskt redovisats som införsel under 1960. Importens värde har under den redovisade perioden ökat från 475 till 1 641 milj. kronor och utgjorde 1961 10,8 % av landets totala importvärde.

På grund av lageruppbyggnad och då raffineringen av råolja frambringat även andra produkter såsom smörjolja, asfalt m. m. motsvarar de anförda importsiffrorna icke helt konsumtionen av de produkter som ovan nämnts. Särskilt den betydande lagerförstärkningen under senare år — betingad av 1958—1962 års lagringsprogram — har bidragit till att importen överstigit konsumtionen. I tabell 2 redovisas den ungefärliga konsumtionen av drivmedel som omfattas av lagringskyldighet samt eldningsoljor (inklusive bunkeroljor för utrikes sjöfart) under perioden 1950—1961. I avsaknad av helt tillförlitlig direkt statistik på området har uppgifterna över konsumtionen framräknats med ledning av oljeföretagens leveranser. På grund av dess ringa betydelse har lys- och eldningsfotogen icke medtagits i översikten i tabell 2.

Som framgår av tabellen har konsumtionen ökat år från år med undantag för 1957, då förbrukningen i likhet med importen begränsades av Suezkrisen. Trots den snabba utvecklingen inom samtliga områden, där drivmedel av olika slag kommer till användning, har förbrukningen av eldningsoljor likväl ökat kraftigare än övriga petroleumprodukter.

Under 1961 var eldningsoljeförbrukningen oförändrad, 9,6 milj. m³, i jämförelse med 1960. Totalt uppgick den sammanlagda konsumtionen av drivmedel och eldningsoljor till 13,3 milj. m³. Värme kraftverkens konsumtion av eldningsolja har emellertid på grund av mycket god vattentillgång under 1961 sjunkit från 0,46 milj. m³ till endast 0,10 milj. m³. Dessutom har sannolikt icke helt obetydliga kvantiteter eldningsolja inbesparats under den osedvanligt milda vintern 1961. Om hänsyn tas till den ringa värme-

Tabell 2. Konsumtion av drivmedel och eldningsolja 1950—1961

År	Drivmedel milj. m ³	Eldningsolja (inkl. bunkerolja för utr. sjöfart) milj. m ³	Totalt milj. m ³
1950	1,4	2,6	4,0
1951	1,7	3,1	4,8
1952	1,8	3,3	5,1
1953	2,0	3,8	5,8
1954	2,3	4,9	7,2
1955	2,5	6,4	8,9
1956	2,7	7,1	9,8
1957	2,8	6,7	9,5
1958	3,0	7,6	10,6
1959	3,2	8,4	11,6
1960	3,4	9,6	13,0
1961	3,7	9,6	13,3

kraftproduktionen samt inbesparingarna inom uppvärmningssektorn under 1961, synes utvecklingen alltjämt tendera mot en ökad konsumtion även i fråga om eldningsolja, trots att industriförbrukningen av eldningsolja under 1961 stagnerat vid 1960 års konsumtionsnivå.

Av intresse i detta sammanhang är vidare att belysa den hittillsvarande utvecklingen för de enskilda oljeprodukterna samt särskilt i vad avser eldningsolja konsumtionens fördelning på olika förbrukarkategorier. *Tabell 3* visar den ungefärliga konsumtionen av drivmedel med fördelning på olika produkter åren 1950, 1955 och 1960.

Tabell 3. Konsumtion av drivmedel 1950, 1955 och 1960

	1950 1 000 m ³	1955 1 000 m ³	1960 1 000 m ³
Motorbensin.....	829	1 530	2 127
Motorfotogen.....	201	212	145
Motorbrännolja.....	373	704	1 115
Summa	1 403	2 446	3 387

Med undantag för motorfotogen, beträffande vilken konsumtionen är vikande, har förbrukningen av drivmedel ökat kraftigt under 1950-talet. Förbrukningen av motorbrännolja har tredubblats, medan konsumtionen av motorbensin ökat i något långsammare takt men ändå mer än fördubblats. Motorbensinen svarar emellertid alltjämt för över hälften av den totala konsumtionen av drivmedel.

I vad avser konsumtionen av eldningsolja svarade industrin under 1960 för 43 %, uppvärmningssektorn för 51 % samt värmekraftverken, samfärdseln och fisket för 6 %. Konsumtionens ungefärliga fördelning inom

olika förbrukarkategorier på tunna (1—2) och tjocka (3—5) eldningsoljor framgår av *tabell 4*. Förbrukningen för utrikes sjöfart, vilken icke grundar lagringsskyldighet, ingår icke i tabellen. Denna förbrukning uppgick för tunna eldningsoljor till 217 000 m³ och för tjocka eldningsoljor till 301 000 m³.

Tabell 4. Konsumtion av eldningsoljor 1960 (exkl. bunkring för utrikes sjöfart)

Förbrukarkategori	Tunn eldningsolja 1 000 m ³	Tjock eldningsolja 1 000 m ³	Totalt 1 000 m ³
Järnvägar, inrikes sjöfart samt fiske . . .	52	74	126
Värme kraftverk	10	450	460
Industrier	500	3 350	3 850
Hushåll, statliga och kommunala anläggningar samt övrig uppvärmning .	3 060	1 579	4 639
Summa	3 622	5 453	9 075

Som tidigare anförts erfordras för ett ställningstagande till lämpliga lagringsmål 1970 en bedömning av konsumtionsutvecklingen av petroleumprodukter under 1960-talet. Kommittén har därför låtit göra en särskild utredning i syfte att erhålla underlag för en sådan bedömning. Vidare har kommittén fått del av resultatet av en inom oljebranschen verkställd utredning i denna fråga. Även om de enskilda oljeföretagens bedömningar av den framtida utvecklingen på oljeområdet visar en något skiljaktig bild kan det dock konstateras, att den inom oljebranschen rådande uppfattningen om utvecklingstendenserna mycket nära överensstämmer med resultatet av den inom kommittén företagna undersökningen.

Den snabba utveckling, som hittills varit kännetecknande för oljeförbrukningen inom landet, försvårar en uppskattning för en så lång period som tio år. Även den oregelbundenhet, som präglat utvecklingen inom oljeområdet under senare år och särskilt den markanta uppgången i fråga om eldningsoljor 1960 och drivmedel under första halvåret 1961, ökar riskerna för en felbedömning av konsumtionen 1970. Kommittén har emellertid så långt möjligt sökt klarlägga orsakerna till de senare årens stegring inom olika förbrukningssektorer. Mot bakgrunden härav har de förhållanden, som kan påverka den framtida stegringstakten, undersökts. Kommitténs prognos beträffande oljekonsumtionens utveckling under 1960-talet, som är baserad på förutsättningen av ett fortsatt samhällsekonomiskt framåtskridande, får alltså bedömas med hänsynstagande till de svårigheter, som uppstår vid uppgörandet av prognoser på ett så expanderande och av oregelbundenhet i utvecklingen kännetecknat område som oljekonsumtionens. Av nu nämnda skäl har kommittén bedömt konsumtionsutvecklingen med en viss försiktighet. Den gjorda bedömningen överensstämmer i stort med det av oljebranschen framlagda prognosresultatet. Även om kommittén för sin del vill

betrakta den gjorda bedömningen som mest sannolik, är givetvis en snabbare konsumtionsökning icke otänkbar.

I det nedanstående tar kommittén upp de olika oljeprodukterna till behandling var för sig. Det bör här nämnas, att flygdrivmedel icke omfattas av prognosen.

Konsumtionen av *motorbensin*, som 1950 utgjorde 0,8 milj. m³, ökade till 1,5 milj. m³ under 1955 för att 1960 överstiga 2,1 milj. m³. Motorbensinen användes till mer än 90 % som fordonsdrivmedel, varför bilparkens utveckling är helt avgörande för konsumtionens storlek. Tidigare prognoser beträffande bilismens utveckling i vårt land har visat sig vara för låga och medfört en undervärdering av utvecklingen på drivmedelsområdet. Enligt senast företagna bedömningar synes man böra räkna med en årlig ökning av bilbeståndet fram till 1970 med omkring 100 000 fordon. En fortsatt övergång till dieseldrift av tyngre lastbilar, bussar och traktorer kan dock förutses komma att dämpa stegringstakten i bensinförbrukningen. Å andra sidan är en ökad bensinförbrukning för motorbåtar och arbetsredskap sannolik. Kommitténs uppskattning innebär, att konsumtionen av motorbensin 1970 skulle uppgå till omkring 3 milj. m³.

Motorfotogenens andel i den totala drivmedelsförbrukningen har sjunkit från 14 % år 1950 till 4 % år 1960. Konsumtionen minskade dessa år från 201 000 m³ till 145 000 m³. Nedgången i förbrukningen av motorfotogen, vilken kvalitet praktiskt taget uteslutande används för traktordrift, kan förklaras av att antalet fotogendrivna traktorer — som framgår av ett separat avsnitt rörande lagringen av traktorbränslen — successivt minskar samt att en viss del av dessa traktorer undanställs som reserv. Denna utveckling i fråga om fotogendrivna traktorer kan förväntas komma att fortsätta och medföra ytterligare nedgång i konsumtionen av motorfotogen, som beräknas komma att uppgå till endast omkring 100 000 m³ vid slutet av 1960-talet. Konsumtionen av *lys- och eldningsfotogen*, som i början av 1950-talet utgjorde omkring 50 000 m³, har däremot ökat snabbt under de senaste åren och uppgick år 1960 till 144 000 m³. I motsats till vad fallet är med motorfotogen förutses under prognostiden en icke oväsentlig stegring i förbrukningen av lys- och eldningsfotogen främst betingad av ökad användning av denna produkt för uppvärmningsändamål i fotogenkaminer och liknande. Kommittén räknar med att förbrukningen av denna kvalitet 1970 kommer att stiga till omkring 300 000 m³. Den sammanlagda fotogenkonsumtionen år 1970 har kommittén sålunda uppskattat till omkring 400 000 m³.

Motorbrännoljan har fått en allt större användning inom skilda områden och utgjorde drygt 30 % av den totala drivmedelsförbrukningen 1960. Under 1950-talet ökade konsumtionen från nära 0,4 milj. m³ till drygt 1,1 milj. m³. Särskilt stor var ökningen under 1960. Denna uppgång, som delvis synes ha fortsatt under 1961, försvårar en bedömning av utvecklingen un-

der 1960-talet. Den hittillsvarande ökningen av motorbrännoljaförbrukningen har i icke oväsentlig grad påverkats av övergången från bensin- till dieseldrivna lastbilar och bussar samt ökad anskaffning av dieseldrivna traktorer. En fortsatt övergång till användning av motorbrännolja för olika fordon kan väntas även under den kommande 10-årsperioden, troligen dock i något dämpad takt. Enligt kommitténs uppfattning är det sannolikt, att konsumtionen av motorbrännolja 1970 kommer att stiga till omkring 1,8 milj. m³.

Tunna eldningsoljor (nr 1 och 2) används till huvudsaklig del för uppvärmningsändamål. Under 1960, då den totala konsumtionen uppgick till omkring 3,6 milj. m³, förbrukades inemot 3,1 milj. m³, d. v. s. 85 % för detta ändamål. Industrins förbrukning 1960 utgjorde 0,5 milj. m³, medan övriga konsumentgrupper såsom järnvägar, inrikes sjöfart och fisket förbrukade mindre än 0,1 milj. m³. Stegringen av konsumtionen för uppvärmning m. m. under femårsperioden 1956—1960, som uppgick till 1,24 milj. m³, beror i mycket hög grad på övergång från användning av fasta bränslen till tunn eldningsolja. Den framtida konsumtionsutvecklingen kommer främst att påverkas av nytillskottet av bostäder och därutöver av en fortsatt övergång från fasta till flytande bränslen, vilken senare dock troligen blir mindre markant än den varit under de senaste åren. Förbrukningen inom övriga områden beräknas däremot icke komma att nämnvärt förändras under 1960-talet. Utifrån dessa förutsättningar har uppskattats, att 1970 års förbrukning av tunna eldningsoljor kommer att uppgå till i runt tal 5 milj. m³.

Totalförbrukningen av *tjocka eldningsoljor* (nr 3, 4 och 5) uppgick under 1960 till omkring 5,5 milj. m³. Industrin, som i fråga om denna produkt är den mest betydande konsumentgruppen, förbrukade 1960 omkring 3,4 milj. m³, vilket i förhållande till totalkonsumtionen motsvarade 62 %. Hushållen förbrukade samma år omkring 1,6 milj. m³ eller 29 % av totalkonsumtionen. Värme kraftverkens förbrukning av tjocka eldningsoljor varierar med tillgången på vattenkraft. Under 1958, då vattenförsörjningen var mycket god, förbrukades sålunda endast 95 000 m³, medan förbrukningen på grund av otillräcklig vattentillgång under 1959 och 1960 steg till inemot 500 000 m³ per år. Av den totala konsumtionen 1960 föll 8 % på värme kraftverken, medan kommunikationer och fisket endast svarade för 1 %. Konsumtionsutvecklingen under den senaste 5-årsperioden har, om här bortses från värme kraftverkens förbrukning, kännetecknats av en fortlöpande stark uppgång inom hushållssektorn och industrin. Under 1959 och 1960 har industrins konsumtion ökat särskilt påtagligt på grund av de gynnsamma konjunkturerna. Med hänsyn till den språngvisa stegringen inom industrisektorn är det svårt att uppskatta den framtida förbrukningen. Med ledning av kommitténs utredning, oljebranschens prognos och 1959 års långtidsutrednings bedömningar beträffande industrins sannolika möjligheter till produktionsökning under 1960-talet har kommittén uppskattat

konsumtionen av tjock eldningsolja med undantag av värmekraftverkens förbrukning 1970 till 8 milj. m³. Värmekraftverkens förbrukning av tjock eldningsolja är med hänsyn till betingelserna för driften vid dessa verk mycket svår att precisera. Inom vattenfallstyrelsen har emellertid denna fråga närmare utretts. I skrivelse till kommittén den 24 januari 1962 har styrelsen förklarat, att planerna för kraftutbyggnaderna icke är fastställda så långt fram i tiden som till 1970, varför uppskattningar av oljeförbrukningen vid värmekraftverken i hela landet 1970 måste grundas på preliminära kraftbalansmässiga bedömningar. Som ungefärliga riktlinjer anger styrelsen oljekonsumtionen till 0,2 milj. m³ vid mycket god vattentillgång, 0,5 milj. m³ vid medelgod och 2,0 milj. m³ vid exceptionellt dålig vattenförsörjning, s. k. torrår. Av dessa tre alternativ har kommittén ansett, att alternativet med medelgod vattentillgång bör antas som prognos för värmekraftverkens konsumtion av tjocka eldningsoljor 1970. Med utgångspunkt från dessa antaganden skulle enligt kommitténs bedömning den totala konsumtionen 1970 av tjocka eldningsoljor nå upp till storleksordningen 8,5 milj. m³.

Som en sammanfattning av ovanstående redovisning lämnas i *tabell 5* en sammanställning över den beräknade konsumtionen 1970 med fördelning på de olika produkterna. För att illustrera utvecklingen under senare år har i tabellen även angivits konsumtionen under 1950, 1955 och 1960.

Tabell 5. Konsumtion av motorbensin, fotogen, motorbrännolja och eldningsoljor 1950, 1955 och 1960 samt prognos för 1970 (exkl. flygdrivmedel och bunkerolja för utrikes sjöfart)

Varuslag	Konsumtion			Prognos
	1950 milj. m ³	1955 milj. m ³	1960 milj. m ³	1970 milj. m ³
Motorbensin	0,84	1,53	2,13	3,0
Fotogen	0,24	0,27	0,30	0,4
Motorbrännolja	0,37	0,70	1,12	1,8
Tunna eldningsoljor	0,93	2,33	3,62	5,0
Tjocka eldningsoljor	1,80	3,67	5,45	8,5
Totalt	4,18	8,50	12,62	18,7

Enligt kommitténs ovan redovisade bedömningar kan sålunda den sammanlagda konsumtionen 1970 inom landet av de petroleumprodukter, för vilka lagringsskyldighet föreligger, beräknas komma att uppgå till inemot 19 milj. m³.

KAPITEL IV

Allmänna synpunkter på behovet och omfattningen av ökad oljelagring

Vårt lands behov av energi i olika former och för skilda ändamål har hittills ständigt ökat. Särskilt framträdande har denna ökning varit under tiden efter senaste världskriget. Under förutsättning av en fortsatt gynnsam samhällsutveckling med ett livaktigt och expanderande näringsliv kan denna tendens i fråga om energikonsumtionen förutses fortsätta under överblickbar framtid.

I den i direktiven för kommittén omnämnda, inom riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap gjorda utredningen rörande behovet av oljelagring under perioden 1963—1969 har förutsättningarna att från inhemska tillgångar av skilda slag täcka de ökande *fredstida* energibehoven inventerats. Vad beträffar våra möjligheter till en på naturtillgångarna skog, torv och skiffer baserad produktion av drivmedel och bränslen har härvid konstaterats, att ökade bidrag till försörjningen under normala fredsförhållanden från dessa källor icke kan påräknas utan att snarare en ytterligare nedgång härutinnan kan förväntas. Däremot torde en viss del av de stigande energibehoven kunna tillgodoses genom fortsatt utbyggnad av de inhemska vattenkrafttillgångarna. I den mån de ökande elkraftbehoven icke täcks denna väg utan den framtida utbyggnaden för elkraftproduktion i större utsträckning än hittills inriktas på värmekraftverk, kommer emellertid våra möjligheter att från inhemska källor tillgodose energibehoven att ytterligare försvagas. Vad slutligen angår atomenergins möjligheter att inom överblickbar framtid lämna mera väsentliga bidrag till energiförsörjningen, uttalades i riksnämndens utredning, att det numera torde stå fullt klart, att lång tid ännu återstår, innan atomkraft, baserad på det i Sverige under utveckling varande reaktorsystemet med naturligt uran som bränsle, nått praktisk och ekonomisk användbarhet i sådan skala, att på så sätt producerad atomenergi kan svara för i första hand den förutsedda fortgående ökningen av våra energibehov och därefter successivt ersätta andra energiformer. Icke minst med hänsyn till den härför nödvändiga kapitalinsatsen bedömdes det sålunda icke såsom sannolikt att angivna förhållande till närmelsevis komme att uppnås under de närmaste 10—15 åren. Bedömandet gällde även för det fall, att efter utländska principer konstruerade atom-

energianläggningar skulle komma till användning i större omfattning än som vid tidpunkten i fråga kunde förutses.

Såsom riksnämnden anfört kan sålunda importerade drivmedel och bränslen under avsevärd tid framåt och i varje fall under den i förevarande sammanhang aktuella perioden 1963—1969 förutses icke blott bibehålla sin andel i vår energiförsörjning utan även öka denna. Det av 1961 års riksdag beslutade upphörandet med oljeutvinningen vid skifferoljeverket i Kvarn-
torp liksom det troliga upphörandet med stenkolsbrytningen i Skåne kommer att ytterligare markera detta förhållande.

I föregående kapitel har statistiskt redovisats den starka uppgången i förbrukningen av oljor under det senast förflutna årtiondet, en utveckling som enligt kommitténs konsumtionsprognos vid en ostörd samhällsutveckling bedöms komma att fortgå under hela 1960-talet.

Den hittillsvarande utvecklingen av vår oljeförbrukning har icke endast inneburit en ökning av konsumtionen i absoluta tal. Även relativt sett har oljan kommit att spela en allt större roll för vår energiförsörjning. Åtskilliga faktorer har bidragit härtil, varibland prisrelationen till andra energiformer vägt tyngst. Av icke oväsentlig betydelse för denna utveckling har också varit den arbetskraftbesparande och bekvämare hantering — både transportmässigt och i samband med själva utnyttjandet — som eldnings-
oljorna erbjuder jämfört med andra tillgängliga bränsletyper. Sistnämnda omständighet torde av konsumenterna tillmätas sådan vikt att en ganska betydande försämring av oljans prisrelation måste inträda, innan vid ostörda tillförselmöjligheter en återgång till andra bränsleslag övervägs enbart av prisskäl. Vårt även framdeles under normala förhållanden starka beroende av oljeimport för en tillfredsställande energiförsörjning understryks härigenom ytterligare.

För verksamheten i *fredstid* inom praktiskt taget alla samhällslivets områden är man numera mer eller mindre beroende av att försörjningen med oljor för drivmedels- och bränsleändamål kan upprätthållas i nöjaktig omfattning. Störningar i oljetillförseln får därför snabbt ingripande och oförmanliga konsekvenser. Exempel härpå erbjuder de rubbningar, som vår oljeimport utsattes för under de s. k. Korea- och Suez-kriserna.

Orsakerna till störningar i oljetillförseln kan vara flera. Stränga vintrar med isläggning av betydande delar av vår långa kust medför sålunda längre eller kortare avbrott i oljetillförseln. Vidare kan arbetskonflikter inom såväl oljeindustrin som sjöfartsnäringen för längre eller kortare tidsperioder förhindra en kontinuerlig oljeimport. Oljans ställning som en av världshushållets allra främsta energikällor liksom dess grundläggande betydelse för all nutida militär verksamhet, vilket placerar den bland de främsta strategiska faktorerna, medför att politiska oroligheter inom skilda delar av

världen snabbt kan få oförmånliga återverkningar på både oljeutvinningen och oljeprodukternas distribution till konsumentländerna. I och med att det politiskt instabila Mellersta Östern-området numera blivit den främste leverantören av olja bl. a. till Sverige — av 1961 års totala oljeimport av drygt 15 milj. m³ härstammade direkt eller indirekt cirka 60 % från detta område — har dessa av politiska förhållanden orsakade risker ökat. Den omständigheten, att över 60 % av de kända råoljereserverna återfinns inom detta område, talar för att vårt beroende av Mellersta Östern för vår oljeförsörjning kommer att bestå och sannolikt öka under överblickbar framtid. Också politiska oroligheter, som icke direkt berör oljeproducerande områden eller områden, där oljans transportvägar från källorna till konsumenten strålar samman, kan få konsekvenser för våra egna tillförsel-möjligheter. Exempel härpå utgör den nyssnämnda Korea-krisen. — Med hänsyn till oljans allmänna strategiska betydelse torde man vidare icke böra bortse från att densamma i vissa lägen kan komma att medvetet utnyttjas som en direkt faktor i det politiska spelet gentemot länder, vilka liksom Sverige är både för sitt normala liv och för sitt försvar så utomordentligt beroende av en tillfredsställande och jämn tillgång på oljeprodukter.

Med vårt kraftigt ökade behov av oljeprodukter är det uppenbart att vår energiförsörjning redan i fred blivit ytterligt sårbar, ett förhållande som det alltjämt stigande beroendet av olja ytterligare kommer att skärpa. Även tillfälliga tillförselrubbningsar kan då få ofördelaktiga konsekvenser för näringslivet och befolkningens livsföring liksom för vår försvarsberedskap. Redan med hänsyn till störningar, som vår oljeimport kan utsättas för under fredstid med för oss normala utrikespolitiska förhållanden, är det sålunda i hög grad påkallat, att beredskapslager finns tillgängliga för att överbrygga importinskränkningar eller helt bortfall av import till dess ransonerings- och handelsreglerande åtgärder samt omställning i möjlig utsträckning till inhemska ersättningsprodukter hunnit genomföras.

När det gäller drivmedelsberedskapen kan härvid av naturliga skäl endast oljeprodukter komma i fråga. Men även vid uppbyggnaden av bränsleberedskapen blir det mot bakgrunden av oljans dominerande ställning bland importbränslena naturligt att väsentligen förlägga tyngdpunkten också hos denna beredskapslagring till oljeprodukter. Detta hindrar givetvis icke att viss del av bränsleberedskapslagringen bör utföras med fasta importbränslen, stenkol och koks. Förutom att vissa samhällsviktiga förbrukningsändamål alljämt helt eller delvis endast kan tillgodoses med fasta bränslen, exempelvis stora delar av järnbruks- och gasindustriernas behov, är det sålunda främst med hänsyn till de lägre kostnaderna för själva lagringen av kol och koks jämfört med oljor lämpligt att i viss utsträckning basera beredskapslagringen på fasta importbränslen. Vid avvägningen härutinnan bör emellertid mot de dyrare lagringskostnaderna för oljan ställas

de icke oväsentliga kostnader, som uppkommer för komplettering m. m. av eldstäderna vid övergång till ökad användning av fasta bränslen i ett samhälle, som under normala försörjningsförhållanden är i så hög grad inriktat på olja som vårt. I första hand gäller detta inom uppvärmningssektorn, där med hänsyn till mängden av oljeeldade pannanläggningar, som kräver komplettering i större eller mindre utsträckning, en omställning från olja till kol eller koks naturligtvis också måste kräva avsevärd tid. Nu nämnda omständigheter innebär begränsningar av värdet hos beredskapslagren av fasta importbränslen under den första tiden av en försörjningskris. Ytterligare må framhållas de i åtskilliga hänseenden ekonomiskt ofördelaktiga återverkningar för näringslivet och befolkningens normala livsföring, vilka — om oljelagren är alltför knappa i förhållande till den normala löpande konsumtionen — skulle uppkomma därigenom att man vid sådant förhållande kunde även vid lättare och kanske relativt snabbt övergående importstörningar nödgas mer eller mindre brådstörtat tillgripa regleringar på oljehandelns område och ransonering av förbrukningen. Vid utformandet av de i följande kapitel redovisade alternativa lagringsmålen för perioden 1963—1969 har kommittén bl. a. beaktat nu anförda synpunkter.

Samtidigt som utvecklingen i fredstid inom produktion, kommunikationsväsende, bostads- och andra områden gör oss alltmera beroende av oljeprodukter i olika former, har också vårt beroende av dessa förnödenheter *i händelse av krig eller krigsfara* blivit starkare. Det vore icke realistiskt, om man bortsåg från att import av drivmedel och bränslen i dylika lägen kan vara ytterligt försvårad och inskränkt, måhända helt omöjlig. För att befolkningens elementära behov skall kunna tillgodoses samt en tillfredsställande beredskap och uthållighet hos vårt försvar i alla dess former skall kunna upprätthållas, erfordras därför en betryggande beredskapslagring. Därjämte må framhållas att den alliansfria utrikespolitiken innebär, att Sverige i en avspärrningssituation måste kunna förlita sig till inom landet befintliga resurser. Om tillgångarna på det vitala område varom här är fråga snabbt blir uttömda, löper vi risk att icke kunna hävda neutraliteten.

Det är givet, att i sådana situationer förbrukningen av flytande drivmedel och bränslen måste och skall pressas ned till vad som erfordras för tillgodoseendet av de för samhället oundgängligen nödvändiga behoven. Det är ävenledes givet att härvid inga ansträngningar får underlätas för att genom inhemsk produktion ersätta den inskränkta eller uteblivna oljetillförseln. Våra möjligheter härutinnan måste dock värderas med stor försiktighet. Vad beträffar drivmedelssektorn bör man sålunda icke räkna med att omställning till gengasdrift — det praktiskt taget enda inhemska substitut för flytande drivmedel, som står oss till buds — kan nå någon omfattning av större betydelse förrän efter avsevärd tid. Samma är för-

hållandet i fråga om utnyttjandet av skogstillgångarna för bränsleändamål. Än oförmånligare måste man bedöma våra möjligheter att nyttiggöra våra stora torvtillgångar såsom bränsle. I samtliga dessa exempel är den främsta orsaken till att så lång tid erfordras, innan man ur de inhemska naturtillgångarna kan utvinna produkter som ersättning för de normalt använda importdrivmedlen och -bränslena, att söka däri att man ställs inför uppgiften att från en begränsad och i vissa fall obefintlig fredsbas bygga upp en betydande produktionsapparat. Denna procedur försvåras ytterligare genom knapphet på arbetskraft, därest läget påfordrar militärinkallelser av större omfattning. I den mån som samhället under fredsförhållanden inrättar sig för användning av oljor för bränsleändamål kompliceras därtill, som redan antytts, omställningen till inhemska bränslen jämväl genom de kompletteringar av eldstädernas utrustning, som härvid i många fall blir erforderlig, ett förhållande som också gäller vid eventuell övergång till fasta importbränslen. — Varje åtgärd — icke blott sådana av planeringskaraktär utan kanske främst möjliga och ekonomiskt försvarbara förberedelser av konkret natur — som kan befordra vår inhemska produktionsberedskap på drivmedels- och bränsleområdena liksom utnyttjandet av ersättningsbränslen minskar givetvis kraven på oljeförsörjningen och bör därför icke försummas.

För att möta behoven under den starttid, som uppbyggnaden av inhemska ersättningsproduktion kräver och som även vid intensifierade fredsförberedelser ofrånkomligen måste bli lång, är även framgent beredskapslagring av importdrivmedel och -bränslen den enda till buds stående lösningen. Även för att säkerställa de oundgängliga behov, som av tekniska orsaker överhuvudtaget icke kan tillgodoses genom inhemska substitut för importerade drivmedel och bränslen, måste en betryggande lagerreserv av sådana varor finnas. Därvid bör med hänsyn till den vidgade freds användningen av oljeprodukter tyngdpunkten hos beredskapslagringen självfallet förläggas till dylika produkter.

Som framhållits i kapitel II motsvarar nuvarande lagringsprogram för perioden 1958—1962 ingalunda vad som ens vid tiden för dess antagande kunde anses vara ur samhällelig synpunkt önskvärt utan programmet inskränktes till att omfatta vad som med hänsyn till investeringsutrymme och ekonomiska resurser bedömdes vara genomförbart. Denna begränsning innebär, att gällande lagringsmål endast uppfyller vissa minimikrav ur beredskapssynpunkt. Vid beräkningen av dessa lagringsmål utgick man från en till drygt 12 milj. m³ uppskattad oljekonsumtion år 1962. Under senare år har emellertid den verkliga förbrukningen icke obetydligt kommit att överskrida den sålunda beräknade. Härtill kommer att de behov, som skall tillgodoses genom den i lagringsmålet ingående krigsreserven, ökat till följd av den fortsatta motoriseringen och mekaniseringen inom det

militära försvaret, jordbruket, den civila trafiken och många andra områden. Genom konsumtionsutvecklingen har sålunda lagringsprogrammet kommit att relativt försvagas på ett sätt, som icke från början var avsett. Denna relativa försvagning måste också beaktas vid fastställandet av det kommande lagringsprogrammet för sådana oljekvaliteter, som bör ingå i den allmänna beredskapslagringen av oljeprodukter inom näringslivet. — Kommittén vill i anslutning härtill understryka vikten av att en betryggande beredskapslagring också kommer till stånd i fråga om de övriga oljeslag, varå en tryggad tillgång är en nödvändighet för samhället i fred och krig, men som icke lämpligen bör innefattas i det här ifrågavarande lagringsprogrammet. Kommittén avser då bl. a. smörjmedel och flygbränslen av skilda slag. Beträffande de sistnämnda utvecklar kommittén sina synpunkter i kapitel V.

Kommittén har i det föregående sökt visa vårt lands numera oavvisliga beroende av en tillfredsställande försörjning med importerade drivmedel och bränslen under såväl normala fredsförhållanden som oss berörande av utrikespolitiska kriser föranledda situationer. Genom den fortsatta ökningen av oljeförbrukningen kommer detta beroende ytterligare att skärpas. Härtill bidrar också de av främst ekonomiska skäl krympande förutsättningarna att, innan atomenergin vunnit konkurrenskraft med andra energiformer, tillgodose i första hand de ökande energibehoven från inhemska källor. Vår försörjningssituation på detta område är därför och kommer under lång framtid att förbli mycket ömtålig.

Kommittén har också sökt visa, hurusom beredskapen inom detta försörjningsområde väsentligen måste tillgodoses genom lagring av oljor. I händelse av krig kan konsekvenserna av ett eftersättande av denna beredskapsåtgärd bli förödande för vårt land.

Även om investeringarna för en fortsatt utbyggnad av oljelagringen i den utsträckning, som kommittén redovisar i det följande, i och för sig kan synas betydande, måste man dock betänka, att de avsevärda belopp — för närvarande mellan tre och fyra miljarder kronor per år i löpande kostnader — som nedläggs på vårt totalförsvaret, under ett krig mycket snart kan visa sig ha varit förgäves, om försörjningsberedskapen i fråga om drivmedel och bränslen försummas. Vid bedömningen av omfattningen hos ett oljelagringsprogram efter den nu löpande perioden bör också — som ovan påvisats — tas i betraktande den icke oväsentliga roll, som en god försörjningsberedskap kan komma att få för fullföljandet av vår alliansfria utrikespolitik. Tryggandet av vår oljeförsörjning är därför numera lika mycket en utrikespolitisk som försvarspolitisk angelägenhet av utomordentlig betydelse för vårt land.

KAPITEL V

Lagringsmål för perioden 1963—1969

Som framgått av föregående kapitel har som underlag för kommitténs överväganden i fråga om lagringens omfattning under den kommande lagringsperioden legat den inom riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap gjorda utredningen rörande behovet av oljelagring under perioden 1963—1969. I denna utredning har beredskapslagringen uppdelats på dels en krigsreserv, dels en avspärrningsreserv. Riksnämnden, som förordar en förstärkning av lagerreserverna för såväl krig som avspärrning, har vid sina beräkningar utgått från en under hösten 1960 reviderad försörjningsplan för drivmedel och bränslen samt en vid samma tid uppskattad normal oljeförbrukning för år 1970. Dessa beräkningar har justerats med hänsyn till den av kommittén utarbetade prognosen beträffande oljekonsumtionens utveckling under 1960-talet.

Kommittén har för den kommande lagringsperioden i enlighet med direktiven för dess arbete tagit sikte på återstoden av 1960-talet, d. v. s. sjuårsperioden 1963—1969. Vidare har kommittén funnit, att det nuvarande systemet för beredskapslagringen av olja, innebärande bl. a. fasta lagringsmål, i huvudsak bör tillämpas även för det kommande lagringsprogrammet. När det gäller målsättningen för detta program har kommittén funnit det angeläget att en ökning av beredskapen i första hand får avse krigsreserven.

Beträffande den övriga delen av beredskapslagringen må erinras om att denna i nuvarande lagringsprogram definierats som en försörjningsreserv, vilken till sin omfattning beräknats motsvara oljekonsumtionen under vintar med svåra isförhållanden. Detta medför, att de i försörjningsreserven ingående lagren av de olika oljeprodukterna icke medger samma inbördes uthållighet under en avspärrning. Kommittén anser emellertid att man i princip bör eftersträva en likformig behovstäckning för de olika oljeprodukterna. Med hänsyn härtill bör försörjningsreserven ersättas med en avspärrningsreserv, som såvitt möjligt täcker konsumtionsbehovet under lika lång tid för alla produkter.

Kommittén har beräknat den ökning i lagringsmålet för perioden 1963—1969 som ett bibehållande av en i förhållande till konsumtionen oförändrad beredskap skulle medföra. Vidare har kommittén utarbetat tre alternativa lagringsmål för en ytterligare förstärkning av beredskapslagringen

utöver vad en sådan automatisk ökning ger. Därvid har förutsatts, att i riksnämndens utredning beträffande beredskapslagringen av olja efter år 1962 angivna kommersiella och statliga lager av flytande och fasta bränslen kommer att finnas tillgängliga vid periodens slut liksom att däri kalkylerad inhemsk produktion kommer till stånd. I vad avser behoven av bränslen har vidare vid beräkningen av lagringsmålen för eldningsolja i alternativen II och III förutsatts ett ianspråktagande för bränsleändamål av 10 respektive 25 % av massavedslagren. Den del av det resterande bränslebehovet, som av tekniska skäl icke måste tillgodoses med speciella kvaliteter, har därefter fördelats på fasta och flytande importbränslen efter dessas nuvarande andel i konsumtionen. För att den behovstäckning, som de tre alternativen avser, skall uppnås erfordras därför, att utöver en förstärkning av eldningsoljelagringen också beredskapslagren av fasta bränslen ökas.

Beredskapslagringen av fotogen (motor- samt lys- och eldningsfotogen) är förenad med vissa problem, som sammanhänger med å ena sidan motorfotogenens vikande andel av den totala fotogenförbrukningen och å andra sidan behovet av lagring av motorfotogen för traktordrift (jämför kapitel X). Enär på grund av den ringa nyanskaffningen av fotogentraktorer inom jordbruket en nedgång i den framtida förbrukningen av motorfotogen kan förutses, kommer, om inga särskilda åtgärder vidtas, lagren av denna produkt att successivt sjunka. Eftersom man bör räkna med att ett icke oväsentligt antal fotogentraktorer av olika skäl ännu länge kommer att finnas kvar främst inom jordbruket, bl. a. som reserv för att i ett krisläge på nytt tas i bruk, uppstår risk för att lagertillgångarna av motorfotogen icke kommer att räcka för de behov därav, som framdeles beräknas föreligga i olika krislägen. Kommittén har mot bakgrunden härav övervägt, vilka åtgärder, som lämpligen bör vidtas för att åstadkomma en beredskapslagring av motorfotogen, som motsvarar behoven under krig och avspärning.

Till viss mindre del är det tekniskt möjligt att blanda in lysfotogen i motorfotogenen och därigenom i motsvarande grad minska lagringsbehovet av den senare kvaliteten. Kommittén har vidare genom hänvändelse till vissa större tillverkare och försäljare av traktorer samt *statens maskinprovningar* undersökt, huruvida det är möjligt att använda bensen i stället för motorfotogen som bränsle i fotogentraktorer. Av undersökningen framgår, att de vanligaste traktortyperna icke utan en betydande omställning av motorerna kan drivas med bensen. Trots denna olägenhet har kommittén likväl funnit det vara nödvändigt att till viss del tillgodose drivmedelsbehovet för fotogentraktorer genom lagring av bensen.

Ovan redovisade åtgärder för att tillgodose behoven av motorfotogen är emellertid icke tillräckliga, varför kommittén funnit det nödvändigt, att

särskilda bestämmelser angående omfattningen av motorfotogenlagringen i fortsättningen införs. Enligt kommitténs beräkningar bör denna lagring omfatta en kvantitet motsvarande lägst 40 % av lagringsmålen för fotogengruppen i dess helhet. Kommittén föreslår därför, att Kungl. Maj:t i särskild ordning föreskriver, att lagringsmålet för fotogen tills vidare skall till minst 40 % utgöras av motorfotogen. Kommittén förutsätter, att detta procenttal blir föremål för omprövning, om förhållandena ger anledning därtill.

I likhet med vad som gäller under nuvarande lagringsperiod utgår kommittén från att krigsmakten i egen regi bör svara för lagring av flygdrivmedel för militära behov ävensom för den lagring, som avser flottans behov av viss brännolja.

I 1957 års oljelagringsförordning har flygdrivmedel undantagits från sådan lagringsskyldighet, som enligt förordningen stadgats med avseende på flertalet andra petroleumprodukter. Vad gäller beredskapslagringen av flygdrivmedel anslöt sig föredragande departementschefen i propositionen (nr 144, sid. 33) till 1957 års riksdag rörande beredskapslagring av olja till vad 1955 års oljelagringskommitté i denna fråga framhållit i sitt betänkande »Oljelagring». Enligt betänkandet borde den lagring av flygdrivmedel, som erfordras för militära behov helt ombesörjas av de militära myndigheterna, medan lagringsberedskapen för civila luftfartsändamål skulle i nöjaktig utsträckning kunna bli tillgodosedd genom den lagring, som i anslutning till den löpande fredsansättningen sker hos oljehandeln. Någon föreskrift om tvångsmässig beredskapslagring inom handeln av dessa bränslen ansågs följaktligen icke påkallad. — I sitt av riksdagen godkända utlåtande (34/1957, sid. 37) över den föreslagna beredskapslagringen av olja underströk andra lagutskottet vikten av att utvecklingen på flygdrivmedelsområdet noga följdes och att behörig hänsyn togs till de ökade krav, som kunde komma att ställas till följd av den kraftiga utvidgning av den civila inrikes luftfarten, som syntes sannolik under den närmaste framtiden.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 februari 1960 framhöll dåvarande riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap bl. a., att oljehandelns kommersiella lager av flygdrivmedel var av ringa omfattning och därtill mindre lämpligt belägna. Någon väsentlig förbättring härutinnan kunde heller icke utvidgning av den civila inrikes luftfarten, som syntes sannolik under skärpta förhållanden kunna upprätthålla flygförbindelser med omvärlden ansåg riksnämnden det vara en beredskapsangelägenhet av framträdande betydelse att snarast förstärka lagringsberedskapen för den civila luftfarten.

Med hänsyn till det behov som kan uppstå att under skärpta förhållanden kunna upprätthålla flygförbindelser med omvärlden finner kommit-

tén det angeläget, att beredskapslagringen av flygdrivmedel får en sådan omfattning att samma grad av beredskap uppnås som gäller för övriga oljeprodukter.

Nuvarande lagringsprogram innebär att genom den s. k. vinterdispensen de lager av eldningsolja, som skall finnas vid årets ingång, kan få successivt nedbringas allteftersom den avspärrningsrisk, som sammanhänger med isförhållandena, minskar. Bestämmelserna härom återfinns i kungl. brev den 27 juni 1957. Enligt dessa skall för eldningsolja fastställas dels en lagringsmängd för januari, dels för februari, mars och året i övrigt lagringsmängder, som med respektive 10, 20 och 30 % understiger den för januari bestämda mängden. Jämlikt nämnda bestämmelser äger vidare tillsynsmyndigheten, då särskilda skäl föreligger, ändra den tidsperiod, då topplager skall hållas. Kommittén har icke funnit anledning att föreslå någon ändring av bestämmelserna om vinterdispensen.

I lagringsmålen för den innevarande lagringsperioden har någon åtskillnad icke gjorts i fråga om de mängder, som skall lagras i skyddade respektive oskyddade lagringsanläggningar. Detta har, såsom närmare framgår av kapitel II, medfört vissa komplikationer vid bestämmandet av de årliga lagringsmålen under perioden i vad avser drivmedlen. För den kommande perioden anser därför kommittén det vara lämpligt att fastställa skilda lagringsmål för skyddad och oskyddad lagring. Den oskyddade lagringen kan härigenom år från år utbyggas i en jämn takt fram till slutmålet.

Med hänsyn till angelägenheten ur beredskapssynpunkt av att utbyggnaden av de skyddade lagerutrymmena icke uppskjutes till slutet av den kommande lagringsperioden bör ett etappmål fastställas för denna utbyggnad. Kommittén anser sålunda, att i stort sett hälften av den totala utbyggnaden bör vara färdigställd senast vid utgången av 1966.

Under den innevarande lagringsperioden regleras fördelningen av den skyddade lagringen mellan de lagringsskyldiga av bestämmelser fastställda av Kungl. Maj:t genom beslut den 11 april 1958. Enligt dessa bestämmelser skall vid lagringsmängdernas bestämmande vad i 7 § 1957 års oljelagringsförordning sägs »äga motsvarande tillämpning, varvid dock skall iakttagas, att fördelningen mellan de lagringsskyldiga skall ske med ledning av basmängder, beräknade på grundval av försäljningen eller förbrukningen enbart under år 1957, samt på sådant sätt att, för var grupp av olja, det icke ålägges någon att förvara olja i skyddat utrymme, därest hans skyldighet härvidlag skulle ha avsett mindre myckenhet än 1 000 kubikmeter».

Bl. a. med hänsyn till den ökade längden hos den kommande lagringsperioden i jämförelse med den nuvarande är det ur de berörda lagrings-

skyldigas synpunkt, genomgående oljehandelsföretag, icke tillfredsställande med en fast fördelning redan vid periodens början av den skyddade lagringen. I den mån en mera betydande förskjutning under perioden skulle inträda i fråga om marknadsfördelningen mellan företagen, är det sålunda önskvärt, att den skyddade lagringen anpassas till en sådan omfördelning. Likaså bör av rättviseskäl oljehandelsföretag, som under perioden etablerar sig på den svenska marknaden, redan från det första tillfälle, då de blir lagringspliktiga, också åläggas på dem belöpande andel av den skyddade lagringen.

Anledningen till att de i målet för den skyddade lagringen enligt programmet 1958—1962 ingående kvantiteterna fast fördelades mellan de lagringsskyldiga vid början av lagringsperioden var de långa byggnadstiderna för skyddade lagringsanläggningar. Detta förhållande ansågs — i motsats till vad fallet är med avseende på den oskyddade lagringen — omöjliggöra årliga etappmål för utbyggnaden av den skyddade lagringen. Det bör anmärkas att de vid detta tillfälle av skyddad lagring berörda företagen vid de förhandlingar i frågan mellan dessa och tillsynsmyndigheten, som föregick myndighetens förslag till Kungl. Maj:t beträffande ovan refererade bestämmelser, helt anslöt sig till nämnda fördelningsnorm.

Med hänsyn till de långa byggnadstiderna för skyddade oljelagringsanläggningar torde det vara en förutsättning för att fördelningen skall kunna regleras på nämnda sätt, att utbyggnaden av dessa anläggningar ordnas gemensamt av samtliga berörda företag, exempelvis på liknande sätt som en del av oljeföretagen under den nu löpande lagringsperioden ombesörjer utbyggnaden av erforderliga skyddade anläggningar genom ett av dem gemensamt bildat företag. En ytterligare förutsättning är också att eventuellt under perioden nytillkommande företag med skyldighet att hålla lager i skyddade utrymmen medges ingå som intressenter i det gemensamma organet på lika villkor som de äldre företagen. Om denna lösning av frågan väljs, kan den nuvarande undre gränsen för skyldighet att hålla lager i skyddade utrymmen, 1 000 m³, slopas och således målet för den skyddade lagringen för respektive drivmedelsslag fördelas mellan de lagringsskyldiga på samma sätt som målen för den oskyddade lagringen.

Därest emellertid de berörda lagringsskyldiga icke skulle lösa lagringsfrågan på nu angivet sätt, blir liksom under den nu löpande lagringsperioden en fast fördelning av målen för den skyddade lagringen ofrånkomlig redan vid den nya lagringsperiodens början. Eftersom utbyggnaden av den skyddade lagringen förutsätts ske i två etapper, kan möjligen en revidering av denna fördelning med hänsyn till eventuellt inträffade förändringar med avseende på marknadsandelarna ske vid lämplig tidpunkt före den andra etappen, förslagsvis omedelbart sedan marknadsandelarna för år 1965 blivit kända. Vid alternativet fast fördelning torde vidare den nyssnämnda undre gränsen för skyddad lagring böra bibehållas.

Slutligen vill kommittén framhålla att det bör åligga de berörda lagringsskyldiga att, sedan de från tillsynsmyndigheten erhållit uppgift angående storleken av den skyddade lagring, som med ledning av senast kända basmängder beräknas komma att åvila dem vid utgången av lagringsperioden 1963—1969, utan obehörigt dröjsmål och med bindande verkan underrätta tillsynsmyndigheten, vilket av de båda förenämnda alternativen för utbyggnaden av skyddade lagringsanläggningar, som man avser välja. Kommittén förutsätter att sådan uppgift — i varje fall preliminärt — av tillsynsmyndigheten lämnas de lagringspliktiga snarast, sedan statsmakternas beslut beträffande det nya lagringsprogrammet föreligger.

KAPITEL VI

Krigs- och avspärrningsreservernas lagring

Krigsreserven

Före år 1958 förelåg icke skyldighet för de lagringskyldiga att förvara någon del av beredskapslagren i skyddade utrymmen utan utbyggnaden av de bombskyddade oljelagringsanläggningarna ombesörjdes till betydande del av staten själv genom militära myndigheter, vattenfallstyrelsen och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. I syfte att få till stånd en vidgad utbyggnad av sådana anläggningar hade år 1948 införts möjligheter att bevilja statsbidrag till merkostnaderna för desamma jämfört med cisternanläggningar ovan jord. Bestämmelserna härom återfinns, som nämnts i kapitel II, i kungörelsen den 20 februari 1948 (nr 73). Sådant statsbidrag har beviljats för sammanlagt sex anläggningar, huvudsakligen i kommunal regi. Slutligen har några bergcisternanläggningar kommit till utförande helt på enskilt initiativ och utan bidrag av statsmedel, de flesta för lagring av mörka oljor.

Genom 1958—1962 års oljelagringsprogram infördes skyldighet för företag med lagringsplikt för bensin, fotogen och motorbrännolja att i skyddade lagringsutrymmen förvara den del av beredskapslagren av dessa oljeslag, som motsvarar den av 1955 års oljelagringskommitté föreslagna krigsreserven. Någon motsvarande skyldighet beträffande lagringen av krigsreserven av eldningsolja föreligger däremot icke, vilket närmast torde ha varit betingat av kostnadsskäl.

Under hänvisning till att enligt gällande lagringsprogram de i krigsreserven ingående drivmedelslagren skall förvaras i skyddade utrymmen, uttalas i direktiven för kommittén, att det synes angeläget att denna princip bibehålls.

Som redan framhållits innefattar icke lagringsprogrammet för den innevarande perioden krav på skyddad lagring av eldningsolja. I den inom riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap gjorda utredningen rörande oljelagringen under perioden 1963—1969 har nämnden icke heller för perioden efter 1962 ansett det vara nödvändigt påkalla skyddad lagring för dessa oljor. Som skäl härför har anförts, att de redan förefintliga skyddade lagringsutrymmena för eldningsolja har sådan kapacitet att den däri möjliga lagringen är ur beredskapssynpunkt godtagbar för att någorlunda trygga de krigsbehov, som av tekniska skäl måste tillgodoses med eld-

ningsolja. Härvid har också beaktats, att en fördelaktigare geografisk spridning av de oskyddade eldningsoljelagren föreligger jämfört med lokaliseringen av lagren av flytande drivmedel, ett förhållande som i sig självt innebär ett visst skydd. De medel, som under den kommande oljelagringsperioden kan disponeras för utförande av skyddade lagringsanläggningar, borde därför enligt riksnämnden helt utnyttjas för att förstärka den skyddade cisternkapaciteten för motordrivmedlen.

Ehuru det givetvis är mycket angeläget att också de oundgängligaste krigsbehoven av eldningsolja kan, liksom krigsreserverna av flytande drivmedel, beredas skyddad lagring, har dock kommittén — med hänsyn till vad riksnämnden anfört i den ovan återopade utredningen och med beaktande även av de dryga kostnaderna för byggandet av skyddade lagringsanläggningar — icke velat föreslå införande av skyldighet att hålla skyddade lager för eldningsolja under den kommande lagringsperioden 1963—1969. Kommittén förutsätter dock att, i den mån enskilda företag visar intresse för att förlägga cisternutrymmen, som är behövliga för fullgörandet av lagringsskyldigheten av eldningsolja, till skyddade utrymmen, sådant intresse på allt sätt uppmuntras av myndigheterna och att genomförandet av dylika planer i möjlig mån underlättas.

Samtliga för närvarande förefintliga bombskyddade oljelagringsanläggningar är utförda såsom berganläggningar. I några fall har härvid redan utsprängda utrymmen i nedlagda gruvor kommit till användning.

Bl. a. med hänsyn till att berg lämpade för inbyggnad av lagringsanläggningar icke finns till förfogande inom alla delar av vårt land men även ur synpunkten, huruvida kostnaderna för dylika anläggningar skulle kunna nedbringas utan att kraven på skydd därför väsentligen eftersätts, lät 1955 års oljelagringskommitté undersöka om icke skyddad lagring kunde komma ifråga även i andra former än i de sedvanliga bergrumsanläggningarna. Den särskilda expertgrupp inom denna oljelagringskommitté, som utredde frågan, redovisade i sitt förslag olika utförandeformer, nämligen i huvudsak följande typer:

- (a) med splitterskydd försedda vanliga ovanjordscisterner;
- (b) i öppna bergschakt eller jordschakt placerade cisterner, på ovasidan skyddade av sprängsten eller blockstensbetong;
- (c) under mot konventionell vapenverkan betryggande bergskydd (för närvarande minst 20 m) insprängda rum, vari placeras antingen fristående lagringcisterner eller sådana, där plåten fastgjutits mot bergväggen medelst betong; samt
- (d) likaledes under betryggande bergtäckning och under grundvattenytan placerade, oinklädda lagringsrum (s. k. nakna bergum).

De nämnda metoderna för beredande av skydd för oljelagringsanläggningar är fortfarande aktuella. Någon ytterligare principiellt skiljaktig lös-

ning av problemet har icke framkommit efter tidpunkten för 1955 års oljelagringskommittés undersökning av frågan. Den tekniska utvecklingen, då det gäller att bygga oljelagringsrum i berg, har emellertid numera lett fram till att de s. k. nakna berggrumstyperna alltmer vunnit insteg. Medan man före 1958, i sådana fall då det gällde att i en och samma anläggning lagra flera oljeslag, vågade utnyttja denna berggrumstyp endast för de tyngre produkterna — motorbrännolja och eldningsolja — har den tekniska utvecklingen sålunda fört därhän, att man funnit det möjligt att utföra även lagringsanläggningar gemensamma för flera drivmedelsslag — bensen, fotogen etc. — såsom nakna berggrum. Samtliga skyddade lagringsanläggningar, som inom ramen för oljelagringsprogrammet 1958—1962 utförs av de lagringsskyldiga företagen, byggs enligt detta system. Denna anläggningstyp ställer sig självfallet billigare per kubikmeter lagringsutrymme än de tidigare utnyttjade plåt/betongtyperna.

Kommittén har emellertid övervägt om icke totalkostnaden för den skyddade lagringen skulle kunna ytterligare nedbringas genom att i varje fall till viss del basera den fortsatta utbyggnaden på de ovan nämnda enklare typerna av skydd — ovanjordscisterner med splitterskydd (a) respektive i öppna bergschakt eller jordschakt inbyggda cisterner med bombskyddad taktäckning (b). Detta är otvivelaktigt i och för sig möjligt, men för att den eftersträfvade skyddsverkan skall ernås, måste så utförda anläggningar ges en begränsad volym. Framförallt gäller detta om endast anordningar för splitterskydd vidtas. Ehuru själva anläggningskostnaden per kubikmeter cisternvolym i dessa fall blir låg, kommer dock de löpande kostnaderna för omsättning av varulagren liksom för anläggningarnas underhåll, drift och administration att bli större än vid mera koncentrerad förläggning av de skyddade lagren i större bergskyddade anläggningsenheter. Ett sådant system för den skyddade lagringen torde därför i det långa loppet komma att bli kostsammare än det hittills sedvanliga. Så blir även förhållandet, om man vid stark spridning i till volymen mycket begränsade anläggningsenheter skulle helt slopa allt tekniskt skydd.

Kommittén har därför ansett det vara realistiskt, att för utbyggnaden av skyddade lagringsanläggningar också under perioden 1963—1969 endast räkna med helt bergförlagda sådana, varför — med hänsyn till den tekniska utveckling, som ägt rum beträffande den nakna berggrumstypen — kostnadsberäkningarna i kapitel VII nedan huvudsakligen är baserade på större anläggningsenheter av denna typ.

Väsentliga delar av den redan befintliga bergcisternkapaciteten är förlagda till ur beredskapssynpunkt icke helt lämpliga platser. Detta gäller bl. a. dels de civila statliga anläggningar, som tillkom i slutet av 1930-talet i samband med beredskapslagringsystemets införande 1938, dels vissa av de med statsbidrag under 1950-talet utförda anläggningarna, dels ock en

del av de anläggningar, som utförs inom ramen för det nu löpande oljelagringsprogrammet. Det bör emellertid i vad avser de båda förstnämnda anläggningskategorierna ihåggkommas, att valet av förläggningsplatser utgjorde kompromisser mellan vad som hade varit önskvärt ur sträng beredskapssynpunkt och oljehandelns av kommersiella skäl dikterade lokaliseringsoönskemål. Vid de tidpunkter, då dessa skyddsanläggningar kom till stånd, var nämligen landets beredskap i fråga om skyddad lagring utomordentligt svag. Detta förhållande nödvändiggjorde åtgärder, som snabbt kunde stärka försörjningsberedskapen volymmässigt. Från denna synpunkt är dessa utrymmen alltså fullt motiverade. — Den mindre lyckliga förläggningen av en del av de skyddade utrymmena inom ramen för 1958—1962 års oljelagringsprogram är likaledes att tillskriva en kompromissuppgörelse. Mot bakgrunden av att statsmakternas beslut 1957 i oljelagringsfrågan medgav de berörda lagringsskyldiga fritt val i fråga om lokaliseringen av de skyddade lagringsutrymmena har nämligen beredskapsintressena i detta hänseende icke kunnat hävdas i den utsträckning, som varit önskvärd.

Det förläggningssmönster, som den befintliga bergcisternkapaciteten företter, kan förutses komma att i många lägen under ett krig medföra besvärliga förhållanden vid de lagrade varornas distribution till de områden, där de erfordras. Vid den fortsatta utbyggnaden av skyddade lagringsutrymmen för oljor bör därför beredskapshänsynen tillmätas större betydelse för valet av förläggningsplatser. Taktiska krav liksom krigsdistributions-synpunkterna bör sålunda tillåtas påverka förläggningssvalet på ett mera avgörande sätt än tidigare. De merkostnader i fred för den skyddade lagringen, främst då de eventuellt ökade omsättningskostnader, som därigenom kan uppkomma, bör icke få stå hindrande i vägen härvid. Enligt direktiven åligger det också kommittén att med hänsyn till erfarenheterna från den nu löpande oljelagringsperioden särskilt uppmärksamma frågan om den ur försvars- och beredskapssynpunkt lämpliga lokaliseringen av den ytterligare utbyggnaden av skyddade oljelagringsanläggningar.

De skyddade cisternvolymerna, som enligt kommitténs förslag till lagringsmål bör tillkomma under perioden 1963—1969, bör sålunda fördelas inom de olika zoner, vari landet ur oljedistributionssynpunkt är indelat på ett ur beredskapssynpunkt lämpligt sätt. Beträffande denna fördelning ävensom uppdelningen av dessa totalvolymerna på anläggningsenheter och den ur beredskapssynpunkt önskvärda ungefärliga lokaliseringen av dessa enheter inom zonerna har kommittén under hand inhämtat försvarsstabens synpunkter.

Vid bestämmandet av lagringsvolymerna hos respektive anläggningsenheter har kommittén, förutom beredskapshänsynen, även beaktat att denna bör ges en ur byggnadsekonomisk synpunkt lämplig storlek. Vid valet av förläggningsplatser inom de olika zoner har kommittén vidare, så långt

det befunnits lämpligt, sökt ta hänsyn till att anläggningarna skall kunna utnyttjas för kommersiella syften inom ramen för beredskapslagringssystemet. Detta har i vissa fall medfört att man ansett sig böra avstå från en beredskapsmässigt helt idealisk förläggning, ett förhållande som försvarsstaben förklarar sig vara införstådd med.

Oljebranschens representanter i kommittén har emellertid hävdade att flertalet av de sålunda planerade anläggningarna givits sådan lokalisering, att de icke kan utnyttjas i det normala, kommersiella distributionssystemet. Man har därför ansett, att anläggningarna helt borde utföras genom statens försorg. Likaså har man framhållit, att vissa extrakostnader kommer att uppstå för varuinlagringen liksom för den kontinuerliga omsättningen av lagren i de icke kommersiellt förlagda anläggningarna. Dessa extrakostnader borde enligt oljehandelns representanter helt ersättas med statsmedel.

Kommittén vill icke bestrida, att några av de i kommitténs lokaliseringsförslag ingående skyddade anläggningarna har ett begränsat kommersiellt värde och icke heller motsäga vad oljebranschens representanter framfört beträffande de större kostnader för varuinlagring och omsättning m. m., som kan uppkomma vid dessa anläggningar. Vad beträffar de eventuella merkostnaderna av sistnämnt slag anser emellertid kommittén att dessa, i likhet med vad som i kapitel VIII förutsätts i fråga om de löpande kostnaderna för beredskapslagringen i övrigt, bör uttas prisvägen.

Sammanfattningsvis föreslår sålunda kommittén, att utbyggnaden av de skyddade lagringsutrymmen, vilka blir aktuella under lagringsperioden 1963—1969 med hänsyn till det lagringsmål för krigsreserven, som kommer att fastställas av statsmakterna, liksom under den innevarande lagringsperioden ombesörjs av de lagringskyldiga. Förläggningen av de nytillkommande skyddade lagringsutrymmena bör vidare ske på sätt som tillsynsmyndigheten med beaktande av beredskapskraven godkänner, varvid förutsätts att den ovan angivna lokaliseringsplanen i huvudsak följs.

Avspärningsreserven

Den nuvarande valfriheten vad gäller lokaliseringen av den oskyddade oljelagringen har medfört betydande cisternkoncentrationer till oceanimporthamnarna för olja. Detta innebär, att inom vissa delar av landet lagringen av oljor är underdimensionerad i förhållande till förbrukningen. Då detta ur beredskapssynpunkt är mindre tillfredsställande, har ifrågasatts, om icke lokaliseringen av de lagringsutrymmen, som erfordras för den föreslagna ökningen av avspärningsreserven, borde bättre anpassas till det aktuella konsumtionsmönstret. Enligt direktiven för kommittén bör sålunda övervägas vilka åtgärder, som kan vara påkallade för att undvika en alltför stark och ur allmänna synpunkter olämplig koncentration av den oskyddade lagringen.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har i maj 1961 framlagt en utredning rörande fördelningen inom landet av då förefintliga oskyddade lagringsutrymmen inom oljehandeln. Landet har härvid indelats i sju områden. Likaså har den beräknade konsumtionen 1970, d. v. s. det år, då lagringsmålen för det kommande lagringsprogrammet skall vara uppnådda, fördelats på dessa områden med ledning av det för närvarande aktuella konsumtionsmönstret. Såsom också från riksnämndens sida framhållits beaktar en på nämnda sätt framräknad jämförelse mellan konsumtionen och lagringsmöjligheterna inom de olika områden icke helt det förhållandet, att utvecklingen av inlandstransporterna av oljor medfört en betydande vidgning av de respektive oceanimporthamnarnas upplandsområden och att därför ur strängt kommersiella synpunkter behovet av oljedepåer inom dessa upplandsområden successivt minskat. Riksnämndens utredning antyder dock inom vilka områden en förstärkning av den oskyddade lagringen är önskvärd.

Eftersom konsumtionsmönstret i avspärrningsfallet icke nämnvärt torde komma att skilja sig från konsumtionsbilden under normala försörjningsförhållanden, skulle, om hänsyn endast togs till detta förhållande, några särskilda krav i princip icke vara påkallade i fråga om lokaliseringen av den oskyddade lagringen. Den nuvarande koncentrationen till ett fåtal platser, företrädesvis landets större kusthamnar, medför dock ökade risker för förstörelse av lagren i händelse av krig samtidigt som den försvårar önskvärd undanförsel av dem inför ett krigshot. Dessa omständigheter gör en spridning av den framtida utbyggnaden av ovanjordsutrymmena till de inre delarna av landet och till mindre kustorter önskvärd.

Oljehandelns representanter i kommittén har emellertid understrukit vikten av att lokaliseringen av cisternerna för den oskyddade lagringen kan under den kommande lagringsperioden liksom hittills ske efter helt kommersiella grunder, d. v. s. främst med beaktande av distributionstekniska synpunkter. Även om kommittén med hänsyn till vad som anförts från oljehandelns sida icke vill påfordra att bindande regler införs för lokaliseringen av för det kommande oljelagringsprogrammet behövligen nya oskyddade lagringsutrymmen, förutsätter dock kommittén, att de lagrings-skyldiga — såväl oljeföretag som andra — vid utbyggnaden av sådana lagerutrymmen inom ramen för en rationell kommersiell distribution beaktar beredskapsönskemålen i förläggningshänseende. De lagrings-skyldiga bör därför fortlöpande samråda med tillsynsmyndigheten beträffande sina utbyggnadsplaner.

I kapitel XI förordar kommittén under avsnittet »Inlagring hos annan lagerhållare» vissa åtgärder syftande till en ökad spridning av oljelagringen.

KAPITEL VII

Investeringskostnader för lagringsprogrammet

Kommitténs beräkningar av investeringskostnaderna för genomförandet av de tre alternativa lagringsmålen för perioden 1963—1969 grundar sig på i samarbete med experter inom oljebranschen beräknade enhetspriser per m^3 för de olika oljeslagen och för lagringsanläggningar, såväl ovanjordsutrymmen som bergrumsförråd. Enär de sålunda beräknade enhetspriserna, som närmare behandlas nedan, är avsedda att utgöra baspriser för indexreglering av de statliga lån, som kan komma att beviljas för utbyggnaden av oljelagringen under den kommande lagringsperioden, har kommittén funnit det motiverat att lämna en relativt ingående redogörelse för de principer, efter vilka enhetspriserna framräknats.

Enhetspriser för varor och cisterner

Enhetspriserna per m^3 för de olika oljeslagen utgörs av cif-priser, enär som närmare anges i kapitel VIII eventuella statliga lån till beredskapslagringen icke avses skola innefatta bidrag till kostnader av löpande natur. I den till betänkandet fogade bilagan I redovisas i detalj hur dessa cif-priser framräknats. Kalkylen avser prisläget den 1 oktober 1961.

Cif-priserna har uppbyggts med utgångspunkt från officiellt noterade fob-priser för respektive oljeslag enligt Platt's Oilgram Caribbean Postings (low quotation). Tillägg härtill har gjorts för kostnaderna för oceanfrakt, försäkring och oceanläckage. Då noteringar icke förekommer för eldningsoljekvaliteter, som direkt motsvarar de i Sverige under beteckningarna nr 3, 4 och 5 saluförda eldningsolja, har fob-priserna för dessa kvaliteter beräknats med ledning av normalt tillämpade blandningsförhållanden mellan komponenterna No 2 Fuel och Bunker C Fuel.

Fraktkostnaden grundar sig på den s. k. AFRA-noteringen, uttryckt i procent av scale 3, avseende fartygsklassen upp till 25 000 ton d.w. med de procentuella tillägg eller avdrag, vilka fastställs vid varje kvartals ingång. Ehuru större fartyg redan börjat utnyttjas för oljeimporten till vårt land, torde dock denna fartygsklass böra anses som den för närvarande mest representativa. Därest utvecklingen under den kommande lagringsperioden skulle gå mot ökat utnyttjande av större tankfartyg, förutsätts emeller-

tid att hänsyn härtill tas vid beräkningen av fraktmomentet i samband med den årliga indexmässiga reglering av oljepriserna, som nedan föreslås. Eftersom de europeiska oljepriserna är baserade på noteringar hänförliga till det karibiska området, har oceanfrakten beräknats för transporter från skeppningshamn därstädes (Aruba). Vid import från nämnda hamn är Sverige uppdelat i olika tariffområden. För att få fram en för landet genomsnittlig fraktkostnad har de för Strömstad—Göteborg, Göteborg—Limhamn, Limhamn—Stockholm och Stockholm—Örnsköldsvik gällande tarifferna sammanvägts på grundval av oljeimportens fördelning i stort på dessa områden. Vägningstalen utgör för områdena i nu nämnd ordning 30, 15, 40 och 15 %. Ytterligare en frakttariff noteras för transport till hamnar norr om Örnsköldsvik, men då oljeimporten dit är obetydlig jämfört med den till övriga områden har denna tariff ansetts icke behöva ingå i beräkningen av genomsnittsfrakten för landet. Till den sålunda framräknade fraktsatsen har lagts halva kostnaden för lossning av lasten i två hamnar.

Försäkringskostnaden har fastställts till 0,35 % av summan av fob-priset och frakten. Kostnaden för oceanläckage har beräknats uppgå till för bensin 0,65 %, för fotogen 0,60 % och för övriga oljegrupper 0,40 % av fob-priset med tillägg för frakt och försäkring.

Då det importeras och saluförs olika kvaliteter inom samma oljegrupp, har såsom framgår av bilagan en sammanvägning av cif-priserna på dessa kvaliteter företagits med utgångspunkt från den aktuella konsumtionen av olika oljor inom landet.

För den tjocka eldningsolja — särskilt i fråga om kvaliteterna 4 och 5 — har konkurrensen medfört en sådan prissättning, att den verkliga prisnivån kommit att ligga betydligt under de framräknade cif-priserna. Då de på utländska noteringar grundade cif-priserna på ifrågavarande oljeslag sålunda icke för närvarande är normerande för den svenska prissättningen, bör de vid beräkningen av investeringskostnaderna ersättas av priser, som bättre ansluter sig till det aktuella prisläget på den svenska marknaden. För att få fram ett för gruppen övriga slag av eldningsolja genomsnittligt marknadspris har kommittén hänvänt sig till statens pris- och kartellnämnd, som införskaffat uppgifter från de större oljeimportföretagen och de inhemska raffinaderierna beträffande av dem uttagna genomsnittliga utförsäljningspriser på eldningsoljekvaliteterna 3, 4 och 5 under åren 1959—1961. Utredningen ger vid handen, att genomsnittspriset för dessa kvaliteter under år 1961 uppgick till 76 kronor per m³, d. v. s. 24 kronor per m³ lägre än det framräknade cif-priset. Då det enligt kommitténs ovan redovisade uppfattning får anses principiellt riktigt att för gruppen övriga slag av eldningsolja tillämpa det verkliga marknadspriset, har detta pris lagts till grund vid beräkningen av investeringskostnaderna för denna oljegrupp.

De av kommittén framräknade enhetspriserna för de olika oljeslagen uppgick den 1 oktober 1961 till för:

bensin	168 kr/m ³
fotogen	153 »
motorbrännolja	137 »
eldningsolja 1—2	135 »
eldningsolja 3—5	76 »

Dessa varupriser är något lägre — för den sistnämnda oljegruppen betydligt lägre -- än de priser, som låg till grund för beräkningen av kostnaderna för oljelagringsprogrammet 1958—1962.

Vid beräkningen av kostnaderna för den av kommittén föreslagna ökningen av beredskapslagringen av fasta importbränslen har använts ett pris av 85 kronor per ton för kol och 120 kronor per ton för koks. Dessa priser innefattar även kostnaden för lagerplatser.

Som underlag för kommitténs beräkning av *enhetspriserna per m³ cisternvolym för ovanjordscisterner* har legat *dels* en inom oljebranschen utarbetad utredning rörande de faktiska anläggningskostnaderna för under senare år av olika oljeföretag uppförda cisterner, *dels* uppgifter över motsvarande kostnader, som införskaffats från ett antal lagringsskyldiga industriföretag, *dels ock* en inom dåvarande riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap i mars 1958 upprättad kostnadskalkyl, vilken indexmässigt justerats till att motsvara löne- och prisläget den 1 oktober 1960. Sistnämnda kalkyl låg på sin tid till grund för fördelningen mellan de olika oljegrupperna av de statliga finansieringslånen under lagringsperioden 1958—1962. De i de olika kalkylerna redovisade anläggningskostnaderna har ingående diskuterats med experter från oljebranschen. Enighet har därvid uppnåtts i fråga om den anläggningskostnad per m³ cisternvolym, som för olika cisternstorlekar respektive cisterner för lagring av olika oljeprodukter bör tillämpas vid beräkningen av investeringskostnaderna. I det slutliga cisternpriset har även medtagits kostnaderna för den markareal, som erfordras för cisternernas uppförande samt i förekommande fall för invallning och för anordningar för uppvärmning. Markkostnaden har fastställts till belopp motsvarande det efter en räntefot av 6 % kapitaliserade värdet av en årshyra av 2: 50 kronor per m² under 20 år.

För m³-priset spelar cisternstorleken en stor roll. Kostnaden per m³ cisternvolym sjunker sålunda snabbt vid tilltagande cisternstorlek. För den innevarande lagringsperioden baserades beräkningen av cisternkostnaden på 3 000 och 6 000 m³-cisterner. Under senare år har emellertid — icke minst föranledd av förstärkningen av beredskapslagringen under åren 1958—1962 — en förskjutning i utbyggnaden ägt rum i riktning mot större cisternstorlekar. För att få en uppfattning om vilka cisternstorlekar, som numera är de vanliga och som bör läggas till grund för kostnadsberäkningarna, har kommittén med ledning av det inom överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap förda cisternregistret företagit en undersökning

angående den inom landet befintliga cisternparkens fördelning på olika storleksklasser och produkter. Undersökningen ger vid handen, att i nedanstående tablå angivna fördelning på cisternstorlekar för de olika produkterna torde få anses som representativ för utbyggnaden av ovanjordsutrymmen under senare år. Enighet har nåtts inom kommittén att använda denna fördelning som underlag vid fastställandet av enhetspriserna på cisterner för lagring av de olika oljeslagen.

För lagring av:	Cisternstorlek i m ³		
	3 000	6 000	10 000
bensin	50 %	50 %	—
fotogen	100 %	—	—
motorbrännolja	30 %	70 %	—
eldningsolja 1—2	15 %	35 %	50 %
eldningsolja 3—5	25 %	25 %	50 %

De av kommittén vid beräkningen av investeringskostnaderna för lagerutbyggnaden under perioden 1963—1969 tillämpade enhetspriserna för ovanjordscisterner för lagring av de olika oljeslagen framgår av nedanstående tablå:

Oljeslag	Cisternpris
bensin	123 kr/m ³
fotogen	105 »
motorbrännolja	88 »
eldningsolja 1—2	84 »
eldningsolja 3—5	100 »

Det genomsnittliga priset per m³ för ovanjordscisterner uppgår till icke fullt 100 kronor per m³, vilket är drygt 20 kronor per m³ lägre än det motsvarande pris, som framräknades av 1955 års oljelagringskommitté och som tillämpades vid beräkningen av kostnaderna för genomförandet av det nuvarande lagringsprogrammet. Till viss del beror det nu framräknade lägre priset på att större cisternstorlekar lagts till grund för kostnads-kalkylen.

I föregående kapitel har närmare redogjorts för kommitténs överväganden beträffande vilka typer av *skyddade oljelagringsanläggningar*, som under den kommande lagringsperioden kan bli aktuella att bygga för förvaring av krigsreserven. Kommittén har därvid mot bakgrund av den hittillsvarande utvecklingen på området kommit till den uppfattningen, att den skyddade lagringen till helt övervägande del — liksom fallet varit under den nu löpande lagringsperioden — torde komma att ske i oinklädda berg-rum på vattenbädd. Denna typ, som av förekommande typer av berganläggningar för närvarande — under förutsättning att anläggningarna är av viss

storleksordning — betingar det lägsta priset per m³ utbyggnadsvolym, har därför ansetts böra läggas till grund för beräkningen av kostnaderna för den skyddade lagringen.

En ingående undersökning beträffande kostnaderna för uppförande av skyddade lagringsanläggningar av ovannämnd typ har verkställts.¹ Den i undersökningen redovisade kalkylen, som avser kostnadsläget den 1 juli 1961, grundas på en beräkning av kostnaderna för en typanläggning med vissa antagna förutsättningar i fråga om berg- och terrängförhållanden, avstånd till järnväg och landsväg m. m. Dessa förutsättningar har ansetts representera »medelvärden» för de anläggningar, som beräknas ingå i utbyggnadsprogrammet. Vissa korrigeringar har vidtagits i kostnadskalkylen för det totala utbyggnadsprogrammet med hänsyn till de kostnadsavvikelser i förhållande till typanläggningen, som kan förutses för anläggningar med olika geografisk belägenhet m. m. Beträffande de enskilda cisternrummens storlek, vilken är av stor betydelse för anläggningskostnaden, har förutsatts att den totala utbyggnadsvolymen fördelas i ungefär lika delar på 5 000, 10 000 och 15 000 m³-enheter. Detta innebär, att av det totala antalet lagringsrum något mer än hälften kommer att utgöras av den mindre typen, ett förhållande som i väsentlig grad är ägnat att för berörda lagringskyldiga underlätta genomförandet av den skyddade lagringen. Som slutresultat har erhållits en genomsnittskostnad för samtliga de skyddade oljelagringsanläggningar, vilka förutsätts ingå i den kommande utbyggnadsperioden, av 190 kronor per m³ lagringsvolym.

Undersökningen har varit föremål för ingående överläggningar med tekniska experter från oljeföretagen. Från dessas sida har därvid uttalats, att man accepterat de vid kostnadsberäkningen tillämpade principerna, men att man med hänsyn till erfarenheter från pågående bygghet icke anså sig kunna godta vissa kalkylposter, som bedömts vara för lågt räknade. Man har vidare framhållit, att kostnaderna för viss, för kommersiell drift av anläggningarna erforderlig utrustning borde medtas i kalkylen. Oljehandelns experter har därför kommit fram till att ett genomsnittspris av 231 kronor per m³ lagringsvolym borde vara ett riktigare värde.

Med anledning av de sålunda framförda erinringarna mot kostnadskalkylen har kommittén låtit göra en översyn av densamma. Kommittén har härvid med beaktande av de omständigheter, som i samband därmed framkommit, funnit det motiverat att justera det framräknade genomsnittspriset till 200 kronor per m³. Detta pris, vilket är detsamma som 1955 års oljelagringskommitté tillämpade vid beräkningen av kostnaderna för skyddade utrymmen inom det nuvarande lagringsprogrammet, har använts vid nedan redovisade kostnadsberäkning.

¹ Undersökningen ävensom över denna av sakkunniga inom oljebranschen avgivet yttrande föreligger endast i stencil, som med hänsyn till att densamma innehåller uppgifter om anläggningarnas lokalisering, utförande, utrustning, cisternvolym m. m. är hemlig.

Utbyggnadsbehov och kostnaderna härför

Den utbyggnad av cisternutrymmen, som erfordras för en lagerökning under perioden 1963—1969, och därmed även investeringskostnaderna för utbyggnaden, är beroende av den genomsnittliga *fyllnadsgrad* i cisternerna, som bedöms möjlig att hålla. För det nu löpande oljelagringsprogrammet räknade 1955 års oljelagringskommitté med en genomsnittlig fyllnadsgrad av 65 % för den oskyddade och 80 % för den skyddade lagringen. I fråga om de skyddade lagringsrummen utgick man nämligen från att dessa i kritiska situationer skulle kunna fyllas upp till 80 %, alltså till mer än de 65 %, som förutsattes vara möjlig under normala kommersiella förhållanden. Härigenom kunde kraven i fråga om utbyggnad av de dyrare skyddade utrymmena begränsas.

1955 års oljelagringskommitté framräknade utbyggnadsbehovet av cisternutrymmen för den av kommittén föreslagna lagerökningen under perioden 1958—1962 såsom skillnaden mellan den cisternvolym, som efter 65 % fyllnadsgrad skulle erfordras för förvaring av lagringsmålet vid utgången av år 1962, och den totala cisternpark inom landet — likaledes efter 65 % fyllnadsgrad — som kommittén uppskattade skulle förefinnas vid lagringsperiodens början den 1 januari 1958. Någon åtskillnad mellan lagringsutrymmen för beredskapslagren och för kommersiella behov gjordes sålunda icke.

1961 års oljelagringskommitté har vid sitt ställningstagande i frågan om utbyggnad av cisternutrymmen för lagerökningen under den kommande lagringsperioden kommit till den uppfattningen, att man bör avgränsa den för beredskapslagringen erforderliga cisternutbyggnaden från den utbyggnad av lagringsutrymmen, som kan behövas för kommersiella ändamål. Då vid utgången av innevarande lagringsperiod balans förutsätts finnas mellan utrymmen för beredskaps- och kommersiell lagring, har utbyggnadsbehovet för den kommande perioden framräknats med utgångspunkt från de cisternvolym, som med den för perioden 1958—1962 tillämpade cisternfyllnadsgraden, 65 %, erfordras för förvaring av det för perioden fastställda lagringsmålet.

Den angivna principen för beräkningen av erforderliga cisternutrymmen för ökning under perioden 1963—1969 av beredskapslagren, ansluter till en beräkningsmetod, som oljehandelns representanter i 1955 års oljelagringskommitté hävdade såsom principiellt riktigare än den, efter vilken denna kommitté enligt ovan framräknade cisternbehovet för perioden 1958—1962. Fyllnadsgraden ansågs härvid kunna sättas så högt som till 80 %.

Oljebranschens företrädare inom 1961 års oljelagringskommitté har emellertid nu hävdad, att det med hänsyn till oljedepåernas antal och geografiska spridning icke i praktiken vore möjligt att hålla en högre fyllnadsgrad än 70 %. Kommittén har därför icke velat motsätta sig att fyllnadsgraden vid beräkningen av utbyggnadsbehoven i fråga om oskyddade

utrymmen för den kommande lagringsperioden, med nedanstående modifiering beträffande utrymmen för eldningsolja, fastställs till detta procenttal. I likhet med vad som gäller under den innevarande lagringsperioden och med samma motivering bör dock utbyggnaden av de skyddade lagringsutrymmena ske efter samma fyllnadsgrad som tidigare, d. v. s. 80 %.

I fråga om eldningsoljorna anser kommittén att vinterdispenskvantiteten, som visserligen ingår i beredskapslagringen, dock åtminstone till viss del måste betraktas som ett kommersiellt lager, som den förutseende lagerhållaren inför avbrott i tillförseln under vintern ändock måste anskaffa för säkerställande av behoven för sin rörelse. Frågan om vinterdispenskvantitetens kommersiella värde har varit föremål för långvariga och ingående diskussioner såväl inom kommittén som mellan företrädare för denna och experter inom oljebranschen. Vid behandlingen av detta spörsmål inom 1955 års oljelagringskommitté (offentliga upplagan av dess betänkande »Oljelagring», SOU 1957: 4 sid. 67—68) ansåg oljehandelns representanter i denna kommitté, att hela den 30-procentiga nedgången i lagren av eldningsolja under vintermånaderna med hänsyn till sin karaktär även tillgodoser rent kommersiella intressen och behov. Gentemot detta har oljehandelns representanter i 1961 års oljelagringskommitté hävdad att — även vid beaktande av den av kommittén förutsedda konsumtionsökningen — en så stor lagerreduktion, som de nuvarande reglerna för vinterdispensen medger, d. v. s. 30 %, icke är för handeln erforderlig och därför icke kan till fullo kommersiellt nyttiggöras. Någon exakt beräkning av vinterdispenskvantitetens kommersiella värde såsom underlag för en bedömning av rimlig fyllnadsgrad för den cisternutbyggnad, som erfordras för ökningen av beredskapslagren av eldningsolja, har icke kunnat göras, bl. a. därför att behoven av kommersiell lageruppgbyggnad varierar inom olika företag med hänsyn till bl. a. lagrings- och distributionstekniska förhållanden. Bland olika diskuterade vägar för ett rimligt beaktande vid beräkningen av kostnaderna för ökningen under perioden 1963—1969 av beredskapslagren av eldningsolja har enighet kunnat uppnås om den lösningen av problemet, att fyllnadsgraden för eldningsoljecisternernas del sätts till 75 % för hela lagerökningen, medan av kostnaderna för varuökningen endast 85 % medräknas i kalkylen över investeringskostnaderna för lagerökningsprogrammet 1963—1969.

Med tillämpning av framräknade enhetspriser för olja och cisterner har investeringskostnaden för *den s. k. automatiska lagerökningen* beräknats till totalt 331,2 milj. kronor. Den genomsnittliga årskostnaden uppgår sålunda i detta fall till 47,3 milj. kronor. Investeringskostnaderna för *den förstärkning av lagringsberedskapen* under perioden 1963—1969, som ett genomförande av de av kommittén beräknade alternativa lagringsmålen innebär, uppgår till totalt i alternativ I 557,0 milj. kronor, i alternativ II

694,0 milj. kronor och i alternativ III 811,9 milj. kronor. I dessa belopp ingår lagerökning av kol och koks med respektive 12,2, 21,1 och 28,8 milj. kronor. Den genomsnittliga årskostnaden för de tre alternativen blir följaktligen respektive 79,6, 99,1 och 116,0 milj. kronor.

Indexreglering av lån till oljelagring

Som anförts i kapitel II har det statliga lånebeloppet för utbyggnad av oljelagringen under perioden 1958—1962, vilket är beräknat i 1956 års prisläge, i princip betraktats som ett för hela lagringsperioden fast och definitivt belopp. I fråga om det lånebelopp, som kan komma att fastställas för genomförandet av 1963—1969 års lagringsprogram, har av näringslivets representanter i kommittén understrukits angelägenheten av att detta belopp i vad avser de delar, som beräknas belöpa på varje enskilt år, fortlöpande omräknas under hänsynstagande till pris- och kostnadsutvecklingen för olja och cisterner. Man har härvid — under erinran om att det kommande lagringsprogrammet enligt kommitténs förslag är avsett att omspänna tiden fram till år 1970 — med hänsyn till vanskligheten att bedöma prisutvecklingen för en så lång period ansett det vara av största betydelse att de årliga lånebeloppen beräknas i priser, som så nära som möjligt ansluter sig till tidpunkten för lånens utbetalning. Därest de enhetspriser, som ligger till grund för beräkningen av investeringskostnaderna för det kommande lagringsprogrammet, skulle ändras och ingen justering av det statliga lånebeloppet vidtas, skulle detta, framhålls det, medföra en förskjutning i relationen mellan de statliga bidragen och de lagringssskyldigas egen finansiering av oljelagringen.

Med hänsyn till den kommande lagringsperiodens längd och svårigheten att med utgångspunkt från nu rådande prisläge bedöma den framtida prisutvecklingen har kommittén icke velat motsätta sig, att den statliga långivningen indexregleras. För att de statliga lånen skall så nära som möjligt kunna anpassas till det aktuella prisläget för olja och cisterner har kommittén utarbetat ett förslag till indexreglering av desamma, som innebär en justering av varje års lånebelopp så, att det kommer att motsvara det genomsnittliga prisläget under året före dess utlämnande.

Vad först gäller varuandelen i lånebeloppet bör denna bestämmas med ledning av medeltalet av priserna på olja vid tidpunkterna den 1 april, 1 juli, 1 oktober och 1 januari, beräknade i princip enligt i bilagan I angiven kalkyl och med beaktande vad fraktmomentet beträffar av den aktuella utvecklingen under den kommande lagringsperioden i fråga om de utnyttjade fartygsstorlekarna. Som tidigare nämnts har man vid framräkningen av kostnaderna för lagerökningen under perioden 1963—1969 i fråga om gruppen övriga slag av eldningsolja, omfattande kvaliteterna 3, 4 och 5, med hänsyn till de för närvarande föreliggande prisförhållandena på olje-

marknaden för denna oljegrupp utgått från ett faktiskt marknadspris i stället för som för övriga oljeprodukter cif-priset. Vid fastställandet av det på denna oljegrupp belöpande årliga lånebeloppet bör enligt kommitténs uppfattning med hänsyn till nuvarande marknadsförhållanden i stället för cif-priset tillämpas ett genomsnittligt marknadspris. Kommittén utgår från, att uppgifter för bestämmande av ett sådant pris årligen kan införskaffas från oljehandelsföretagen genom statens pris- och kartellnämnds försorg.

För den årliga omräkningen av den del av lånebeloppet, som är hänförlig till uppförande av cisterner för oskyddad lagring, bör tillämpas den indexformel, som redovisas i bilaga II. Denna indexformel användes av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap vid den förut nämnda omräkningen av den i mars 1958 upprättade kostnadskalkylen för cisterner och visade sig då ge ett riktigt uttryck för prisutvecklingen. Enligt denna formel beräknas indextalet för anläggningskostnaderna för ovanjordscisterner med ledning av vissa officiella indexserier för material, löner och byggnadskostnader. I samma bilaga redovisas en motsvarande, av flera komponenter sammansatt formel för indexreglering av investeringskostnaderna för skyddade lagringsanläggningar, vilken upprättats på grundval av den tidigare redovisade kostnadskalkylen för sådana anläggningar. Basen för den förstnämnda indexserien bör utgöras av prisläget den 1 november 1961 och basen för den senare indexserien av prisläget den 1 juli 1961.

KAPITEL VIII

Finansieringsfrågor

De totala investeringskostnaderna för 1958—1962 års oljelagringsprogram beräknades av 1955 års *oljelagringskommitté* till 600 milj. kronor. Av detta belopp bedömdes 500 milj. kronor falla på oljehandeln och 100 milj. kronor på de större konsumenternas del av programmet. Kommittén konstaterade, att en icke ringa del av dessa kostnader hängde samman med den ökade oljekonsumtion, som man hade att räkna med under lagringsperioden, och följaktligen kunde anses ofrånkomliga redan på grund av bestämmelserna i 1938 års förordning och utan hänsyn till det högre lagringsmål, som kommittén föreslagit. Denna så att säga automatiska kostnadsökning, som en fortsatt tillämpning av 1938 års lagringsbestämmelser skulle ha inneburit för oljehandeln del, uppskattade kommittén till 125 milj. kronor för hela perioden eller 25 milj. kronor för år. Då detta kapitalbehov borde ha förutsetts av oljehandeln och även inberäknats i dess finansieringsplaner, syntes det naturligt, att den häremot svarande kapitalanskaffningen ombesörjdes av handeln.

Vid bedömningen av frågan i vilken utsträckning denna ytterligare borde bidra till programmets genomförande anfördes, att eftersom fullgörandet av lagringsskyldigheten vore en av de förutsättningar, som ansetts böra uppställas för handeln med olja i riket, det i och för sig kunde hävdas, att oljehandeln borde svara för hela finansieringen. Representanterna för oljebranschen inom kommittén gjorde dock gällande, att investeringar av här ifrågavarande storleksordning vida överstege branschens bärkraft. Med åtskillig tvekan ansåg de sig kunna tillstyrka, att branschen — utöver nämnda 25 milj. kronor — som bidrag till den årliga finansieringen av programmet själv anskaffade ytterligare 15 milj. kronor. Oljehandeln skulle sålunda utan statens medverkan svara för en direkt årlig kapitalanskaffning av sammanlagt 40 milj. kronor.

Det för oljehandeln återstående kapitalbehovet om 60 milj. kronor årligen skulle enligt kommitténs förslag kunna täckas till 20 milj. kronor genom ett för oljehandeln gemensamt förlagslån och till 40 milj. kronor genom höjning av oljepriserna. Vad en sådan prishöjning skulle komma att innebära för konsumenterna har kommittén närmare redogjort för på sid. 72 i den offentliga delen av sitt betänkande (SOU 1957:4). Som framgår därav rörde det sig under alla förhållanden om mycket små pris-

höjningar. Fördelades de jämnt på samtliga produkter — med undantag av vad som komme på storkonsumenterna — skulle det efter 1955 års konsumtionssiffror räknat bli 0,5 à 0,6 öre per liter, medan det med 1963 års då beräknade konsumtion som bas, d. v. s. drygt 12 milj. m³, skulle röra sig om en årlig prisbelastning av 0,4 à 0,5 öre per liter. I förhållande till de prishöjningar, som kunde uppkomma på grund av ökade importfrakter, transportkostnader inom landet m. m., fann kommittén att det uppenbarligen endast vore mindre betydande pristillägg, som en kapitalanskaffning på detta sätt skulle ge anledning till, vilket kommittén närmare belyst i sitt betänkande.

I fråga om storkonsumenterna konstaterade kommittén, att ett visst finansieringsunderlag erhöles genom det lägre inköpspris på olja, som de kunde förväntas åtnjuta. För de mest trängda företagen förordades inrättandet av en statlig lånefond.

I fråga om finansieringen av 1958—1962 års lagringsprogram framhöll föredragande departementschefen i 1957 års *proposition rörande beredskapslagring av olja*, att det syntes rimligt, att oljehandeln själv svarade för 40 milj. kronor om året, särskilt med hänsyn till att huvuddelen av beloppet eller omkring 25 milj. kronor representerade ett mer eller mindre automatiskt kapitalutlägg, som branschen skulle fått vidkännas redan vid en fortsatt tillämpning av 1938 års lagringsbestämmelser. Beträffande resterande kapitalbehov fann departementschefen, att några vägande invändningar icke kunde göras mot en finansiering via priserna. I likhet med flera remissmyndigheter ställde han sig emellertid tveksam till möjligheterna att anlita lånevägen, bl. a. på grund av den hårt ansträngda kreditmarknaden. Enligt departementschefen borde därför hela det resterande kapitalbehovet uttas via priserna. Dessa prisstillägg borde genom beskattning (energiskatt) tillföras statsverket, som i sin tur till lagerhållarna skulle utbetala ränte- och amorteringsfria lån för utbyggnad av lagringen. I fråga om storkonsumenterna framhöll departementschefen, att dessa borde skattevägen erhålla motsvarande finansieringsstöd som oljehandeln, innebärande att storkonsumenterna tillfördes 60 % av sina årliga kapitalkostnader. Anslaget borde därför uppföras med sammanlagt 72 milj. kronor om året. Vad departementschefen sålunda anfört föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

Enligt *direktiven till 1961 års oljelagringskommitté* bör, när det gäller fördelningen av ansvaret för den fortsatta oljelagringen, en allmän utgångspunkt vara att de lagringsskyldiga under alla förhållanden bör bära de kostnader som hänförs till bibehållandet av en i förhållande till konsumtionen oförändrad beredskap. Frågan om fortsatt statlig medverkan i finansieringen av oljelagringen blir bl. a. beroende av vilka krav som uppställs på förbättrad beredskap och av omfattningen av den fortsatta

utbyggnaden av skyddade lagringsutrymmen. Med hänsyn till kravet på rättvis fördelning av kostnaderna mellan olika kategorier av lagringsskyldiga bör särskild uppmärksamhet också ägnas frågan om ekonomiskt stöd till de nya lagringsskyldiga som tillkommer efter 1962.

I anslutning till vad i nyssnämnda direktiv anförts angående bestridande av de kostnader, som hänför sig till bibehållandet av *en i förhållande till konsumtionen oförändrad beredskap*, har kommittén mot bakgrunden av den inom kommittén utarbetade konsumtionsprognosen för perioden 1963—1969 framräknat vad en sådan automatisk ökning av lagerhållningen kommer att medföra i investeringskostnader för de lagringsskyldiga. Som anges i kapitel VII har den automatiska lagerökningen under den kommande sjuårsperioden beräknats kräva en kapitalinsats om toltalt 331,2 milj. kronor eller i genomsnitt 47,3 milj. kronor per år.

I nyssnämnda kapitel har kommittén vidare redovisat de totala investeringskostnaderna inklusive fasta bränslen för att genomföra de tre alternativa lagringsmålen för en *förstärkning av beredskapen* under perioden 1963—1969 till respektive 557,0, 694,0 och 811,9 milj. kronor. Den genomsnittliga årliga investeringskostnaden för de tre alternativen blir följaktligen respektive 79,6, 99,1 och 116,0 milj. kronor. För att finansiera den tillkommande lagerökningen skulle sålunda fordras ytterligare respektive 32,3, 51,8 och 68,7 milj. kronor utöver den genomsnittliga årskostnaden om 47,3 milj. kronor, som den automatiska lagerökningen innebär.

Utöver nu behandlade investeringskostnader tillkommer *kostnader för beredskapslagringen av löpande natur*, varmed i detta sammanhang avses alla andra kostnader än ovan angivna investeringskostnader, exempelvis kostnader för beredskapslagrens underhåll och omsättning. Alltsedan beredskapslagringen infördes 1938 har beträffande dessa kostnader gällt att kompensation för desamma uttagits genom prissättningen. Beträffande de löpande kostnader, som åsamkas oljehandeln genom nya lagringsålägganden, förutsätter kommittén, att dessa kostnader i likhet med vad som sålunda gäller beträffande motsvarande kostnader för den hittillsvarande beredskapslagringen, får komma till uttryck i prisbildningen. Härutinnan ifrågasätts alltså ingen ändring i nuvarande ordning. Kommittén vill dock i detta sammanhang framhålla att det sagda givetvis icke gäller oljeleveranser till storkonsumenter, som själva är lagringspliktiga, och som därför bör kunna förväntas erhålla ett lägre inköpspris på olja.

När det gäller att ta ställning till frågan hur dessa ovan angivna investeringskostnader skall finansieras, bör till att börja med beaktas, att oljehandeln för genomförande av det nu löpande lagringsprogrammet såsom tidigare anförts åtog sig att utan statens medverkan svara för en

direkt kapitalanskaffning av sammanlagt 40 milj. kronor per år. I analogi med oljebranschens åtagande beräknades storkonsumenterna komma att svara för 8 milj. kronor per år. Detta belopp om sammanlagt 48 milj. kronor per år bör ses i relation till den då uppskattade oljekonsumtionen, som beräknades stiga från 9 miljoner kubikmeter 1956 till drygt 12 miljoner kubikmeter 1962. Detta innebär att investeringskostnader för beredskapslagring var inberäknade i företagens finansieringsplaner med ett belopp, vilket genomsnittligt för petroleumprodukter av de slag som omfattas av lagringsskyldigheten, uppgick till drygt 0,5 öre per konsumerad liter vid periodens början för att vid dess slut sjunka till 0,4 öre.

Med hänsyn till att de lagringsskyldiga hittills själva svarat för investeringskostnader för beredskapslagring motsvarande 0,4 öre per liter anser kommittén det naturligt förutsätta att av kapitalbehovet för den kommande lagringsperioden ett belopp av motsvarande storlek faller på de lagringspliktiga. Även om nyssnämnda belopp, såsom oljehandelns representanter i kommittén gjort gällande, på grund av den hårda konkurrensen för närvarande icke skulle vara medtaget i priskalkylen anser dock kommittén att det fulla uttagandet via priserna av en kapitalkostnad av så relativt liten storleksordning jämfört med andra inom mycket vida gränser varierande kostnadsfaktorer, t. ex. frakterna, icke i nämnvärd utsträckning kommer att påverka konsumenternas kostnader för berörda oljeprodukter.

Till belysning av inom vilka marginaler priserna på sådana oljeprodukter, där konkurrensen är särskilt hård, kan variera av andra än med kostnaderna för beredskapslagringen sammanhängande skäl, bifogas i bilaga III en inom statens pris- och kartellnämnd upprättad sammanställning över de ändringar som skett av noterade listpriser på eldningsolja av kvaliteterna 1, 3 och 4 under 1959—1961.

Såsom av denna närmare framgår har priserna varierat:

för eldningsolja 1	mellan	högst	224	kr/m ³	och	lägst	165	kr/m ³
»	»	3	»	»	»	»	155	»
»	»	4	»	»	»	»	144	»
							109	»
							99	»

Skillnaden mellan maximi- och minimipriserna har sålunda utgjort för kvaliteterna 1 59 kr/m³, för 3 46 kr/m³ och för 4 45 kr/m³.

Mot denna bakgrund förefaller en kostnad om 4 kr/m³ för finansiering av investeringskostnaderna för beredskapslagring icke kunna spela någon avgörande roll för oljeprisivån, särskilt om man tar i betraktande att betydande rabatter lämnas på här citerade listpriser.

Med ledning av den inom kommittén utarbetade konsumtionsprognosen kan ett sådant fortsatt uttag uppskattas inbringa ett årligt belopp, som skulle stiga från nuvarande 48 milj. kronor till inemot 75 milj. kronor vid slutet av den nya lagringsperioden, eller genomsnittligt cirka 60 milj.

kronor per år. Den del av investeringskostnaderna för oljelagring, som härefter skulle återstå att finansiera, skulle sålunda utgöra: enligt alternativ I cirka 18 milj. kronor, enligt alternativ II cirka 36 milj. kronor och enligt alternativ III cirka 52 milj. kronor, allt räknat genomsnittligt per år. Denna andel synes böra finansieras genom ett statligt bidrag, vilket liksom hittills torde böra utgå i form av ränte- och amorteringsfria lån.

Vad gäller kostnaderna för den i de tre alternativen ingående ökade lagringen av kol och koks, som förutsätts ske genom statens försorg, torde dessa i likhet med vad som hittills gällt för lagring av fasta bränslen böra bestridas av staten inom ramen för den rörliga kredit, som riksdagen ställt till Kungl. Maj:ts förfogande för beredskapslagring.

Näringslivets representanter i kommittén har vid överläggningarna om hur investeringskostnaderna borde finansieras framhållit, att en fördelning mellan staten och de lagringsskyldiga, som grundar sig på den i direktiven för utredningen angivna förutsättningen att de lagringsskyldiga under alla förhållanden bör bära de kostnader, vilka hänför sig till bibehållandet av en i förhållande till konsumtionen oförändrad beredskap, icke kan godtagas. Detta skulle nämligen vid vissa av de lagringsmål som föreslagits medföra en fullständig omfördelning i förhållande till vad som för närvarande gäller i fråga om det ekonomiska ansvaret för beredskapslagringen av olja. Man har sålunda ansett, att staten även i fortsättningen borde bära det ekonomiska huvudansvaret. Näringslivets representanter har förklarat sig beredda att acceptera en kostnadsfördelning, innebärande bl. a. att, sedan omfattningen av den fortsatta lagringen fastställts av statsmakterna, investeringskostnaden skulle fördelas mellan staten och de lagringsskyldiga på i princip samma sätt som för närvarande gäller, d. v. s. med 60 % på staten och 40 % på de lagringspliktiga. Staten skulle dock i fråga om den skyddade lagringen stå för hela kostnaden med hänsyn till denna lagrings i fortsättningen särskilt markerade försvarskaraktär, varvid man bl. a. hänvisat till de föreslagna skärpningarna av lokaliseringsföreskrifterna.

Förslaget innebär en avsevärd sänkning av de lagringsskyldigas hittillsvarande andel i finansieringskostnaderna och skulle icke ens enligt det högsta alternativet täcka de investeringskostnader, som erfordras för bibehållande av en i förhållande till den väntade konsumtionsökningen oförändrad beredskap. Mer hänsyn härtill har kommittén icke kunnat godta det av näringslivets representanter framlagda förslaget.

Gentemot uppfattningen att kommitténs förslag i finansieringsfrågan skulle innebära en fullständig omfördelning i fråga om det ekonomiska ansvaret för beredskapslagringen må erinras om att fram till och med 1957 detta ansvar — bortsett från statens bidrag till byggandet av skyddade lagerutrymmen — helt åvilade de lagringsskyldiga. Att staten i ökad omfattning bidragit till finansieringen av det nu löpande lagringsprogrammet

får ses mot bakgrund av att detta innebar en snabb uppbyggnad och förstärkning under ett begränsat antal år. Sedan denna uppbyggnad slutförts synes det naturligt att det ekonomiska ansvaret för en oförändrad eller måttligt ökad beredskap liksom tidigare i huvudsak bärs av de lagringsskyldiga.

Med hänsyn till önskvärdheten att nå enighet i förevarande finansieringsfråga har kommittén ägnat en betydande del av sitt arbete åt att överväga vilka kompromissmöjligheter, som stode till buds inom ramen för de givna direktiven. Då investeringskostnaderna för den s. k. automatiska lagerökningen enligt direktiven skall bäras av de lagringsskyldiga har diskussionen koncentrerats till att undersöka om enighet kunde nås om ett skäligen belopp för de lagringsskyldigas andel liggande mellan de 47 milj. kronor, till vilka kostnaderna för den automatiska lagerökningen beräknats, och förutnämnda 60 milj. kronor.

Näringslivets representanter i kommittén har emellertid icke ansett sig kunna frånga uppfattningen, att staten bör bära det ekonomiska huvudansvaret. Man har vidare förklarat att i ovetskap om vilket av de av kommittén föreslagna lagringssmålen, som statsmakterna komme att välja, de sålunda diskuterade förslag, som innebure fixerandet av ett fast årsbelopp för näringslivets deltagande i beredskapslagringen utan någon bestämd relation till statens insats, vore oantagbara.

På grund av dessa principiella motsättningar har enighet i finansieringsfrågan dessvärre icke visat sig möjlig att uppnå.

Under sådant förhållande anser kommittén sig icke kunna annat än vidhålla det förutnämnda förslaget, innebärande att de lagringsskyldiga deltar i finansieringen av investeringskostnaderna med ett belopp, som vid oförändrat uttag per liter olja står i relation till den förutsedda konsumtionsutvecklingen. Såsom i det föregående angetts beräknas detta belopp komma att under den aktuella sjuårsperioden uppgå till i genomsnitt 60 milj. kronor per år. Förslaget innebär sålunda, att de lagringsskyldigas andel i finansieringen bör bestämmas till 60 milj. kronor per år. Den del, som återstår att finansiera med statsmedel, skulle alltså vid oförändrad kostnadsnivå komma att uppgå till per år:

enligt alt.	I	19,6	milj. kr,	varav	för	oljelagring	17,8	milj. kr
»	»	II	39,1	»	»,	»	»	36,1
»	»	III	56,0	»	»,	»	»	51,9

Statens bidrag till beredskapslagring av olja förutsätts liksom hittills skola utgå i form av ränte- och amorteringsfria lån.

Erinras må att det statliga bidraget kan komma att justeras under lagringsperioden med hänsyn till den indexreglering, som föreslagits av kommittén. Kommittén vill i detta sammanhang även framhålla, att det lag-

ringsprogram, som må fastställas av statsmakterna, med hänsyn till lagringsperiodens längd kan komma att behöva revideras.

En fråga som näringslivets representanter i kommittén fäst särskilt avseende vid gäller finansieringen av investeringskostnaderna för den skyddade lagringen, vilka man ansett *helt* bör bestridas av statsmedel, d. v. s. kostnaderna för såväl de skyddade förvaringsutrymmena som den däri lagrade oljan. Då detta emellertid skulle innebära ett betydande avsteg från vad som gäller under lagringsperioden 1958—1962, anser kommittén sig icke kunna förorda ett så omfattande bidrag från statens sida. Kommittén har dock funnit det skäligt att ett visst bidrag lämnas för byggande av skyddade utrymmen, nämligen i vad avser merkostnaden i förhållande till oskyddade cisterner. Härigenom skulle berörda lagringspliktiga i motsats till vad fallet varit under den nuvarande perioden erhålla full ersättning för de beräknade merkostnaderna för skyddade lagringsutrymmen jämfört med byggnadskostnaderna för oskyddade sådana. Detta torde få anses skäligt med hänsyn till de skärpta lokaliseringskrav, som föreslås. Ifrågasvarande merkostnad inryms väl inom de statliga lån, som enligt de redovisade alternativen kan förutsättas komma att utgå till de lagringsskyldiga.

Det statliga lånebelopp, som under perioden 1963—1969 erfordras såsom bidrag till finansieringen av investeringskostnaderna för kommitténs alternativ till förstärkning av lagringsberedskapen, uppgår till i avrundade belopp:

alternativ	I (557,0 — 12,2 — 420,0)	125 milj. kr		
»	II (694,0 — 21,1 — 420,0)	253	»	»
»	III (811,9 — 28,8 — 420,0)	363	»	»

Dessa totala lånebelopp bör liksom vad gäller statslånen under den innevarande lagringsperioden fördelas på *dels* lån för oskyddad lagring, *dels* lån för skyddad lagring. Lånebeloppet för oskyddad lagring bör vidare fördelas mellan de olika oljegrupperna i förhållande till dessas andel i totalkostnaden med avdrag för merkostnaden för de skyddade lagringsanläggningarna.

För erhållande av lån för såväl oskyddad som skyddad lagring under den kommande lagringsperioden föreslås gälla samma villkor som de, vilka för perioden 1958—1962 fastställts genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 april 1958 respektive den 22 maj 1959. Som villkor för erhållande av lån för skyddad lagring bör emellertid därutöver stipuleras att skyddad anläggning, vartill lån må beviljas, skall *dels* vara lokaliserad till av tillsynsmyndigheten godkänd plats, *dels* i fråga om det tekniska skyddet mot bombanfall och beskjutning vara utförd enligt aktuella krav härutinnan och på sätt som likaledes är av tillsynsmyndigheten godkänt.

De statliga lånebelopp, som kan komma att ställas till förfogande för finansieringen av investeringskostnaderna för ökad beredskapslagring av oljor under perioden 1963—1969, kan fördelas till de lagringsskyldiga enligt i princip två metoder.

Den ena — nedan benämnd metod A — skulle innebära, att de statliga lånebeloppen 1963—1969 för respektive oljegrupp läggs till motsvarande belopp från perioden 1958—1962 och att det så erhållna totalbeloppet fördelas i förhållande till vars och ens lagringsskyldighet inom oljegruppen med tillämpning av den i bilagan till kungl. brev den 25 april 1958 intagna formeln för lånefördelningen.

Den andra metoden — i det följande kallad metod B — skulle innebära, att lånebeloppen inom respektive oljegrupper för de båda perioderna 1958—1962 respektive 1963—1969 helt hålls i sär och att således de på den sistnämnda perioden belöpande lånebeloppen fördelas mellan de lagringsskyldiga i förhållande till vars och ens andel av lagerökningen under perioden.

Metod A är den ur administrativ synpunkt enklaste. Metoden medför att samtliga lagringspliktiga inom de respektive oljegrupperna den 1 januari 1970 erhåller exakt samma statliga lånebelopp per kubikmeter olja, som de ålagts hålla i lager. Detta gäller såväl företag, vilka varit lagringsskyldiga redan under perioden 1958—1962, som de, vilka blir lagringsskyldiga först under perioden 1963—1969. — En viss omfördelning mellan de lagringsskyldiga av lånen från perioden 1958—1962 kan emellertid icke undvikas vid denna fördelningsmetod. Av detta skäl har kommittén icke velat förorda metod A.

Som angetts innebär metod B att sträng åtskillnad görs mellan lånebeloppen för de båda lagringsperioderna och att de nya lånen fördelas med hänsyn till respektive lagringsskyldigs andel i lagerökningen under perioden 1963—1969. För den, som är lagringsskyldig vid utgången av den nu löpande perioden, d. v. s. den 1 januari 1963, får därför den volym, som han under 1963 är skyldig att beredskapslagra, karaktären av ett golv, från vilket de framdeles låneberättigande lagringsvolymerna skall beräknas. För den, som först under den kommande lagringsperioden får sig lagringsskyldighet ålagd, berättigar självfallet hela hans lagringsvolym till andel i det statliga lånebelopp, som kan komma att ställas till förfogande under perioden.

Metod B innebär ett mera komplicerat administrativt förfarande än metod A men ger större rättvisa för den, som är lagringsskyldig redan under den innevarande lagringsperioden. De i 7 § oljelagringsförordningen fastställda reglerna för fördelningen av de årliga lagringsmålen mellan de lagringsskyldiga medför, att dessa blir ålagda en i förhållande till vars och ens basmängd relativt sett lika stor beredskapslagring. För en lika stor be-

redskapslagervolym kommer emellertid enligt metod B en nytillkommande lagringsskyldig icke att erhålla samma statliga lånebelopp i kronor räknat som en lagringsskyldig, för vilken lagringsplikt gällt redan under perioden 1958—1962. Den tidigare lagringsskyldige har ju nämligen utöver andelen i 1963—1969 års lånebelopp kommit i åtnjutande av statligt lån också från perioden 1958—1962.

I sin utredning beträffande oljelagringen efter 1962 har dåvarande riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap föreslagit, att en nytillkommande lagringsskyldig skulle få ersättning enligt samma normer som en tidigare lagringsskyldig för den del av hans lagringsskyldighet, som kan anses belöpa på 1958—1962 års del av det aktuella lagringsmålet. Denna andel kan beräknas såsom det procentuella förhållandet mellan 1958—1962 års slutmål och det aktuella årsmålet för respektive oljegrupp. För denna del av den nytillkommande lagringsskyldiges beredskapslager skulle han då erhålla lån efter samma krontal per kubikmeter som den tidigare lagringsskyldige fått inom ramen för lagringsprogrammet 1958—1962.

Sistnämnda förfarande skulle icke innebära någon storleksändring i fråga om lagringsmålet för perioden 1958—1962. Däremot medför det att de statliga bidragen till detta lagringsmål ökas utöver tidigare beslutade 360 milj. kronor. Hur stor ökningen kan bli, är givetvis mycket vanskligt att förutsäga, enär detta helt beror på i vilken omfattning nya lagringsskyldiga tillkommer under perioden 1963—1969.

Uppenbarligen innebär det skisserade förfarandet mindre tillfredsställande konsekvenser ur budgetsynpunkt och medför dessutom ett ytterligare komplicerande av låneadministrationen. Någon annan möjlighet än den angivna att vid fördelning av lånebeloppen 1963—1969 enligt metod B kunna i lånehänseende likställa under perioden nytillkommande lagringsskyldiga med tidigare sådana torde emellertid icke finnas. Kommittén har därför övervägt, om förfarandet överhuvudtaget bör komma ifråga.

Vad först angår företaget som, sedan beslut beträffande lagringsvillkoren för den kommande perioden föreligger, med full vetskap om konsekvenserna ur lagringsskyldighetssynpunkt startar rörelse, som medför lagringsplikt, har härvid ansetts att någon särskild lånekomensation till sådana företag icke bör komma i fråga. Ett företag som fattat sådant beslut, innan villkoren för lagringsskyldigheten under perioden 1963—1969 är kända, skulle däremot kunna anses vara i en annan situation.

Som angetts i kapitel II har under den nuvarande lagringsperioden inalles elva företag träffat avtal med tillsynsmyndigheten om frivillig beredskapslagring inom ramen för lagringsmålet den 1 januari 1963. De flesta av dessa avtal har av de avtalsslutande företagen ingåtts därför att en förutsedd ökning av vederbörandes försäljning eller förbrukning icke skulle komma att till fullo påverka basmängdsberäkningen för honom förrän efter utgången av den nuvarande lagringsperioden. I ovetskap om

de ekonomiska villkor, som komme att bestämmas för beredskapslagringen efter denna period, har då vederbörande genom att ingå avtal om frivillig lagring tillförsäkrat sig delaktighet i det statliga finansieringsstödet för perioden 1958—1962.

Kommittén har vidare från tillsynsmyndigheten inhämtat att *dels* Sveriges Industriförbund i samförstånd med tillsynsmyndigheten riktat sina medlemmars uppmärksamhet på den förefintliga möjligheten att i fall som ovan angetts genom att ingå avtal om frivillig lagring kunna tillförsäkra sig delaktighet i det statliga lånebeloppen för perioden 1958—1962, *dels* tillsynsmyndigheten i intet fall — vare sig då det gällt säljare eller förbrukare — avslagit framställning om ingående av sådant avtal, då detta varit motiverat av skäl, som ovan angetts. Under sådana omständigheter och med hänsyn till de skäl av principiell natur, som enligt ovan talar mot införandet av förfarandet i fråga, har kommittén ansett sig icke böra föreslå någon extra lånekompensation till under lagringsperioden 1963—1969 tillkommande lagringsskyldig.

Som anges i kapitel IX anser kommittén, att statligt finansieringsbidrag icke bör utgå till den där föreslagna beredskapslagringen av råvaror för framställning av stadsgas.

I syfte att underlätta genomförandet av nuvarande lagringsprogram har såsom redovisats i kapitel II statsmakterna under 1957 och 1958 vidtagit vissa åtgärder i vad gäller förlagsinteckningsinstitutet samt avskrivningsreglerna för skyddade lagringsanläggningar och beredskapslagren av oljor. Kommittén förutsätter för sin del, att dessa bestämmelser kommer att tillämpas även under den kommande lagringsperioden.

Med hänsyn till angelägenheten av en ökad beredskapslagring av olja förutsätter kommittén slutligen, att Kungl. Maj:t ägnar särskild uppmärksamhet åt de möjligheter som kan föreligga att underlätta de lagringsskyldigas anskaffning av lånekapital i den mån sådant skulle erfordras, innan behovet av investeringskapital kunnat tillgodoses prisvägen.

KAPITEL IX

Särskilda lagringsregler för värmekraftverk och stadsgasverk

Enligt de för oljelagringskommittén meddelade direktiven bör kommittén överväga frågan om införandet av särskilda lagringsregler för värmekraftverk, vilka tar hänsyn till de speciella förutsättningar under vilka dessa drivs, ävensom spörsmålet om särskilda lagringsregler för gasverken.

Värmekraftverk

I den i kommitténs direktiv omnämnda, inom riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap gjorda utredningen rörande oljelagringen under perioden 1963—1969 har beträffande beredskapslagring av bränslen vid värmekraftverk framhållits, att bränsleförbrukningen vid sådana kraftverk i väsentlig utsträckning är beroende av vattentillrinningen till vattenkraftverken och att, som följd därav, värmekraftverkens lagringsskyldighet utsätts för betydande variationer från år till år. Av detta skäl borde övervägas att utmäta lagringsskyldigheten för värmekraftverken efter fastare grunder. Vidare anförde riksnämnden i sin utredning bl. a. följande:

En viss del av det stigande energibehovet kan tillgodoses genom fortsatt utbyggnad av de inhemska vattenkrafttillgångarna. I den mån de ökande elkraftbehoven täckas denna väg påverkas icke bränsleförsörjningen. Skulle däremot, såsom i vissa sammanhang diskuteras, utbyggnaden av kraftanläggningar inriktas i större utsträckning på värmekraftverk än vad den aktuella tillgången på icke utbyggda vattenfall nödvändiggör, kunna därigenom anspråken på bränslen för elkraftproduktion komma att öka kraven på beredskapslagring av importbränslen.

Av landets totala installerade produktionseffekt faller f. n. omkring 15 % på värmekraftverk. Till alldeles övervägande delen är sålunda elkraftproduktionen i dag baserad på inhemska resurser. — — — — — Med den grundläggande betydelse, som energiförsörjningen har för vårt samhälle såväl under normala förhållanden som vid kriser av ena eller andra slaget, skulle ett ökat beroende av värmekraft för elförsörjningen skärpa den belastning för vårt samhälle, som det redan nu stora importberoendet i fråga om bränslen utgör.

Valet mellan utbyggnad av vattenkraft — resp. värmekraftverk påverkas emellertid av åtskilliga andra faktorer än beredskapshänsynen, icke minst skillnaden i fråga om kapitalkostnad per installerad effektenshet i värme- respektive vattenkraftverk. I den mån sådana hänsyn bedömas såsom mera betydelsefulla och kraftverksutbyggnaden som följd härav gives en inriktning mot ökad utbyggnad av värmekraftverk, synes böra övervägas, om icke den försvagning av

vår energiförsörjningsberedskap, som blir en följd därav, borde kompenseras genom en speciell beredskapslagring av bränslen vid värmekraftverken. För varje värmekraftverk, vars huvudsakliga syfte är produktion av elkraft för avsalu, borde sålunda föreskrivas viss beredskapslagring, avvägd med hänsyn till den installerade effekten, den specifika förbrukningen samt den tidslängd, för vilken kraftverkets drift anses böra säkerställas. Kostnaden för beredskapslagret skulle då komma att direkt ingå som en delpost i totalinvesteringen för kraftverket och därigenom automatiskt bli beaktad vid de finansiella övervägandena i valet mellan utbyggnad av värmekraftverk och vattenkraftanläggningar. Sett ur energiförsörjningssynpunkt måste det också anses riktigt att så sker med hänsyn till att valet i detta hänseende ytterst står mellan en inhemsk och en utländsk kraftkälla.

Vid sina överväganden av detta spörsmål har kommittén haft nära kontakt med kraftindustrins organ, *Centrala Driftledningen* och *Svenska Vattenkraftföreningen*. Härvid har från dessa organisationers sida framhållits att värmekraftverken, varmed i detta sammanhang avses kraftindustrins kondens- och gasturbinkraftverk, hittills haft den funktionen i det svenska elkraftsystemet att *dels* under år med sämre än normal vattentillrinning till vattenkraftverken, d. v. s. under torrår, producera elkraft som ersättning för sålunda minskad vattenkraftenergi, varigenom ransoneringsåtgärder kan undvikas, *dels* under normala vattenår såsom toppkraftverk möta mer eller mindre temporärt inträffande extra belastningar på kraftnäten. Andelen vid sådana värmekraftverk producerad elenergi jämförd med den totala energiproduktionen har därför visserligen varierat från år till år, vilket närmast sammanhänger med verkens nyssnämnda uppgift i kraftsystemet att utgöra s. k. torrårsreserv, men denna andel har dock hittills alltid varit förhållandevis liten. Detta framgår närmare av efterföljande från Centrala Driftledningen överlämnade tablå:

År	Total produktion MkWh	Därav producerat i kondens- och gas- turbinkraftverk MkWh
1952	20 545	445
53	22 437	529
54	23 959	671
55	24 721	1 999
56	26 631	1 533
57	28 971	784
58	30 355	405
59	32 230	2 071
1960	34 740	1 926
61	38 383	475

Med hänsyn till att vattenkraftverkens produktionsmöjligheter från år till år varierar med de hydrologiska förhållandena, eftersträvar man inom kraftindustrin en viss reserv i fråga om totala produktionsförmågan i vattenkraftverk vid normala vattenförhållanden. Inom kraftindustrin har där-

vid införts begreppet »utbyggnadsgrad», varmed avses vattenkraftverkens produktionsförmåga under normalt vattenår i förhållande till den prognostiserade elkraftkonsumtionen. Denna utbyggnadsgrad har — från att under större delen av 1950-talet legat omkring 100 % — numera genom de betydande utbyggnader av vattenkraftverk, som ägt rum, kommit att ökas till för närvarande 112 %. Från de nämnda organisationernas sida har understrukits, att denna utbyggnadsgrad under innevarande decennium med hänsyn till pågående och planerade utbyggnader av vattenkraftverk kommer att mot bakgrunden av Centrala Driftledningens konsumtionsprognos vara icke oväsentligt högre än under 1950-talet. Först under 1960-talets sista år förutser man en nedgång av utbyggnadsreserven till något under 100 %. Till belysning av detta förhållande har från organisationerna, vilka representerar såväl den statliga som kommunala och enskilda kraftindustrin, till kommittén överlämnats nedanstående sammanställning:

Vattenkraftens utbyggnadsgrad

År	%	År	%	År	%
		1951	99	1961	106
		52	99	62	112
		53	102	63	110
		54	100	64	107
1945	101	55	100	65	104
46	99	56	99	66	103
47	100	57	99	67	103
48	98	58	107	68	101
49	97	59	106	69	98
50	96	60	103	70	98

Mot bakgrunden av det sålunda presenterade siffermaterialet har kraftverksindustrins representanter vid de överläggningar, som ägt rum med företrädare för kommittén, framhållit, att de ifrågakvarande värmekraftverkens funktion i vårt elkraftsystem icke kommer att undergå någon strukturell förändring under den tidsperiod, som den kommande oljelagringsperioden avser, d. v. s. återstoden av 1960-talet. Dessa värmekraftverk förutses sålunda under hela denna tid komma att bibehålla sin karaktär av toppkraftverk. Först efter denna tidpunkt kan dessa kraftverk eventuellt få betydelse också för produktion av s. k. bottenkraft. Med hänsyn härtill har från kraftindustrin hävdats, att denna icke bör underkastas strängare lagringsregler än som kommer att gälla för andra industriförbrukare. Lagringskyldigheten bör därför även för kraftindustrin, liksom hittills, grundas på den verkliga bränsleförbrukningen under en treårig basperiod med de korrektioner, som kan finnas möjliga och lämpliga för att utjämna häftigare variationer från år till år i förbrukningen med hänsyn till vattentillrinningsförhållandena.

Den optimism beträffande atomenergins framtida konkurrensmöjligheter med andra kraftkällor, som framkom vid mitten av 1950-talet och åren närmast därefter icke blott i Sverige utan även inom många andra länder, aktualiserade frågan om lämpligaste inriktningen av den utbyggnad av konventionella kraftverk, vilken med hänsyn till de stigande elkraftbehoven måste komma till utförande under den tid som återstode, till dess atomkrafttekniken kunnat utvecklas till nöjaktig konkurrenskraft med hittillsvarande produktionsformer för elenergi. På denna fråga inverkar — förutom givetvis tillgången på utbyggnadsvärda vattenfallsreserver — i hög grad den betydande skillnaden i fråga om behovet av kapitalinvesteringar för vattenkraftverk respektive konventionella värmekraftverk och, sammanhängande därmed, spørsmålet huruvida de stora kapitalinvesteringar, som vattenkraftverken drar, skulle hinna på normalt sätt avskrivas, innan atomenergi komme in i bilden i sådan utsträckning och på sådant sätt, att i atomkraftverk producerad elkraft bleve tillräckligt billig i jämförelse med elkraft framställd i vattenkraftverken. Från många håll hävdades härvid att riskerna i detta hänseende vore betydligt mindre med avseende på de, vad anläggningskostnaderna beträffar, avsevärt billigare konventionella värmekraftverken. Härvid pekade man också på det förhållandet, att bränslepriserna, framförallt oljepriserna, vore mycket låga och att man av olika skäl kunde förvänta, att de under lång framtid kommer att förbli låga. Sett ur enbart ekonomisk synpunkt kunde därför i slutet av 1950-talet mycket tala för att man vid den fortsatta kraftverksutbyggnaden i vårt land kunde komma att inrikta denna på konventionella typer av värmekraftverk. Härigenom skulle förhållandet inom vårt kraftproduktionssystem mellan vattenkraftverk och sådana värmekraftverk komma att så förskjutas, att de senare i icke obetydlig omfattning finge karaktären av bottenkraftverk. Ur beredskapssynpunkt vore givetvis en dylik utveckling mindre lycklig, då därigenom, såsom redan framhållits, vårt beroende av importerade bränslen ytterligare skulle ökas. Under sådana förhållanden är det naturligt, att den inom detta försörjningsområde närmast ansvariga beredskapsmyndigheten, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, ansåg särskild beredskapslagring av bränslen vid kondenskraftverken böra övervägas.

Såsom av den tidigare redogörelsen framgår, har inom såväl den statliga som kommunala och enskilda kraftindustrin gjorda utredningar och undersökningar beträffande den lämpligaste avvägningen vid de fortsatta kraftverksutbyggnaderna mellan vattenkraftverk och värmekraftverk numera lett fram till att i varje fall under återstoden av innevarande årtionde kraftverksutbyggnaden i vårt land alltjämt kommer att fördelas mellan dessa båda kraftverkstyper på sådant sätt, att det hittillsvarande förhållandet mellan dem icke blir väsentligt förskjutet. Under den tidsperiod, som kommitténs förslag till oljelagringsprogram avser, åren 1963—1969, kan

därför kondens- och gasturbinkraftverkens karaktär av toppkraftverk inom det svenska kraftsystemet förutses bli oförändrad. Den ur beredskapssynpunkt ofördelaktiga utveckling mot en ökad andel värmekraft i de totala produktionsresurserna torde därför icke längre behöva befaras under denna tid. Under sådana omständigheter finner sig kommittén icke böra föreslå någon skärpning av de lagringsregler, som hittills gällt för kraftindustrin och som är desamma som för övriga industribranscher.

I det föregående har framhållits, hur bränsleförbrukningen vid kraftindustrins värmekraftverk kan starkt variera från år till år beroende på i vilken utsträckning dessa verk med hänsyn till de aktuella vattentillgångarna måste tas i anspråk för produktion av elkraft. Av detta skäl kan även lagringsskyldigheten vid verken variera kraftigt från år till år, trots den utjämning som åstadkommes därigenom, att basperioden för lagringsskyldighetens beräkning utgör tre år. Erfarenheterna från den gångna delen av lagringsperioden 1958—1962 har bekräftat detta förhållande. Den vid nuvarande regler år från år instabila utvecklingen av de ifrågakvarande kraftverkens lagringsskyldighet är ävenledes oförmånlig för övriga lagringspliktiga företag, icke blott inom förbrukarkategorin utan även inom oljehandeln, enär även dessas lagringsskyldighet vid systemet med fasta lagringsmål påverkas av variationerna härutinnan inom kraftindustrin. Det är således av allmänt intresse att finna en metod, som utjämnar dessa variationer.

Kommittén har därför funnit det vara lämpligt att den verkliga förbrukningen vid respektive kondens- och gasturbinkraftverk inom kraftindustrin under vart och ett av de tre i basperioden ingående åren korrigeras till en normalårsförbrukning med en korrektionsfaktor, beräknad i förhållande till medeltalet av kondens- och gasturbinkraftens andel i landets totala kraftproduktion under närmast föregående 10-årsperiod. Denna värmekraftandel av den totala kraftproduktionen under den sistförflutna 10-årsperioden, 1952—1961, liksom ifrågakvarande medeltal för samma period framgår av nedanstående tablå:

År	Kondens- och gasturbinkraftandel i % av totala kraftproduktionen
1952	2,17
53	2,36
54	2,80
55	8,09
56	5,76
57	2,71
58	1,33
59	6,43
1960	5,54
61	1,24
	Medeltal 3,84

Detta innebär, att för exempelvis år 1961 den verkliga oljeförbrukningen detta år vid beräkning av basmängd för lagringsplikten multipliceras med faktorn $\frac{3,84}{1,24} = 3,097$.

Kraftindustrin har genom sina representanter för de förenämnda organisationerna förklarat, att den ifrågavarande metoden för utjämning av de av nederbördsförhållandena beroende variationerna hos de basmängder, efter vilka kondens- och gasturbinkraftverkens lagringsplikt beräknas, ur industrins synpunkt är tillfredsställande. Kommittén vill därför föreslå, att en korrektionsregel enligt ovan införs vid den årliga beräkningen enligt 7 § 1957 års oljelagringsförordning av basmängden för respektive kraftverk. Detaljerade bestämmelser härom torde icke behöva införas i oljelagringsförordningen utan det bör vara tillfyllest med intagande i förordningens förenämnda paragraf om bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter härom. Förslag till erforderlig författningsändring framläggs i kapitel XII.

Vid de överläggningar, som ägt rum med representanterna för kraftindustrins organisationer, har dessa vidare framhållit som önskvärt, att kraftföretagen finge rätt att utnyttja beredskapslagren enligt liberalare grunder än som de nuvarande reglerna för den 30-procentiga vinterdispensen medger. Man har framhållit, att motiven för denna närmast vore hänsynen till normalt förekommande isavspärning. Kraftverksindustrin, för vilken bränsleåtgången uteslutande är en marginell företeelse, kan icke med tillnärmelsevis samma säkerhet som andra industrier planera sitt bränslebehov. Plötsliga omkastningar i väderleken under vintern och förvåren — antingen till stark kyla, som försvårar vattenframrinningen till vattenkraftstationerna, eller till töväder, som ger överflöd av vatten — påverkar språngartat bränslebehoven vid värmekraftverken. En ytterligare komplikation är att sådana omkastningar icke kan förutses till tiden. Varje vår eller försommar, innan vattentillgången vid vattenkraftverken genom vårfloden ökar, söker man utnyttja vattenmagasinen så, att dessa — så långt det är praktiskt möjligt — blir avsänkta före vårflodens inträde. Denna tidpunkt kan emellertid icke förutses med större noggrannhet än ungefär ± 15 dagar. Vid försenad vårflod kan det bli nödvändigt att köra värmekraftverken med praktiskt taget full effekt, varmed också följer en intensiv bränsleförbrukning. En sådan opåräknad körning har icke någon motsvarighet hos andra bränsleförbrukare. Så snart vårfloden inträder, kan däremot driften vid värmekraftverken i det närmaste inställas. Kraftindustrins representanter har därför ansett, att en från 30 till 45 % ökad vinternedsättning skulle vara motiverad för denna industri. Nedsättningen borde fördelas på tre steg, den 1 februari, 1 mars och 1 april med 15 % vid vardera tillfället. Därefter skulle återfylldnad av beredskapslag-

ren till den nivå, som för övriga förbrukare gäller för tiden april—december, d. v. s. 70 %, kunna ske till den 1 juli. I gengäld skulle kraftindustrin vara beredd att, om så ansåges önskvärt, i motsats till vad som för närvarande gäller för övriga storförbrukare, åta sig en reglerad återfyllnad av beredskapslagret till 100 % redan före den 1 januari.

Ehuru kommittén väl kan förstå de synpunkter som legat till grund för önskemålen om särregler för kraftindustrin vad gäller den s. k. vinterdispensen, vill kommittén dock icke förorda att särregler med den innebörd, som kraftindustrin föreslagit, införs. Kommittén vill emellertid erinra om den möjlighet, som enligt nuvarande regler för vinterdispensen finns att träffa överenskommelse med tillsynsmyndigheten om att få topplagret förlagt till en för kraftindustrin lämpligare tidpunkt.

Vad slutligen beträffar den typ av elkraftproducerande anläggningar, de s. k. kraftvärmeverken, som under senare tid uppförts av främst vissa kommuner med den primära uppgiften att producera värme för distribution till större bostadsområden eller hela stadsdelar men vid vilka också en viss framställning av elkraft äger rum, har kommittén icke funnit anledning föreligga att för sådana verk förutsätta de ovan rekommenderade särreglerna för kraftindustrins värmekraftverk. Med hänsyn till att kraftvärmeverken huvudsakligen är att betrakta som panncentraler för bostads- och annan lokaluppvärmning, bör de med avseende på oljelagringskyldighet behandlas lika med vad som gäller för annan fastighetsuppvärmning. Elkraftproduktionen vid kraftvärmeverken, eller som de också ibland kallas fjärrvärmeverken, är sålunda närmast att betrakta som en biprodukt vid värmealstringen. — Icke heller bör några särregler i fråga om lagringsskyldighetens beräkning gälla för den oljekonsumtion inom industrier av skilda slag, som sker för framställning av s. k. mottryckskraft, enär sådan el-kraftproduktion också närmast bör ses såsom en biprodukt vid värmealstringen för olika industriella processer.

Sammanfattningsvis föreslår kommittén i fråga om lagringsskyldigheten för kraftindustrin att även under den kommande lagringsperioden 1963—1969 i princip samma regler skall gälla för denna industris lagringsskyldighet som för övriga storförbrukare, dock att basmängdsberäkningen för respektive kondens- och gasturbinkraftverk bör korrigeras på sätt ovan angivits med en faktor, beräknad i förhållande till medeltalet för denna värmeproduktions andel i den totala kraftproduktionen under 10-årsperioden närmast före de i den aktuella basperioden ingående åren. Någon bestämmelse om en sådan korrigeringsregel torde icke behöva intas i oljelagringsförordningen utan kan i särskild ordning fastställas av Kungl. Maj:t.

Stadsgasverk

I den ovannämnda, inom riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap gjorda utredningen rörande oljelagring under perioden 1963—1969 har riksnämnden ifrågasatt, huruvida icke särskilda regler borde införas för beredskapslagring av förgasningsbränslen vid gasverk. I utredningen har härvid anförts, att det inom gasverksindustrin för närvarande finns en tendens att övergå från förgasning av kol till förgasning av olja, varvid för de större gasverkens del närmast tjock eldningsolja kommer ifråga, medan de mindre verken synbarligen har större intresse för lättare fraktioner. I varje fall vid de större gasverken torde härvid eldningsoljeförbrukningen bli av sådan storleksordning, att dessa gasverk blir lagringssskyldiga enligt 1957 års oljelagringsförordning. Gasverk, som baserar sin oljeförgasning på lättare petroleumfraktioner, blir däremot icke lagringssskyldiga enligt bestämmelserna i sagda förordning. Någon lagringssskyldighet hänförlig till gasverkens kolförbrukning förekommer icke heller.

I utredningen konstateras vidare att den normala lagringen av gaskol är av mindre omfattning än som erfordras för tillgodoseende av den bränsleförsörjningsberedskap, som riksnämnden förordat i sitt förslag beträffande oljelagringen under perioden 1963—1969. Redan av detta skäl men även med hänsyn till att risk kan föreligga att lagringen inom landet av gaskol vid övergång till oljeförgasning kommer att reduceras så att lagringsberedskapen i fråga om detta specialbränsle relativt sett blir ännu oförmånligare än vad som för närvarande är fallet, ifrågasatte riksnämnden, om icke särskilt lagringsåläggande avseende gaskol borde införas för gasverken. Riksnämnden framhöll även, att någon gasproduktion i händelse av krig icke torde bli aktuell, varför någon krigsreserv av förgasningsbränslen icke syntes böra påfordras.

Inom kommuner, i samtliga fall städer, med gasverksanläggningar intar stadsgasen under normala försörjningsförhållanden vid sidan av andra energiformer en framträdande plats i dessas energiförsörjning. Stadsgasen utnyttjas härvid huvudsakligast för hushållsändamål (matlagning), för uppvärmning och för olika industriändamål. Genom de särskilda utrustningar, som användningen av stadsgas förutsätter, har tillgodoseendet av konsumenternas energibehov blivit i betydande grad bundet till just denna speciella energiform. Av detta skäl och med hänsyn till de viktiga försörjningsändamål, som är beroende av stadsgas, är det för tryggheten av vår energiförsörjning vid kriser i fråga om tillförseln av de importbränslen, varpå gasproduktionen är baserad, angeläget, att lagring av råvaror för gas-tillverkning fortlöpande äger rum i sådan omfattning, att försörjningen med stadsgas kan tillfredsställande tillgodoses med samma uthållighet som i fråga om andra bränslen. Vid bedömningen av lagringsbehovet bör helt naturligt beaktas, i vilken utsträckning gasförbrukningen genom ransonering lämpligen kan nedbringas.

De alternativa lagringsmål avseende olja, som kommittén framlagt i kapitel V, är fördelade på en krigsreserv och en avspärrningsreserv. Enär — som ovan angetts — några anspråk på produktion av stadsgas icke torde komma att föreligga under krigsförhållanden, anser kommittén det rimligt, att beredskapslagringen av förgasningsbränslen begränsas till att enbart avse behoven under avspärrning. Den bör vidare stå i paritet med den allmänna beredskapslagring av bränslen, vilken kommer att uppnås vid slutet av perioden 1963—1969 vid de olika av kommittén utarbetade lagringsmålen för en förstärkning av beredskapen.

Beträffande utformningen av närmare regler rörande ifrågavarande beredskapslagring vid stadsgasverken har kommittén fört diskussioner med *Svenska Gasverksföreningen*, till vilken organisation samtliga av lagringsfrågor berörda gasverk är anslutna. Man har därvid kunnat enas om följande:

a) Eftersom man i fråga om råvarorna för tillverkning av stadsgas, vilken hittills så gott som uteslutande skett genom avgasning av stenkol, kan förutse viss övergång under 1960-talet till användning av petroleumprodukter bör stadsgasverkens lagringsskyldighet omfatta såväl gas- och kokskol som sådana petroleumprodukter.

b) Liksom i fråga om beredskapslagring av oljor bör eventuell lagringsskyldighet vid stadsgasverk beträffande förekommande råvaror för gasframställning bestämmas med utgångspunkt från de olika gasverkens bränsleförbrukning under de tre kalenderåren närmast före det år, då lagringsskyldigheten beräknas. Vid fastställandet av denna bränsleförbrukning bör hänsyn dock endast tas till vad som belöper å gasproduktion för avsalu. I övrigt bör beträffande beräkningen av basmängden för förgasningsbränslen tillämpas samma regler, som enligt oljelagringsförordningen gäller beträffande fastställande av basmängd.

c) Beredskapslagringen bör få fullgöras i bränslekvalitet, som vederbörande stadsgasverk själv bestämmer inom ramen för gasverkets tekniska möjligheter till gasproduktion med respektive bränsleslag som råvara. Beräkningen av den volymmässiga storleken av beredskapslagren bör härvid baseras på respektive gasverks normala utbyte av stadsgas, vilket utbyte vid de olika gasverken varierar mellan cirka 350 m³ per ton kol vid extrem koksverksdrift och 425 m³ per ton kol vid ren gasverksdrift. För övriga råvaror bör följande omräkningsvärden tillämpas:

1 ton eldningsolja motsvarar	1 600 m ³ gas av	4 600 kcal/Nm ³
1 » koks	» 800 » » » » »	
1 » gasol	» 2 600 » » » » »	
1 » lättbensin	» 2 200 » » » » »	

(s. k. gasnafta)

Det förutsätts, att sedan lagringsskyldigheten blivit beräknad och fast-

ställd med hänsyn till basmängden enligt b) ovan, överenskommelse träffas mellan tillsynsmyndigheten och de respektive stadsgasverken rörande beredskapslagrets kvalitativa sammanställning.

d) De för beredskapslagring av eldningsolja gällande reglerna avseende s. k. vinterdispens bör också tillämpas i fråga om beredskapslagringen vid stadsgasverken. Lagringstoppen bör dock förläggas till tid, då lagringsbehovet med hänsyn till förbrukningens storlek är störst. Utgående från av Svenska Gasverksföreningen lämnade uppgifter rörande distribuerad stadsgas per månad vid olika gasverk bör därför beredskapslagrets toppunkt förläggas till december månad med avtrappning enligt följande:

december	100	procent
januari	90	»
februari	80	»
mars—november	70	»

e) Uppbyggnaden av stadsgasverkens beredskapslagring bör vara genomförd till 65 % fr. o. m. den 1 december 1966 och helt genomförd fr. o. m. den 1 december 1969.

Som ovan angetts har Svenska Gasverksföreningen förklarat sig intet ha att erinra mot de ovan under a)—e) angivna reglerna för bestämmandet av lagringsskyldighet i fråga om förgasningsbränsle. Samtidigt har från föreningens sida uttalats följande:

Den svenska stadsgasindustrin, som är helt kommunalägd, har god beredskap vad gäller råvaruförsörjning för stadsgastillverkningen. Lagren av dessa råvaror hålles i allmänhet kvantitativt betydligt större än vad som kan anses skäligt ur enbart kommersiella synpunkter. Skulle emellertid viss beredskapslagring föreskrivas i lag även för stadsgasindustrin, är föreningens styrelse beredd att rekommendera stadsgasverken en teknisk utformning av denna lagring i enlighet med det föreliggande förslaget §§ 3—7 (motsvarar punkterna a)—e) ovan). I frågan, om i vilken omfattning stadsgasverken bör beredskapslagra, kan emellertid styrelsen ej göra några uttalanden eller lämna några rekommendationer, förrän klarhet vunnits beträffande beredskapslagringens omfattning för andra bränslen. Styrelsen förutsätter emellertid, att stadsgasindustrin ålägges samma uthållighet och samma ekonomiska regler som kommer att gälla för förbrukare av andra bränslen. Styrelsen förutsätter även, att riktigt avvägd hänsyn tas till det förhållandet, — — — att någon krigslagring ej kan bli aktuell. Vidare måste beaktas stadsgasverkens goda möjligheter till flexibilitet vid användning av olika råvaror, samt den potentiella beredskapsreserven i form av koks, som finnes i stadsgasindustrins kollager liksom i den verkliga reserven i dess kokslager.

I anslutning till detta uttalande vill kommittén framhålla, att den omständigheten, att kommittén liksom på sin tid riksnämnden anser att en reglerad lagring i beredskapssyfte bör komma till stånd av utgångsbränslen för produktion av stadsgas, icke får uppfattas såsom någon kritik mot det sätt på vilket bränslelagringen vid stadsgasverken hittills skett. Kommittén

har heller icke anledning förmoda, att stadsgasindustrin framdeles skulle komma att försumma en kommersiellt betryggande lagring av aktuella för-gasningsbränslen. Med hänsyn till att åtskilliga typer av förgasningsbräns-len (gas- och kokskol, gasol, gasnafta) är att betrakta som specialbränslen, varav någon beredskapslagring icke förekommer på annat håll, liksom i betraktande av de ur beredskapssynpunkt angelägna förbrukningsändamål, som är beroende av att försörjningen med stadsgas kan i tillfredsställande omfattning upprätthållas under krisförhållanden, anser kommittén det dock vara motiverat, att lagringsskyldighet för förgasningsbränslen införs till omfattning och på sätt som i det föregående angetts. Kommittén har — som framgår av redogörelsen ovan — i sitt förslag till lagringens omfattning beaktat *dels* — självfallet — vad gasverksföreningens styrelse anfört be-träffande uthållighetsgraden hos den beredskapslagring, som åläggs stads-gasindustrin, nämligen att denna bör bli densamma, som kommer att gälla för förbrukare av andra bränslen, *dels* den omständigheten att någon stads-gasproduktion icke torde bli erforderlig under krig. Kommittén har vid sina överbäganden i denna fråga icke heller förbisett vad som från gasverks-industrins sida framhållits rörande flexibiliteten i fråga om gasverkens möjligheter att använda olika förgasningsbränslen, däribland också möj-ligheten att utnyttja koks för gastillverkning.

Som framgår av det citerade uttalandet av gasverksföreningens styrelse förutsätter denna, att »stadsgasindustrin ålägges — — — samma ekono-miska regler som kommer att gälla för förbrukare av andra bränslen». Kommittén har undersökt den ungefärliga lagerökning, som den ovan före-slagna omfattningen av gasverkens beredskapslagring skulle ställa krav på. Även med beaktande av behovet av visst kommersiellt lager utöver bered-skapslagren innebär den av kommittén föreslagna målsättningen för bered-skapslagringen hos stadsgasverken också vid det högsta alternativet krav på en ganska ringa lagerökning. Med hänsyn härtill ävensom till det för-hållandet att gasverkens beredskapslagring icke avses innefatta några kvan-titeter som krigsreserv, synes det rimligt förutsätta, att gasverken fullgör ifrågavarande lagringsskyldighet utan statsbidrag till kostnaderna förän-ledda av densamma.

Enär statsbidrag till stadsgasverkens beredskapslagring sålunda icke förutsätts skola utgå, bör de kvantiteter oljor, som enligt punkten c) ovan kan komma att ingå i gasverkens beredskapslager, av praktiska skäl icke inräknas i de oljelagringsmål, som statsmakterna fastställer för den kom-mande oljelagringsperioden. Förslag till de ändringar i oljelagringsförord-ningen, som påkallas vid införandet av lagringsskyldighet för stadsgas-verken, framläggs i kapitel XII. Kommittén har vid utarbetandet av dessa förslag utgått från att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att utfärda de speciella föreskrifter, som enligt punkterna b)—e) ovan förutsätts skola gälla för gasverkens beredskapslagring.

KAPITEL X

Frågan om särskild beredskapslagring av drivmedel för jordbrukets traktorer

I samband med de under senare delen av 1930-talet vidtagna åtgärderna för att få till stånd en allmän beredskapslagring av flytande bränslen ägnades särskild uppmärksamhet åt möjligheterna att främja en frivillig lagring av drivmedel för jordbrukets behov hos de enskilda jordbrukarna. Åren 1939 och 1940 beslöt sålunda statsmakterna att ekonomiskt stöd skulle utgå till sådan lagring. Detta ledde dock icke till några nämnvärda resultat beroende på den inskränkning i importmöjligheterna, som inträdde under början av det andra världskriget och sedan bestod ända till krigets slut. Närmare redogörelse för dessa åtgärder återfinns i det betänkande, »Beredskapslagring av traktorbränsle», som en inom handelsdepartementet tillkallad utredningsman avgav den 31 december 1957.

Frågan om ekonomiskt stöd till frivillig beredskapslagring av traktorbränslen inom jordbruket upptogs av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap i en skrivelse till Kungl. Maj:t i slutet av år 1952. Som följd därav bemyndigades riksnämnden i april 1953 att disponera ett belopp av 10 milj. kronor från vissa kreditmedel för utlämning via hushållningssällskapen av lån till jordbrukare för anskaffning av s. k. farmaggregat och drivmedel för lagring i dessa.

För ifrågavarande lån, som i samtliga fall uppgick till 1 000 kronor per traktor och för vilka säkerhet krävdes, gällde följande bestämmelser. För erhållande av lånet, vilket var räntefritt och skulle amorteras under fem år, fick låntagaren förbinda sig att ständigt under återbetalningstiden hålla ett beredskapslager av flytande traktorbränsle om minst 4,5 m³. Detta lager var avsett att tillgodose lagerhållarens behov per traktor under omkring ett och ett halvt år och kunde endast om rikets intressen så oundgängligen krävde tas i anspråk för annat ändamål.

De statliga lånen utnyttjades emellertid icke i nämnvärd omfattning, vilket från jordbrukarhåll ansetts bero på att räntefriheten var en alltför liten förmån för att kunna stimulera till lagring. Företrädare för jordbruket har även pekat på andra omständigheter, som minskade intresset för lagringen, varvid särskilt framhållits kravet på säkerhet för lånen och det ovissa läget i fråga om dispositionsrätten till lagren i en bristsituation. Till följd härav begärde såväl företagare för jordbruket som riksnämnden under

1954 hos Kungl. Maj:t en ökning av det statliga stödet. I augusti 1956 tillkallades ovannämnda utredning (traktorbränsleutredningen) med uppgift att förutsättningslöst utreda möjligheterna att åstadkomma en tillfredsställande beredskapslagring av drivmedel för jordbrukets traktorer.

Mot bakgrunden av dåvarande begränsade beredskapslagring inom olje-handeln av flytande importdrivmedel och under intryck av den då nyligen övervunna Suez-krisen utgick traktorbränsleutredningen från att en särskild beredskapslagring av drivmedel för jordbrukstraktorerna var nödvändig, ett förhållande, som ytterligare motiverades därav att livsmedelsproduktionen vore en för samhället livsviktig näringsgren. Traktorbränsleutredningen ansåg härvid att lagringen borde vara en skyldighet för staten och icke för näringsidkarna — jordbrukarna. Vid detta ståndpunktstagande beaktade man även den rent praktiska synpunkten, att en tvångslagring ålagd jordbrukarna vore synnerligen svår att administrera, framför allt ur kontrollsynpunkt. Med hänsyn till att den av 1957 års riksdag beslutade utbyggnaden av den allmänna oljelagringen skulle vara genomförd vid slutet av 1962 fann utredningen det lämpligt att i första hand föreslå åtgärder för att säkerställa lagringen fram till 1963. Utredningens förslag avsåg lagring av motorfotogen och motorbrännolja. Skälet till att förslaget icke omfattade även bensin var att antalet bensintraktorer i jordbruket — trots en påtaglig ökning under senare år — dock fortfarande var förhållandevis ringa.

Utredningen ansåg att jordbruksdriften under avspärrning eller krig i stor utsträckning borde kunna tillgodoses genom omställning av traktorerna till gengasdrift. För att säkerställa driften under omställningstiden måste importdrivmedel lagras. Utgående från en viss antagen omställningstakt liksom en bedömning av storleken hos påräkneliga lager av sådana drivmedel hade utredningen beräknat vilken lagerökning som kunde anses erforderlig.

Utredningen hade vidare undersökt för- och nackdelar, icke minst ur kostnadssynpunkt, hos olika tänkbara lagringsmetoder nämligen å ena sidan i farmaggregat och å andra sidan i större enheter, gruvor alternativt konventionella ovanjordscisterner. Därvid framkom att kostnaderna vid lagring i större enheter skulle bli väsentligt lägre än motsvarande kostnader vid lagring i farmaggregat. Beredskapslagring i farmaggregat framstod sålunda som samhällsekonomiskt mindre fördelaktigt. Därtill kom som ovan nämnts att en omfattande lagring i små enheter ur administrativ synpunkt erbjöde avsevärda svårigheter. Lagringen i farmaggregat ansågs dock ur beredskapssynpunkt ha påtagliga fördelar. Lagringsfrågan kunde emellertid enligt traktorbränsleutredningen icke bedömas enbart ur samhällsekonomiska, administrativa och beredskapsmässiga synpunkter. Man måste även beakta den statsfinansiella synpunkten. Eftersom utredningen ansåg det 1953 införda statliga stödet i form av räntefria lån som alltför

ringa, måste man sålunda — om man ville få till stånd en kraftigt ökad lagring — även betydligt öka det statliga stödet. Härigenom skulle man emellertid ställas inför möjligheten att statens bidrag till lagring i farmaggregat skulle bli större än statens kostnad vid helt statlig lagring i större enheter. Ur statsfinansiell synpunkt vore därför en av staten helt bekostad lagring i större enheter att föredra.

I valet mellan lagring i farmaggregat och lagring i större enheter kom utredningen sålunda fram till att staten icke borde särskilt främja en lagring i farmaggregat. I stället borde den erforderliga lagringen komma till stånd i större enheter genom lagring i gruvor och ovanjordscisterner. Det ovan nämnda stödet med räntefria lån borde därför avvecklas. — Genom kungl. brev den 31 januari 1958 beslöts, att dylika lån tills vidare icke skulle utlämnas.

I *remissyttrandena* över traktorbränsleutredningens betänkande framhölls bl. a. följande synpunkter.

Statskontoret förordade att det under ärendets fortsatta beredning övervägdes, om icke ifrågavarande beredskapslagring kunde ordnas efter de 1957 fastställda allmänna riktlinjerna för oljelagringen.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, som anförde vissa synpunkter på utredningens beräkningar över kostnaderna för olika lagringsformer, förklarade sig icke vara övertygad om att kostnaderna för staten vid en av denna understödd farmaggregatlagring skulle behöva bli så höga, som utredningen förutsatt. Det vore därför berättigat att betrakta de olika lagringssätten, av vilka farmaggregatlagringen av olika skäl vore att föredra, även ur andra synpunkter än rent ekonomiska. Riksnämnden ansåg sålunda, att frågan om farmaggregatlagringen ytterligare borde prövas, innan man tog slutlig ställning till huruvida denna form av beredskapslagring borde eller icke borde ekonomiskt stödjas av staten. Om det emellertid icke skulle vara möjligt att åstadkomma en tillfredsställande lagring av traktorbränsle genom jordbrukarnas egen försorg, syntes det lämpligast vara att söka få till stånd en höjning av lagringsmålet för den allmänna tvångslagringen efter 1962. Därigenom skulle man ernå ett enhetligt system för beredskapslagringen av olja inom landet, som möjliggjorde en lagring i anslutning till den löpande konsumtionen. Omsättningsproblemet skulle på så sätt lösas automatiskt. I fråga om traktorbränsle vore detta särskilt viktigt med hänsyn till den i rask takt pågående övergången från motorfotogen till företrädesvis motorbrännolja. Riksnämnden ifrågasatte därför lämpligheten av att genomföra den av utredningen förordade lagringen i statlig regi i gruvor och spridda ovanjordscisterner. Enligt nämndens uppfattning kunde det dock med hänsyn till jordbrukets betydelse för livsmedelsförsörjningen i ett avspärningsläge vara motiverat att redan under lagringsperioden 1958—1962 få till stånd en förbättring av lagringsbered-

skapen på detta område utöver vad förverkligandet av nämnda lagringsprogram komme att medföra. En sådan förbättring ansågs dock icke kunna uppnås utan statens ekonomiska medverkan i någon form. Olika tänkbara lösningar för sådan statsunderstödd lagring framlades.

Statens jordbruksnämnd, Sveriges Lantbruksförbund samt *Riksförbundet Landsbygdens Folk* hade icke något att erinra mot att beredskapslagringen av traktorbränsle ordnades i enlighet med de av utredningen föreslagna principerna. Man ansåg emellertid lagringen i farmaggregat hos den enskilde jordbrukaren vara av sådant värde, att statligt stöd även i fortsättningen borde lämnas också till denna lagringsform. Enligt *Hushållnings-sällskapens Förbund* erbjöd lagringen i farmaggregat trots de höga kostnaderna så väsentliga fördelar, att den alltjämt borde utnyttjas.

Svenska Petroleum Institutet föreslog, att såväl behovet av som frågan på vem ansvaret skulle läggas för en utökad lagring noga omprövades, innan ärendet slutgiltigt avgjordes. Den naturligaste lösningen av en ökning av lagerhållningen, nämligen att den omhändertogs av de ordinarie lagerhållarna — oljeföretagen — borde därvid prövas. Institutet underströk dock, att förutsättningen för en sådan lösning bl. a. vore att staten till alla delar svarade för kostnaderna för lagringen.

Enligt preliminära siffror uppgick antalet jordbrukstraktorer i drift den 1 juli 1961 till 157 700 mot 152 600 vid samma tidpunkt året innan och 146 600 den 1 juli 1959. Traktorernas fördelning med hänsyn till drivmedelsslag produktionsåren 1950/51—1960/61 framgår av *tabell 6*.

Tabell 6. Antal traktorer fördelade med hänsyn till drivmedelsslag produktionsåren 1950/51—1960/61

Produktionsår	Bensin- drivna	Motor- fotogen- drivna	Brännolje- drivna med startbensin	Brännolje- drivna utan startbensin	Summa	Ökning sedan före- gående år
1950/51	4 950	47 525	2 775	8 500	63 750	
51/52	5 500	55 770	2 810	10 590	74 670	10 920
52/53	6 460	64 250	2 850	13 810	87 370	12 700
53/54	9 660	70 840	2 840	17 440	100 780	13 330
54/55	13 400	74 430	2 800	21 880	112 510	11 730
55/56	16 570	75 700	2 740	26 870	121 880	9 370
56/57	19 230	75 520	2 670	33 060	130 480	8 600
57/58	21 740	73 770	2 560	39 590	137 660	7 180
58/59	24 070	71 270	2 420	46 600	144 360	6 700
59/60	25 880	68 580	2 290	53 880	150 630	6 270
60/61	27 050	65 810	2 150	60 980	155 990	5 360

Källa: Jordbrukets utredningsinstitut.

Under hela tioårsperioden har bensintraktorerna liksom de brännolje-drivna traktorerna utan startbensin kraftigt ökat i antal, medan antalet fotogentraktorer de senaste fem åren i stället företett en fortgående minsk-

ning. Betraktar man fotogentraktorernas andel av samtliga traktorer åren 1950/51 och 1960/61 har denna minskat från 75 % till 42 %. För brännolja-traktorerna (med och utan startbensin) ökade däremot andelen från 18 % till närmare 40 % och för bensintraktorerna från 8 % till 17 % under samma tid. — Ser man till nyinköpen av traktorer 1960, varom uppgift likaledes erhållits från Jordbrukets utredningsinstitut, finner man att av totalt 9 385 traktorer icke mindre än 8 466 drevs med brännolja. Endast 21 var avsedda för fotogendrift, medan resterande 898 var bensindrivna.

Tabell 7 visar förbrukningen av drivmedel för traktorer, dragbilar och jeepar produktionsåren 1950/51—1960/61. Antalet dragbilar och jeepar uppgick 1960/61 till 3 360 respektive 510.

Tabell 7. Drivmedelsförbrukningen för traktorer, dragbilar och jeepar produktionsåren 1950/51—1960/61

Produktionsår	Bensin m ³	Motorfotogen m ³	Motor- brännolja m ³	Summa drivmedel m ³
1950/51	23 167	163 108	37 716	223 991
51/52	25 575	180 575	41 817	247 967
52/53	28 055	187 060	47 640	262 755
53/54	33 433	189 354	59 772	282 559
54/55	40 585	185 366	67 799	293 750
55/56	45 264	180 444	77 755	303 463
56/57	48 587	171 986	89 394	309 967
57/58	49 976	160 642	101 815	312 433
58/59	50 088	148 209	114 859	313 156
59/60	49 317	135 913	127 501	312 731
60/61	49 016	128 220	139 457	316 693

Källa: Jordbrukets utredningsinstitut. *

Förbrukningen av drivmedel för skördeträskor 1960/61 har beräknats till omkring 9 000 m³, varav drygt hälften utgjorde fotogen eller brännolja och den övriga delen bensin.

För att få en uppfattning om jordbrukarnas egen lagring av drivmedel har kommittén från Svenska Petroleum Institutet och Svenska Lantmännens Riksförbund inhämtat uppgifter om den inom jordbruket befintliga tillgången på farmaggregat. Petroleuminstitutets uppgifter omfattar samtliga av oljebolagen till jordbrukare försålda och uthyrda aggregat, medan de av lantmännens riksförbund lämnade uppgifterna avser de farmaggregat, som furneras genom förbundets centralföreningar. I sistnämnda uppgift torde ingå flertalet av de av jordbrukarna med statligt stöd anskaffade aggregaten. Antalet cisterner och cisternvolymerna, fördelade på drivmedelsslag, framgår av nedanstående tablå:

	Antal cisterner	Cisternvolym
Motorbrännolja	39 951	93 923 m ³
Motorfotogen	30 492	70 093 »
Bensin	2 053	4 494 »
Summa	72 496	168 510 m ³

Med reservation för att dubbelräkning i någon utsträckning kan förekomma, skulle sålunda jordbruket för närvarande disponera över totalt 72 496 farmaggregat med en sammanlagd volym av 168 510 m³. Den helt övervägande delen av dessa cisterner används för lagring av motorbrännolja och motorfotogen. I detta sammanhang kan nämnas, att i samband med statistiska centralbyråns arealinventering hösten 1960 inhämtades även uppgifter om antalet farmaggregat hos jordbrukare. Enligt denna undersökning, som var av stickprovskaraktär, uppgick antalet cisterner till 72 846 med en total volym av omkring 179 000 m³. Överensstämmelsen mellan de båda på olika vägar utförda undersökningarna är alltså mycket god.

Traktorbränsleutredningen uppskattade i februari 1957 det sammanlagda antalet farmaggregat till minst 44 000 med en genomsnittsvolym av 3 m³, d. v. s. totalt 132 000 m³ lagringsutrymme. En jämförelse mellan denna uppskattning och de ovan redovisade uppgifterna utvisar, att antalet aggregat ökat från 1957 till 1961 med 65 %, medan den totala cisternvolymen endast stigit med omkring 30 %. Detta skulle innebära, att nyanskaffningen under senare år till stor del utgjorts av cisterner av mindre storlek än 3 m³.

Som av redogörelsen ovan i detta kapitel framgår, har i skilda sammanhang åtgärder föreslagits och vidtagits i syfte att vid sidan av och utöver den allmänna beredskapslagringen av oljor åstadkomma en förstärkning i fråga om beredskapslagringen av drivmedel för jordbrukets traktorer.

Tidigare beslut och överväganden rörande beredskapslagring i särskild ordning av traktordrivmedel för jordbruket har — förutom med hänsyn till nödvändigheten av att i händelse av försvårad eller utebliven tillförsel utifrån av flytande drivmedel kunna upprätthålla en nöjaktig livsmedelsproduktion — betingats av den helt otillräckliga lagring över huvud taget av motordrivmedel, som med hänsyn till beredskapskraven förelegat. Utifrån samma utgångspunkter har också den inledningsvis nämnda traktorbränsleutredningen framlagt sitt förslag till förstärkning av drivmedelslagringen för jordbrukets traktorer utöver den beredskapslagring av sådana drivmedel, som åstadkommes främst genom den oljehandeln ävilande lagringen.

Kommittén inser till fullo den livsviktiga betydelsen av att i krislägen av skilda slag kunna upprätthålla landets livsmedelsproduktion vid en tillfredsställande nivå liksom den avgörande betydelse härför, som genom den fortgående mekaniseringen inom jordbruket försörjningen av detta med flytande motordrivmedel kommit att få. Kommittén anser dock att den

beredskapslagring på oljeområdet, som regleras av statliga bestämmelser och vartill staten på olika sätt medverkar, i princip och oberoende av lagringens ändamål bör ges sådan omfattning, att uthålligheten i fråga om energiförsörjningen vid de olika krislägen, för vilka beredskapslagringen avses, blir ungefär densamma inom alla de samhällsområden, där försvarsförmågan och folkförsörjningen oundgänglig, av energitillförsel beroende verksamhet måste upprätthållas. Vid utformningen av de i kapitel V omnämnda alternativa lagringsmålen har i överensstämmelse härmed jordbrukets behov av traktordrivmedel kvantitetsmässigt beaktats i full utsträckning enligt jordbruksnämndens bedömningar avseende månadsbehoven vid de olika krisfallen.

Vid sitt ställningstagande till frågan om särskilda statliga åtgärder för en förstärkning av beredskapslagringen av traktordrivmedel för jordbruket utöver den allmänna beredskapslagringen, har kommittén — förutom att den beaktat den höjning av lagringsnivån i fråga om drivmedel, som det nu löpande lagringsprogrammet kommer att medföra — också förutsatt att den allmänna lagringen även i fortsättningen byggs ut i ur beredskapsynpunkt tillfredsställande grad. Om så icke sker kan det nämligen bli nödvändigt att för speciella, särskilt viktiga ändamål, varibland jordbruket intar en framträdande plats, vidta extraordinära åtgärder för energiförsörjningens trygghet. Härvid måste då också beaktas drivmedelsbehoven för bl. a. den distribution av jordbrukets produkter, som är ofrånkomlig för att dessa produkter skall kunna nyttiggöras.

I och med att kommittén förordar att den fortsatta utbyggnaden av den statligt reglerade beredskapslagringen av drivmedel för jordbruksändamål inordnas i den allmänna beredskapslagringen av oljor, följer därav att även lagringens utförande bör ske efter samma linjer som beredskapslagringen i övrigt, d. v. s. i oljehandelns regi och i av denna disponerade lagringsanläggningar. Ehuru vissa fördelar ur ren beredskapssynpunkt är förbundna med lagring i farmaggregat, anser kommittén sig sålunda icke böra förorda återinförandet av stödåtgärder för ökad anskaffning inom jordbruket av sådana aggregat. Förutom de skäl av administrativ och ekonomisk natur, som traktorbränsleutredningen anfört mot fortsatt statligt stöd till farmaggregatlagringen, har kommittén härvid också beaktat den betydande ökning av aggregatparken, som under senare år skett utan sådant stöd.

Ett speciellt problem vad gäller traktorbränslena utgör tillgången på motorfotogen. Då någon nyanskaffning av fotogentraktorer inte sker, kommer förbrukningen av motorfotogen att successivt minska, allteftersom de nu igång varande fotogentraktorerna skrotas ner. Att under sådana förhållanden förstärka lagringsberedskapen för motorfotogen på samma sätt som föreslås för andra petroleumprodukter förefaller icke rimligt. Av i kapitel V redovisade skäl har kommittén föreslagit, att den ökning under perioden 1963—1969 i fråga om lagringen av motorfotogen, som med hänsyn till av

jordbruksnämnden anmälda behov borde komma till stånd, till viss del tillgodoses genom lagring av motorbensin. Så länge tidigare anskaffade fotogentraktorer är i drift i mera betydande omfattning, måste dock motorfotogen i viss utsträckning beredskapslagras. Man torde dessutom kunna utgå från att ett antal fotogentraktorer undanställs som reserv för att i ett krisläge på nytt tas i bruk. Med hänsyn härtill har kommittén likaledes i kapitel V föreslagit, att viss del av beredskapslagret inom fotogengruppen skall utgöras av motorfotogen (se sid. 41).

KAPITEL XI

Vissa särskilda frågor

Mot bakgrunden av de erfarenheter rörande tillämpningen av förordningarna den 31 maj 1957 angående oljelagring m. m. och oljeavgift m. m. samt kungörelsen samma dag med vissa bestämmelser rörande beredskapslagring av olja, vilka vunnits under den hittills förflutna delen av 1958—1962 års lagringsperiod, har kommittén funnit anledning ta upp vissa särskilda spörsmål till behandling. Sålunda har frågan om eventuell ändring av gällande bestämmelser avseende kretsen av lagringsskyldiga prövats. Därvid har även övervägts de nuvarande av Kungl. Maj:t i brev den 27 juni 1957 med vissa kompletterande föreskrifter rörande beredskapslagring av olja m. m. meddelade bestämmelserna i fråga om den lagring av olja hos statliga myndigheter, vilken har anknytning till den allmänna beredskapslagringen. Uppmärksamhet har vidare ägnats spörsmålet i vilken utsträckning lagringsskyldig bör medges rätt att genom inlagring hos annan lagerhållare fullgöra sin lagringsplikt liksom normerna för beviljande av dispens att i stället för eldningsolja lagra annat bränsle samt möjligheterna att ingå avtal om frivillig beredskapslagring av olja.

I fråga om oljeavgifterna framläggs en kalkyl utvisande den storlek, till vilken dessa bör fastställas vid tillämpning av de varu- och cisternpriser, som kommittén i det föregående redovisat och som avser prisläget andra halvåret 1961. Kommittén föreslår slutligen, att oljelagringsrådet omorganiserar till ett till tillsynsmyndigheten knutet råd, bestående av representanter för olika kategorier lagringsskyldiga.

Kretsen av lagringsskyldiga

Enligt 1957 års oljelagringsförordning är den, som importerar och försäljer eller förbrukar olja, som berörs av förordningen, skyldig att hålla lager av sådan olja. Samma skyldighet gäller för de inhemska raffinaderierna. Härutöver stadgas lagringsskyldighet för säljare, som förvärvat olja från importör eller raffinaderi, under förutsättning att hans hela försäljning av olja uppgått till minst 20 000 m³. I fråga om förbrukare av olja gäller, att den, som vid anläggning inom riket förbrukat eldningsolja, är lagringsskyldig såvida vid anläggningen under basåret och de två kalenderåren närmast dessförinnan förbrukas sammanlagt minst 15 000 m³ eldningsolja. Bestämmelserna om lagringsskyldighet innebär sålunda, att —

förutom importörer och inhemska raffinaderier — även större återförsäljare och förbrukare av eldningsolja är lagringspliktiga.

Kommittén har tagit upp frågan huruvida det för den kommande lagringsperioden kan vara motiverat att genomföra någon ändring i nuvarande oljelagringsförordning beträffande kretsen av lagringsskyldiga. Härvid har närmast övervägts spörsmålen om dels en utökning av antalet lagringsskyldiga storförbrukare genom en sänkning av den gräns, vid vilken lagringsskyldighet nu inträder, dels huruvida större återförsäljare av olja alltjämt bör vara lagringsskyldig.

Vad först gäller kategorin storförbrukare har kommittén från kommerskollegium inhämtat uppgifter rörande antalet förbrukare av eldningsolja inom olika storleksklasser under år 1960. Enligt denna statistik fanns 160 förbrukningsställen med en förbrukning överstigande 5 000 m³. De svarade för sammanlagt 78,7 % av den totala förbrukningen. En eventuell sänkning av gränsen för lagringsskyldighetens inträde till en årlig förbrukning av 4 000 m³ skulle resultera i en utökning av antalet lagringspliktiga förbrukningsställen med 32 representerande en konsumtion motsvarande endast 3,6 % av den totalt redovisade förbrukningen 1960. En utsträckning av lagringsskyldigheten till att omfatta företag med en årlig förbrukning av lägst 4 000 m³ eldningsolja skulle följaktligen endast beröra en helt obetydlig del av konsumtionen och någon nämnvärd ytterligare spridning av lagren, vilken som tidigare nämnts utgjorde ett av de främsta motiven till införande av lagringsskyldighet för storkonsumenterna, skulle sålunda icke ernås. Kommittén anser därför den nuvarande gränsen för uppkomsten av lagringsplikt för förbrukare av olja vara lämpligt avvägd och föreslår ingen ändring därav under den kommande lagringsperioden.

Vad avser större säljare av olja med en omsättning av mer än 20 000 m³, vilka icke själva importerar olja, de s. k. återförsäljarna, har fråga uppkommit huruvida dessa alltjämt bör vara underkastade lagringsskyldighet. Dessa säljare, som i flertalet fall utgörs av kolhandlare, som upptagit även försäljning av olja, är som regel att betrakta som distributörer åt de egentliga oljehandelsföretagen och raffinaderierna. Flertalet av dem fullgör för närvarande helt sin lagringsskyldighet genom inlagring hos sin leverantör och förfogar endast över obetydligt eget cisternutrymme. Till följd härav ernås icke den önskvärda och avsedda geografiska spridningen av oljelagringsanläggningarna. Med hänsyn härtill kunde det finnas skäl överväga att under den kommande lagringsperioden undanta dessa återförsäljare från bestämmelserna om lagringsskyldighet.

I ett efterföljande avsnitt föreslår kommittén att möjligheterna för de lagringsskyldiga att i fortsättningen fullgöra sin lagringsplikt genom inlagring hos annan avsevärt begränsas med hänsyn till angelägenheten av att uppnå största möjliga spridning av lagringen inom landet. Under förut-

sättning att inlagringsmöjligheten begränsas för återförsäljarna, som därigenom blir nödsakade att själva bygga cisternanläggningar, vinnas den önskvärda spridningen av lagren. Ett av syftena med införandet av lagringsplikt för återförsäljarna skulle därmed uppnås. — Enligt vad kommittén inhämtat från såväl återförsäljare som oljehandelsföretag föreligger heller icke något önskemål från de återförsäljare, som nu är lagringsskyldiga, att i fortsättningen befrias från lagringsplikt. Härutöver bör framhållas, att det i vissa fall kan föreligga svårighet att dra en gräns mellan återförsäljare och direktimportörer. Det ena året importerar kanske vederbörande själv olja och blir därigenom lagringspliktig enligt 5 § första stycket i oljelagringsförordningen, medan han det andra året verkställer sina inköp från annan importör eller inhemskt raffinaderi. I sistnämnda fallet inträder lagringsskyldighet enligt 5 § andra stycket i förordningen.

Med hänsyn till ovan angivna omständigheter saknas enligt kommitténs uppfattning anledning att undanta återförsäljarkategorin från lagringsskyldighet.

Vad i övrigt gäller kretsen av lagringsskyldiga vill kommittén hänvisa till vad i kapitel IX anförs i fråga om lagringsplikt för värmekraftverk och gasverk samt till vad nedan föreslås beträffande statliga myndigheters lagring.

Statliga myndigheters lagring

1957 års oljelagringsförordning är icke tillämplig å statliga myndigheters lagring. Enligt 1 § i förordningen skall sålunda rörande statliga myndigheters skyldighet att hålla lager av mineralolja, i stället för bestämmelserna i förordningen, gälla vad Kungl. Maj:t därom förordnar.

I brev den 27 juni 1957 angående vissa kompletterande föreskrifter rörande beredskapslagring av olja m. m. har Kungl. Maj:t beträffande oljelagring hos statliga myndigheter inom ramen för det allmänna oljelagringsprogrammet meddelat följande föreskrift:

Riksnämnden skall i samråd med berörda statliga myndigheter verkställa utredning och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag rörande de föreskrifter som böra meddelas för att de statliga myndigheter, som förbruka mineralolja som avses i 2 § förordningen om oljelagring m. m., skola hålla lager av sådan olja i huvudsakligen samma omfattning som övriga förbrukare. Riksnämnden skall tillika för varje år före den 1 april avgiva förslag angående den lagringsmängd olja, tillhörande varje grupp, som för envar berörd myndighet bör fastställas för närmast följande kalenderår. Förslag rörande lagerhållningen under år 1958 skall avgivas snarast möjligt.

Enligt denna föreskrift bör statliga myndigheter i fråga om skyldighet att lagra olja i princip jämföras med större förbrukare av olja. Lagringsplikten bör därför i första hand bedömas enligt 6 § i oljelagringsförordningen. Lagringsskyldigheten begränsas sålunda till eldningsolja, såvida

det icke är fråga om egen import, då lagringsplikten även gäller andra oljeslag. Beträffande lagringsmängden anges att denna skall, relativt sett, vara av samma omfattning, som gäller för enskilda lagringsskyldiga.

Följande statliga myndigheter är enligt beslut av Kungl. Maj:t skyldiga att under innevarande lagringsperiod hålla lager av olja:

<i>Myndighet</i>	<i>Lagringen avser</i>
<i>Kategori I</i>	
Marinförvaltningen	Eldningsolja
Vattenfallsstyrelsen	»
Karolinska sjukhuset	»
<i>Kategori II</i>	
Arméintendenturförvaltningen	Bensin, motorbrännolja
Järnvägsstyrelsen	Motorbrännolja
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	Bensin, motorbrännolja

Beträffande ovanstående myndigheter grundar sig lagringsskyldigheten för eldningsolja i vad avser de under kategori I angivna myndigheterna på det förhållandet, att dessa myndigheter för egen förbrukning eller försäljning till annan statlig myndighet, som upphandlar sådan olja för egen eller andra myndigheters räkning, själva importerar sådan olja eller att deras förbrukning överstiger 15 000 m³ under basperioden.

De till kategori II hänfödda myndigheternas lagring av drivmedel är betingad av särskilda omständigheter, som ligger utom ramen för förutnämnda föreskrift. Lagringsskyldigheten för dessa myndigheter med undantag för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har nämligen tillkommit av den anledningen, att myndigheternas innehav av lagringsutrymmen den 1 januari 1958 medräknades i 1955 års oljelagringskommittés uppskattningar över landets totala cisternpark vid den nu löpande lagringsperiodens början. De kvantiteter, vilka med samma cisternfyllnadsgrad, som under lagringsperioden 1958—1962 gäller för de enskilda lagringsskyldiga, kan lagras i dessa statliga utrymmen, ingår sålunda i 1963 års lagringsmål. Arméintendenturförvaltningen och järnvägsstyrelsen har följaktligen också ålagts lagringsplikt enligt här ifrågavarande föreskrift för att nämnda lagringsmål skall kunna uppnås. Det bör här framhållas, att de kvantiteter, för vilka dessa myndigheter är lagringspliktiga, vida överstiger den lagringsmängd, som skulle erhållits, därest lagringsskyldigheten baserats på myndigheternas fredsförbrukning och i övrigt med tillämpning av oljelagringsförordningens bestämmelser. Vad slutligen gäller väg- och vattenbyggnadsstyrelsens lagringsplikt har denna motiverats utifrån den omständigheten, att styrelsen redan 1949 av Kungl. Maj:t ålagts viss beredskapslagring av olja i av styrelsen då disponerade cisternutrymmen. Den

nuvarande lagringsplikten är till volymen av ungefär samma omfattning som den, vilken då föreskrevs, ehuru viss omfördelning mellan de olika oljekvaliteterna företagits.

Eftersom de till kategori II hörande statliga myndigheternas lagringskyldighet under innevarande lagringsperiod, som ovan framhållits, är betingad av särskilda förhållanden och icke skulle uppkommit vid direkt tillämpning av de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna, har kommittén övervägt, huruvida icke dessa myndigheters lagringskyldighet under den kommande lagringsperioden borde regleras på annat sätt än som hittills skett. Enligt kommitténs uppfattning synes det lämpligt — bl. a. för att förenkla den administrativa handläggningen av dessa ärenden — att ifrågavarande statliga myndigheters lagringsplikt under den kommande lagringsperioden fastställs redan vid periodens början och att lagringsmängden därvid bestäms med utgångspunkt från de lagringsutrymmen, som respektive myndighet då förfogar över. Till dessa lagringsutrymmen bör i likhet med vad fallet var vid motsvarande beräkningar den 1 januari 1958 endast hänföras de av myndigheterna disponerade berganläggningarna. Lagringsanläggningar av bensinstationskaraktär o. d. bör sålunda icke medtas. Därest ändring skulle ske beträffande myndigheternas innehav av cisternutrymmen, bör omräkning ske av deras lagringskyldighet. Detta bör dock icke föranleda till minskning i fråga om de lagringsmål för enskilda, som kan komma att fastställas för den kommande lagringsperioden. Självfallet bör oljeföretag, som försålt olja till sådan myndighet, få göra avdrag härför vid beräkning av den basmängd, vilken skall läggas till grund för lagringskyldighetens bestämmande. Härvid erhålls en motsvarighet till vad under innevarande lagringsperiod gäller i fråga om marinens inledningsvis omnämnda lagring av viss brännolja för flottans behov, vilken lagring krigsmakten själv förutsätts skola svara för.

För de statliga myndigheter, som själva importerar olja eller som i fråga om eldningsolja är att hänföra till kategorin storkonsumenter enligt oljelagringsförordningen (kategori I ovan), bör däremot lagringsplikten under den kommande lagringsperioden regleras på sätt som Kungl. Maj:t föreskrivit i ovannämnda brev den 27 juni 1957. Lagringsmängderna för dessa myndigheter, huvudsakligen eldningsolja, bör därför ligga inom ramen för det av kommittén föreslagna oljelagringsprogrammet för 1963—1969.

Kommittén vill med hänvisning till det ovan anförda föreslå, att de den 27 juni 1957 meddelade föreskrifterna rörande statliga myndigheters lagring bibehålls under den kommande lagringsperioden men att desamma begränsas till att avse de myndigheter, som i oljelagrings-sammanhang kan jämföras med enskilda säljare eller förbrukare. I fråga om de under kategori II angivna statliga myndigheternas lagring, vilken som ovan före-

slagits icke bör följa oljelagringsförordningens bestämmelser, bör tillsynsmyndigheten i samråd med respektive myndighet vid den kommande lagringsperiodens början till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till lagringsskyldighetens omfattning samt åläggas att, i fall nybyggnad eller avgång av cisternutrymmen under lagringsperioden äger rum, avge förslag till ändring av lagringsskyldigheten. Kommittén förutsätter, att den lagring, som för den nya lagringsperioden kommer att fastställas för statliga myndigheter, blir av samma omfattning i förhållande till försäljningens respektive förbrukningens storlek som kommer att gälla för enskilda lagringsskyldiga.

Inlagring hos annan lagerhållare

Enligt 8 § oljelagringsförordningen skall olja, som lagras enligt förordningen, förvaras inom riket på sätt som tillsynsmyndigheten finner ur kontrollsynpunkt godtagbart. I specialmotiveringen till denna paragraf framhåller departementschefen, att den föreslagna regeln självfallet icke hindrar att en lagringsskyldig uppdrar åt någon annan att för hans räkning fullgöra lagringsskyldigheten. Det är sålunda fullt möjligt att den, som säljer olja till en lagringsskyldig, i köpeavtalet åtar sig att fullgöra köparens lagringsskyldighet (inlagring). Lagringen sker emellertid på den lagringsskyldiges ansvar och det är alltså mot denne tillsynsmyndighetens åtgärder skall riktas.

Enligt av tillsynsmyndigheten tillämpad praxis skall, i de fall inlagring äger rum, lagerhållaren tillstålla den lagringsskyldige ett lagringsbevis, som utvisar att han hållit i lager en viss mängd olja. Detta lagringsbevis skall biläggas de lagerrapporter, som den lagringsskyldige enligt 13 § i oljelagringsförordningen har att insända till tillsynsmyndigheten. För att möjliggöra erforderlig kontroll från tillsynsmyndighetens sida skall lagerhållaren i sin motsvarande lagerrapport redovisa och från sitt eget totala lager dra ifrån de kvantiteter, som han har i lager för annans räkning.

Möjligheten att inlagra olja hos annan lagerhållare för fullgörande av lagringsskyldigheten har utnyttjats i relativt betydande omfattning under innevarande lagringsperiod. Särskilt i början av perioden, innan förbrukarna hade hunnit utbygga sina cisternanläggningar, fullgjordes lagringsskyldigheten i stor omfattning genom inlagring. Efter hand som industrins cisternutbyggnad genomförts, har behovet av inlagring minskat. Härtill torde även ha medverkat oljehandeln genom den ökade lagringsskyldigheten reducerade möjligheter att påta sig inlagring. Alltjämt förekommer emellertid inlagring, framför allt hos oljehandeln för industrins och återförsäljarnas räkning men även oljehandelsföretag emellan. I några fall förekommer att återförsäljare och industriföretag håller lager för oljeföretagens räkning. Inlagring har vidare stundom förekommit hos industriföretag, som icke omfattas av lagringsskyldighet.

En av tillsynsmyndigheten företagen undersökning avseende inlagringens omfattning den 31 mars och 30 november 1961 utvisar, att återförsäljarna vid båda tidpunkterna praktiskt taget helt fullgjorde sin lagringsskyldighet genom inlagring hos de större oljeföretagen och raffinaderierna. I fråga om storförbrukarna av olja må nämnas, att dessas inlagring hos annan lagerhållare beträffande eldningsolja 1 och övriga slag av eldningsolja skedde i en omfattning, som motsvarade omkring 35 respektive 15 % av deras totala beredskapslager för ifrågavarande oljekvaliteter.

Syftet med att ålägga de större industriföretagen skyldighet att lagra olja har bl. a. varit att därigenom ernå en ur beredskapssynpunkt önskvärd spridning av cisternutrymmena. Det förutsattes därvid, att förbrukarna som regel komme att uppföra sina cisterner i anslutning till fabriksanläggningarna. Genom möjligheterna till inlagring har detta syftemål icke helt uppnåtts. Den inlagring, som sker hos oljehandeln, är nämligen icke knuten till viss plats utan äger rum inom ramen för oljehandels befintliga cisternpark och kommer därigenom ofta att förläggas till de större oljedepåerna i importhamnarna. Kommittén har av denna anledning och under hänvisning till vad i kapitel VI (avsnittet om avspärrningsreserven) anförts i fråga om lokaliseringen av oskyddade lagringsutrymmen, tagit upp frågan om en begränsning av inlagringsmöjligheterna under den kommande lagringsperioden.

Även andra skäl talar för genomförandet av en sådan begränsning. Enligt tillsynsmyndigheten försvåras nämligen möjligheterna att tillfredsställande utöva den kontroll över beredskapslagringen, som skall ske enligt oljelagringsförfordningen. I de fall inlagring skett hos lagerhållare, som icke är lagringspliktiga, saknar tillsynsmyndigheten sålunda formella möjligheter att hos denne granska lagerställningen. Granskningsarbetet försvåras även i sådana fall, då inlagring ägt rum i flera led, exempelvis då, som förekommit, ett oljeföretag lagrar åt en viss förbrukare, som i sin tur håller lager åt annan lagringspliktig.

Det främsta motivet till skapandet av möjligheterna att genom inlagring hos annan lagerhållare fullgöra lagringsskyldigheten torde ha varit att därigenom bereda möjligheter för förbrukarna, vilka till skillnad mot oljehandeln före 1958 icke haft lagringsplikt, att i början av lagringsperioden fullgöra sin lagringsskyldighet intill dess erforderlig cisternutbyggnad kunnat planeras och verkställas. Sådana övergångssvårigheter kan icke sägas föreligga vid ingången av den nya lagringsperioden. Då det sålunda i fortsättningen endast undantagsvis kan förväntas bli behov av inlagring, vill kommittén, som härvidlag särskilt beaktat angelägenheten av att största möjliga spridning av cisternutrymmena inom landet uppnås, föreslå att möjligheterna till inlagring under den kommande lagringsperioden begränsas. Detta syfte torde kunna uppnås genom en ändring av 8 § olje-

lagringsförordningen av innebörd, att lagringsskyldig skall fullgöra sin lagringsplikt genom lagring i egna eller av honom förhyrda cisternutrymmen.

Tillsynsmyndigheten bör dock ha möjligheter att i särskilda fall medge dispens från denna bestämmelse om lagringssättet. Kommittén förutsätter emellertid, att tillsynsmyndigheten vid prövningen av dylika dispensärenden i behörig mån beaktar angelägenheten av att ingen försämring däri genom uppkommer i fråga om den ur beredskapssynpunkt önskvärda spridningen av lagringsutrymmena. Återförsäljare och förbrukare bör sålunda efter utgången av 1963 icke räkna med att varaktigt få fullgöra sin lagringsskyldighet genom inlagring hos sin oljeleverantör. Däremot synes det rimligt att nytillkommande lagringsskyldiga under viss kortare övergångstid kan erhålla tillstånd att fullgöra sin beredskapslagring genom inlagring för att därigenom kunna planera och utbygga erforderligt lagringsutrymme. Samma möjlighet till inlagring bör under en övergångstid, förslagsvis fram till utgången av 1965, stå öppen för lagringsskyldig, som under den nu löpande lagringsperioden uppdragit åt annan att hålla lager av olja och icke förfogar över egna cisterner. Slutligen bör de oljehandelsföretag, som samtidigt är reguljära importörer av olja, generellt medges inlagringsdispens inbördes.

Dispenser att i stället för olja lagra annat bränsle

10 § i 1957 års oljelagringsförordning öppnar möjlighet för tillsynsmyndigheten att ge lagringsskyldig tillstånd att fullgöra sin lagringsplikt genom lagring av olja tillhörande annan grupp än förordningen föreskriver eller mineralolja, som icke omfattas av förordningens regler. Paragrafen stadgar även rätt för tillsynsmyndigheten att medge lagringsskyldig att i stället för eldningsolja lagra annat bränsle. Beträffande medgivande av det senare slaget uttalas i förarbetena till lagstiftningen, att sådant i regel endast torde böra lämnas förbrukare men icke oljehandelsföretag.

Med stöd av ovannämnda paragraf kan ett oljeraffinaderi sålunda få tillstånd att lagra råolja i stället för en del av de färdigprodukter, som företaget eljest skall lagra. Motivering härtill är att raffinaderiet förfogar över medel att utvinna färdigprodukter ur råoljan. Enligt vad kommittén inhämtat har raffinaderierna under den hittills förflutna delen av den nu löpande lagringsperioden medgetts sådant tillstånd, dock endast i vad avser viss del av den föreskrivna lagringsskyldigheten. Vid bestämmandet av den del av lagringsplikten, som skall fullgöras genom lagring av färdigprodukter, har tillsynsmyndigheten anlagt följande synpunkter. De inhemska raffinaderierna torde under krig med hänsyn till oljeförsörjningens nyckelställning för samhälle och krigsmakt utgöra eftertraktade mål för en fiende, och man kan därför icke, särskilt som de är belägna på för krigs-

handlingar mycket utsatta orter, räkna med att de kan behållas intakta, sedan de fientliga aktionerna mot landet inletts. Mot bakgrunden härav synes det mindre sannolikt att raffinaderierna under krig skall kunna upparbeta ineliggande råoljelager till färdigprodukter. Under en avspärrningsperiod, då landet icke befinner sig i krig, har de däremot möjligheter att upparbeta råoljan till färdigprodukter i den omfattning och med den inriktning, som i det aktuella läget bäst tillgodoser landets behov. De av tillsynsmyndigheten tillämpade normerna innebär, att raffinaderierna genomgående skall hålla i lager av färdigprodukter den del av deras lagrings-skyldighet, som motsvarar krigsreservens andel av de för innevarande lagringsperiod fastställda lagringsmålen för olika oljeslag. Återstoden av lagringsskyldigheten äger raffinaderierna fullgöra genom lagring av råolja. Vid beräkningen av den erforderliga råoljemängden för beredskaps-lagringen tillämpas de aktuella utbytesrelationer, som föreligger vid raffina-deriernas användning av olika råoljetyper.

Kommittén har diskuterat tillsynsmyndighetens ovannämnda praxis i fråga om raffinaderiernas möjlighet att utnyttja råolja för fullgörande av lagringsskyldigheten och funnit denna väl motiverad och lämplig att använda även under den kommande lagringsperioden.

Vad gäller medgivande att i stället för eldningsolja lagra fasta bränslen har tillsynsmyndigheten upplyst, att sådant medgivande under den nuvarande lagringsperiodens första år lämnats i relativt stor utsträckning åt förbrukare, som då saknade lagringsutrymmen för olja. De fasta bränslena har därvid utgjorts av koks, stenkol eller kolstybb, som regel stenkol. Vid bestämmandet av den kvantitet sådana fasta bränslen, som skall lagras i stället för eldningsolja, har tillsynsmyndigheten tillämpat följande omräkningstal, vilka baserar sig på bränslenas effektiva värmevärden:

Omräkningstal från	till koks	stenkol	kolstybb
eldningsolja 1	1,28	1,30	1,56
övrig eldningsolja	1,38	1,40	1,68

Efter hand som cisternutrymmena färdigstälts, har koldispenserna betydligt minskat i antal. För närvarande har endast en förbrukare av särskilda skäl tillstånd att i stället för eldningsolja lagra kol. Det kunde därför övervägas att slopa möjligheten att för beredskapslagringen utnyttja fasta bränslen. Kommittén anser emellertid att denna möjlighet även i fortsättningen bör finnas, särskilt för nytillkommande lagringspliktiga förbrukare under en övergångsperiod men också i övrigt, då särskilda skäl föreligger. Som framhålls i förarbetena till 1957 års oljelagringsförordning bör medgivande att lagra fast bränsle i stället för eldningsolja i regel endast avse förbrukare men icke oljehandelsföretag.

Kommittén vill härutöver framhålla, att då medgivande lämnas för-

brukare att utnyttja fast bränsle för fullgörande av oljelagringskyldighet medgivandet självfallet enbart bör gälla importerade fasta bränslen. Därest även inhemska bränslen skulle få utnyttjas för detta ändamål, skulle man ju icke uppnå den avsedda förstärkningen av lagerhållningen i fråga om de importerade bränslena.

Beträffande stadsgasverkens lagring av fasta bränslen hänvisas till vad kommittén i kapitel IX anført i fråga om dessa företags lagring.

Frivillig lagring av olja

Enligt 3 § kungörelsen den 31 maj 1957 med vissa bestämmelser rörande beredskapslagring av olja äger tillsynsmyndigheten träffa avtal om frivillig lagring med den, som åtar sig att — utöver vad som följer av oljelagringsförordningen — hålla lager av olja i huvudsaklig överensstämmelse med de i förordningen stadgade grunderna. Avtal med förbrukare må dock, där icke särskilda skäl föranleda till annat, träffas endast om hans lager kan antas komma att i genomsnitt motsvara en basmängd av minst 3 000 m³ olja. Den olja, som lagras enligt avtal, skall ingå i de för varje år fastställda lagringsmålen och sålunda avdras, innan lagringskyldigheten fördelas mellan dem, som är lagringspliktiga enligt oljelagringsförordningen.

I propositionen till 1957 års riksdag om beredskapslagringen av olja lämnas exempel på sådana fall, där företag bör ha möjligheter att teckna avtal med tillsynsmyndigheten om frivillig oljelagring. Det framhålls sålunda, att det kan tänkas att ett företag, som icke är lagringskyldigt, exempelvis ett större bussföretag, finner det fördelaktigt att självt svara för lagerhållningen för att därigenom komma i åtnjutande av det lägre pris som förutsätts utgå, när olja säljs till den som själv har att stå för lagringen. Även sådant större oljehandelsföretag och sådana storkonsumenter, som ligger på gränsen för lagringskyldighet och kanske det ena året kommer över och det andra under denna gräns och som sålunda ibland kan köpa olja till det lägre priset men vissa år måste betala det högre, kan ha intresse av att åta sig lagringskyldighet även för år, då gränsen icke uppnås. Härigenom kan nämnda ojämnhet i priset elimineras.

Som framgår av kapitel II har tillsynsmyndigheten under den nu löpande lagringsperioden träffat avtal om frivillig lagring med fem oljehandelsföretag och sex industriföretag. Avtalen gäller till utgången av år 1982 och kommer sålunda att kvarstå oförändrade under den kommande lagringsperioden 1963—1969.

Enligt kommitténs uppfattning finns ingen anledning att för det kommande lagringsprogrammet vidta någon ändring beträffande möjligheterna för företag att ingå avtal med tillsynsmyndigheten om frivillig lagring av olja. Genom att viss del av lagringen överflyttas till den, som

ingått dylikt avtal, reduceras lagringsbördan för övriga lagringsskyldiga samtidigt som vederbörande företag får möjlighet att komma i åtnjutande av lägre inköpspris för oljan. Även ur beredskapssynpunkt är det förmanligt bibehålla bestämmelserna om frivillig lagring, eftersom lagringen fördelas på ett större antal företag och man därigenom kan uppnå en större spridning av densamma inom landet.

Oljeavgift

Enligt oljeavgiftsförordningen är lagringsskyldig, som erhåller dispens från skyldighet att lagra olja eller att förvara olja i skyddade utrymmen eller som försummar sin oljelagringskyldighet, pliktig att till staten erlägga oljeavgift. Denna avgift uppgår enligt 3 § i förordningen per år och m³ räknat till 28 kronor för bensin och fotogen, 21 kronor för motorbrännolja och eldningsolja 1 och till 27 kronor för övriga slag av eldningsolja. Såvitt rör bergrumslagring tillkommer ett belopp av 6 kronor per m³ och år, vilket är lika för samtliga av sådan lagring berörda produkter. Motiveringen till införandet av oljeavgift för den som erhållit dispens från lagringsskyldighet eller som brister i sin lagring är att han icke härigenom skall göra någon ekonomisk vinning i förhållande till övriga lagringsskyldiga, som fullgör sin lagringsplikt. Avgiften har sålunda ett kostnadsutjämnande syfte och utgör icke ett bötesstraff. De för innevarande lagringsperiod fastställda oljeavgifterna har därför bestämts med utgångspunkt från de kostnader, som en lagringsskyldig undgår genom att icke lagra. För att undvika att någon avsiktligt försummar att lagra olja för att i stället erlägga avgift, har avgiften dock ansetts böra överstiga de faktiska kostnaderna. En uppräknig av dessa har följaktligen skett med cirka 10 %, motsvarande 2 kronor, varjämte avrundning skett till närmaste hela krontal.

Med utgångspunkt från i kapitel VII redovisade cisternstorlekar och enhetspriser för cisterner och varugrupper har kommittén i samarbete med experter från oljebranschen företagit en omräkning av oljeavgifterna. Härvid har i huvudsak tillämpats det kalkylschema, som låg till grund för 1955 års oljelagringskommittés bestämmande av oljeavgifterna för innevarande lagringsperiod. Som framgår av bilagan IV har lagringskostnaderna uppdelats på cistern- och varukostnad. I de beräknade årskostnaderna för en ovanjordscistern ingår ränta och avskrivning, fastställda enligt annuitetsmetoden efter en räntesats av 6 % och en avskrivningstid av 20 år, försäkring, fastighetsskatt samt kostnader för underhåll, reparationer, tillsyn och inspektion. I varukostnaden ingår ränta å inköpskostnaden, ökad med ett belopp av 10 % för prisfluktuationer, svinn, utgifter för inventering och försäkring samt i fråga om de tyngre eldningsoljorna även kostnader för uppvärmning.

I följande tablå redovisas för olika varugrupper de av kommittén beräknade årsbeloppen för ovanjordslagring, fördelade på cistern- och varukostnad. I likhet med vad gällde vid beräkningen av de nuvarande oljeavgifterna har de faktiska årskostnaderna ökats med ett belopp, motsvarande omkring 10 %.

	Cistern- kostnad	Varukostnad	Tillägg	Oljeavgift (kr/m ³ och år)
Bensin.....	18	14	3	35
Fotogen.....	16	12	3	31
Motorbrännolja.....	13	11	2	26
Eldningsolja 1—2.....	12	10	2	24
Eldningsolja 3—5.....	15	8	2	25

Vid beräkningen av den årliga merkostnaden för bergrumslagring jämfört med ovanjordslagring har kommittén utgått från en avskrivningstid av 30 år och en räntesats av 6 % för de skyddade anläggningarna. Med ledning av dessa beräkningar föreslår kommittén att i fråga om olja som skall lagras i bergrum eller på därmed jämförligt sätt, de ovan angivna beloppen för ovanjordslagring ökas med oförändrat 6 kronor per m³ och år.

I likhet med vad 1955 års oljelagringskommitté anförde i anslutning till beräkningen av oljeavgifterna förutsätter kommittén, att avgifterna omräknas, därest kostnaderna för att hålla lager av olja skulle undergå några mera avsevärda förändringar.

Enligt 1957 års riksdagsbeslut skall ett belopp motsvarande de oljeavgifter, som inflyter under innevarande lagringsperiod, läggas till det slutliga lånebeloppet. Som nämnts i kapitel II har under perioden fram till den 24 mars 1962 i oljeavgifter inbetalats ett belopp av sammanlagt drygt 7 000 kronor. Detta belopp har tillförts den i riksstaten uppförda inkomstiteln Övriga diverse inkomster. Kommittén förutsätter, att de anslag till lån, som kan komma att anvisas för nästa lagringsperiod — utöver de belopp i oljeavgifter som inflyter under perioden — tillförs vad som sålunda redan influtit i sådana avgifter.

Oljelagringsrådet

I sitt betänkande framhöll 1955 års oljelagringskommitté värdet av en god och regelbunden kontakt mellan tillsynsmyndigheten för beredskapslagringen av olja samt oljehandeln och andra kategorier lagringspliktiga. Kommittén hade därvid särskilt i tankarna sådana frågor såsom fördelningen av lagringsbördan mellan företagen samt avvägningen av kraven avseende den bombskyddade lagringen. Från dessa utgångspunkter rekommenderade kommittén, att tillsynsmyndigheten, riksnämnden för eko-

nomisk försvarsberedskap, i frågor rörande tillämpningen av den föreslagna oljelagringsförordningen borde få möjlighet att samråda med en grupp representativa företrädare för de lagringsskyldiga ingående i ett oljelagringsråd. Ledamöterna i detta råd borde utgöras av fem av Kungl. Maj:t utsedda personer. Rådet skulle sammanträda på kallelse av chefen för riksnämnden — som tillika skulle fungera som ordförande i rådet — eller då någon av rådets ledamöter så påkallade.

Som framgår av propositionen (nr 144 sid. 37 och 38) till 1957 års riksdag rörande beredskapslagring av olja fann Kungl. Maj:t det lämpligt, att såsom oljelagringskommittén föreslagit ett särskilt oljelagringsråd inrättades för överläggningar mellan tillsynsmyndigheten och närmast berörda grupper. Enligt föredragande departementschefen borde rådet även tilldelas vissa uppgifter, som hade samband med finansieringen av oljelagringen. Sålunda skulle oljelagringsrådet höras av tillsynsmyndigheten vid beslutet om utbetalning av statliga lån till lagerhållarna. I fråga om grunderna för denna långivning skulle dessa bestämmas av Kungl. Maj:t på förslag från tillsynsmyndigheten och efter hörande av oljelagringsrådet. Med hänsyn härtill ansåg departementschefen lämpligt, att Kungl. Maj:t till ordförande i rådet utsåg en opartisk person. Vad departementschefen sålunda anfört föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

De närmare bestämmelserna om oljelagringsrådets verksamhet utfärdades, som nämnts i kapitel II, genom instruktionen för oljelagringsrådet den 31 maj 1957. Enligt instruktionen har rådet till uppgift att som rådgivande organ biträda riksnämnden (numera överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap) i frågor av principiell betydelse eller eljest av större vikt, vilka rör tillämpningen av förordningarna om oljelagring och oljeavgift eller avser ekonomiskt stöd för ökning av näringslivets oljelagring, samt att jämväl i övrigt verka för att beredskapslagringen av olja inom näringslivet når den omfattning, som Kungl. Maj:t och riksdagen funnit erforderlig.

Det åligger rådet att följa utvecklingen av oljeförbrukningen inom landet samt av lagerhållningen av olja och utbyggnaden av oljelagringsanläggningar inom näringslivet. I frågor, som ankommer på rådet, skall detta överlägga med eller avge yttranden till överstyrelsen. Rådet skall vidare delge överstyrelsen de lagringsskyldigas och näringslivets erfarenheter och önskemål av principiell art rörande beredskapslagringen och vad därmed sammanhänger samt i övrigt främja samverkan mellan styrelsen och de lagringsskyldiga. Rådet skall i övrigt göra de framställningar till främjande av syftet med dess verksamhet, som kan finnas lämpliga.

Rådet består av ordförande, vice ordförande och ytterligare minst fem ledamöter samt erforderligt antal suppleanter. Samtliga medlemmar i rådet samt suppleanterna förordnas av Kungl. Maj:t för högst tre år. Rådet sammanträder så ofta ordföranden eller överstyrelsen finner skäl därtill.

Föredragning inför rådet ombesörjs av överstyrelsen. Rådet äger hos överstyrelsen erhålla de upplysningar, som erfordras för dess verksamhet och kan lämnas av styrelsen eller inhämtas av densamma. Överstyrelsen skall även tillhandahålla erforderlig biträdespersonal.

Inom kommittén har möjligheten att finna förenklade former för de lagringsskyldigas och näringslivets kontakt med tillsynsmyndigheten under kommande lagringsperiod diskuterats. Kommittén vill i detta sammanhang framhålla betydelsen av rådets arbete särskilt under de första åren av den innevarande lagringsperioden och det värde detta arbete hade för den närmare utformningen av oljelagringsprogrammet. Under dessa år hade rådet att behandla frågor rörande principerna för den statliga långivningen, fördelningen mellan de lagringsskyldiga av den skyddade lagringen o. s. v. Efter denna inledande period har emellertid omfattningen av rådets uppgifter avtagit. Rådet befattar sig numera huvudsakligen med de årligen återkommande frågorna om lagringsmålet och de statliga lånen.

Med hänsyn till det anförda anser kommittén goda skäl tala för ett förenklat förfarande för överläggningarna mellan tillsynsmyndigheten samt de lagringsskyldiga och näringslivet. Av praktiska skäl vill kommittén föreslå att oljelagringsrådets uppgifter för framtiden överförs på ett organ direkt knutet till tillsynsmyndigheten. Ett sådant organ synes kunna utformas efter förebild av det handelspolitiska råd, som finns inom kommerskollegium och som har till uppgift att såsom rådgivande organ bistå kollegium med de upplysningar och synpunkter, vilka med hänsyn till näringslivets intressen kan vara av betydelse för bedömningen av handelspolitiska frågor. Den närmare utformningen av det föreslagna organet framgår av specialmotiveringen i kapitel XII till föreslagna författningsändringar.

KAPITEL XII

Specialmotivering till föreslagna författningsändringar

Såsom framgått av vad tidigare anförts i betänkandet utgår kommittén från att den nuvarande uppbyggnaden av reglerna för oljelagring i stort sett kan bibehållas för den kommande lagringsperioden. Förslaget om införande av lagringsskyldighet för stadsgasverken i fråga om bränslen, varur stadsgas framställs, föranleder dock vissa särskilda bestämmelser i förordningen om oljelagring m. m. Erfarenheter från den senaste oljelagringsperioden har vidare medfört att kommittén ansett sig böra föreslå ytterligare ändringar och tillägg till denna förordning och förordningen om oljeavgift m. m. Slutligen föreslås i kapitel XI en sådan omorganisation av oljelagringsrådet, som medför att den nuvarande instruktionen för rådet upphävs och att rådets framtida verksamhet kommer att regleras genom instruktionen för överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap.

Förordningen om oljelagring m. m.

1 §.

Enligt kommitténs förslag skall stadsgasverk vara skyldigt lagra sådana bränslen, som förbrukas vid framställning av stadsgas. Paragrafen har på grund härav uppdelats i två moment. Första momentet upptar dem, som för närvarande är lagringsskyldiga för olja. Andra momentet talar om gasverken. Någon vedertagen gemensam benämning å de bränslen, som används vid gasframställning, torde icke finnas. Kommittén föreslår att dessa bränslen, bland vilka ingår mineraloljor av olika slag, benämns råvara för stadsgas. Lagringsskyldigheten för gasverken begränsas till råvaror för gas för avsalu. Bränsle, som av gasverk förbrukats för framställning av gas för annat ändamål än avsalu skall således icke grunda lagringsplikt enligt 1 § 2 mom. Gasverk, som har lagringsplikt för eldningsolja för gasframställning skall icke vara skyldigt lagra eller inköpa sådan olja jämlikt 1 § 1 mom. Skulle gasverket emellertid förbruka olja för annat ändamål, kan lagringsskyldighet jämlikt 1 mom. inträda för sådan olja.

2 §.

I denna paragraf anges i första stycket de olika slag av petroleumprodukter, som omfattas av lagringsskyldigheten, när fråga är om andra lag-

ringsskyldiga än stadsgasverken. Kommittén föreslår, att den gällande gruppindelningen bibehålls utom i ett avseende. Med hänsyn till användningsområdet har det redan under perioden 1958—1962 befunnits lämpligt att i en grupp sammanföra eldningsoljorna 1 och 2. Författningstexten har ändrats i överensstämmelse härmed. Gruppen övriga slag av eldningsolja omfattar därför enligt förslaget alla övriga kvaliteter av sådan olja. Beträffande bensingruppen föreslås i sak ingen ändring. Liksom hittills skall bensin för tekniskt bruk såsom industri-, extraktions- eller laboratoriebensin icke inrymmas under denna grupp. Detta framgår emellertid tydligare än för närvarande om uttrycket motorbensin införs i författningstexten. Detta uttryck ansluter för övrigt till varuslagsbenämningen i gällande tulltaxa. Nafta (white spirit) och smörjoljor skall i likhet med vad för närvarande gäller ej heller omfattas av förordningen.

Enligt paragrafens nuvarande lydelse skall oljor, tillhörande en och samma grupp, anses likvärdiga. Inom gruppen fotogen ingår motorfotogen samt eldnings- och lysfotogen. Förbrukningen av motorfotogen minskar år från år under det att tendensen beträffande eldningsfotogen är den motsatta. Det är önskvärt att kunna få särskilt lagringen av olika fotogenkvaliteter i görligaste mån anpassad till beredskapsbehoven. Kommittén föreslår därför en undantagsregel, som möjliggör för Kungl. Maj:t att utan ändring av gruppindelningen föreskriva en procentuell fördelning av lagren på olika kvaliteter. Bestämmelser härom har införts i 4 § första stycket, vartill hänvisas i 2 § andra stycket av förslaget. Genom de föreslagna bestämmelserna undviker man skilda lagringsmål för olika kvaliteter av fotogen och kan bibehålla gemensamma finansieringsregler för dessa.

I fråga om lagringsskyldigheten beträffande råvaror för stadsgas saknas anledning att genom gruppindelning skilja mellan de olika bränsleslagen. Dessa bör behandlas såsom en enhet. Lagringsskyldigheten skall sålunda avse såväl mineralolja (eldningsolja, lätt- eller gasbensin, gasol) som andra bränslen (stenkol och koks). Andra bränslen än sådana som importerats eller framställts vid inhemskt oljeraffinaderi avses icke med förordningen och torde för övrigt icke under fredstid vara aktuella såsom gasråvara.

4 §.

Kungl. Maj:t har att bestämma lagringsmålet beträffande olja tillhörande de i 2 § nämnda fem grupperna. I lagringsmålet skall till skillnad från vad nu kan vara fallet icke ingå sådan olja, som kan komma att ingå i stadsgasverkens beredskapslager enligt 1 § mom. 2. Kungl. Maj:t får vidare som nämnts i det föregående möjlighet att — utan ändring av gruppindelningen — i särskilda fall även föreskriva fördelningen på olika kvaliteter inom gruppen.

I fråga om stadsgasverken föreslås, att Kungl. Maj:t likaså i enlighet med av riksdagen godkända grunder fastställer omfattningen av dessas lagringsskyldighet. Kommittén har därvid tänkt, att Kungl. Maj:t skall fastställa denna till att avse så mycket bränsle, som motsvarar viss procent av vad som åtgått för att framställa den för basperioden genomsnittliga gasvolymen. Dock ayses endast den för avsalu framställda volymen. Vilka bränslen, som skall lagras, avses skola regleras genom överenskommelse mellan tillsynsmyndigheten och de enskilda gasverken.

För närvarande kan för den, som ett år ej alls eller ej i tid lämnat vederbörliga uppgifter till tillsynsmyndigheten för lagringsskyldighetens bestämmande, icke efter den 1 juli bestämmas att han skall hålla lager under det nästkommande året. Då någon lagerkvantitet ej blivit bestämd för den lagringsskyldige, kan ej heller oljeavgift uttas av honom. Enda påföljd, som kan drabba den försumlige, är böter. Kommittén anser de nuvarande reglerna otillfredsställande och föreslår därför att till paragrafen fogas ett nytt stycke av innebörd, att tillsynsmyndigheten även efter den 1 juli skall kunna bestämma lagerhållningen för dem, som försummat sin uppgiftsplikt. Kommittén anser det tillfyllest, därest tillsynsmyndighetens befogenhet i detta hänseende får utövas intill utgången av det år, varunder lagringsskyldigheten skall fullgöras. Beräkningen av lagringsmängden bör ske jämlikt den allmänna regeln i 7 § och tillämpade fördelningsgrunder. En konsekvens av regeln blir emellertid att det av Kungl. Maj:t enligt paragrafens första stycke uppställda lagringsmålet kommer att överskridas. Av praktiska skäl låter det sig nämligen knappast göra att i efterhand ändra övriga lagringsskyldigas åligganden. Det kan med utgångspunkt från hittillsvarande erfarenheter dock antas, att de beslut tillsynsmyndigheten får att fatta efter den 1 juli varje år, icke kommer att avse några större bränslekvantiteter. För den lagringsskyldiges vidkommande blir följden att han icke kan komma i åtnjutande av eventuellt statligt lån för det kalenderår tillsynsmyndighetens beslut avser.

6 §.

Paragrafen, som avser kategorin förbrukare, kompletteras enligt förslaget med en bestämmelse att stadsgasverk är lagringsskyldigt för råvaror för stadsgastillverkning. Enda förutsättningen bör vara att gasverket under året närmast före det år, då lagringsskyldigheten bestäms, förbrukat bränsle av nämnt slag. Någon minimiförbrukning i likhet med vad som gäller storförbrukare av enbart olja föreskrivs sålunda ej.

7 §.

Utöver redaktionella jämkningar i texten föreslår kommittén, enligt vad närmare utvecklats i kapitel IX, ett tillägg till paragrafens andra moment, som ger Kungl. Maj:t rätt att föreskriva andra grunder för beräkning av

basmängd för kraftindustrins värmekraftverk (kondens- och gasturbinverk). Dessa kraftverk är lagringsskyldiga i den mån de är storförbrukare av olja. Dessa anläggningars karaktär av reservkraftverk för mötande av främst tillfälliga toppbelastningar samt vattenbrist vid vattenkraftverken, gör det önskvärt att medelförbrukningen av bränsle under basperioden korrigeras med hänsyn till värmekraftens andel i landets totala kraftproduktion under en 10-årsperiod.

Eldningsolja försäld till stadsgasverk för framställning av stadsgas bör vid beräkning av basmängd för dem som försäld sådan olja icke medräknas, när lagringsskyldighet för densamma föreligger för gasverket. Tilllägg härom har gjorts i 2 mom.

Kommittén föreslår vidare införandet av ett 3 mom. i paragrafen, som anger tillsynsmyndighetens tillvägagångssätt vid fastställandet av gasverkens lagringsskyldighet. Utgångspunkten för beräkning av lagermängden bör vara gasverkets produktion av stadsgas för avsalu under den senast förflutna treårsperioden. Den kvantitet råvara för stadsgas, som svarar mot den för perioden genomsnittliga årsproduktionen av gas (basvolymen) blir den basmängd bränsle, varav viss av statsmakterna beslutad del skall lagras. I princip avses gasverken själva få ange vilka bränslesorter de önskar lagra. Bränslet måste självfallet tekniskt kunna utnyttjas som råvara vid gasframställningen. För att därvid kunna avgöra om de sammanlagda kvantiteterna olika bränslen ett gasverk uppger sig vilja lagra är tillräckliga, lär det få ankomma på tillsynsmyndigheten att fastställa omvandlingstal (kalorital), som anger det normala gasutfallet per enhet hos de skilda bränslesorterna. Ett sådant tillvägagångssätt förekommer redan nu, när tillsynsmyndigheten medger någon att i stället för eldningsolja lagra fasta fossila bränslen.

8—9 §§.

Olja och andra bränsleslag, för vilka lagringsplikt föreligger, skall enligt 8 § i kommitténs förslag förvaras av den lagringsskyldige i egna eller av honom förhyrda utrymmen på sätt som är godtagbart ur kontrollsynpunkt. Förslaget innebär en skärpning av nuvarande bestämmelser, som ger den enskilde lagerhållaren möjlighet att uppdra åt annan att för hans räkning fullgöra lagringsskyldigheten. Kommittén har emellertid, såsom framgår av kapitel XI, ansett det vara ur beredskapssynpunkt angeläget att den rådande friheten att inlagra bränsle hos annan begränsas. Avsikten är således att under kommande lagringsperiod den lagringsskyldige både när det gäller olja och annat bränsle skall begagna sig av egna eller av honom förhyrda lagerutrymmen. Tillsynsmyndigheten skall dock, när särskilda skäl föreligger, på ansökan kunna medge en lagringsskyldig rätt till inlagring. Detta framgår av föreslagen ändring i 9 § första stycket. Sådana skäl torde exempelvis föreligga, när en nytillkommen lag-

ringsskyldig icke har möjlighet att inom rimlig tid färdigställa egna lagerutrymmen. Kommittén förutsätter, att i vissa fall generell dispens skall kunna meddelas. Sådan dispens synes närmast böra ifrågakomma för olje-handelsföretag, som samtidigt är reguljära importörer av olja. I de fall dispens meddelas från inlagringsförbudet skall dock oljeavgift icke utgå. Detta kan utläsas av 9 § andra stycket oljelagringsförordningen jämfört med 2 § förordningen om oljeavgift m. m.

Såsom anförts i kapitel VI bör förläggningen av nytillkommande skyddade lagerutrymmen ske på sätt tillsynsmyndigheten under beaktande av beredskapskraven föreskriver. Paragrafens andra stycke har kompletterats med en regel av detta innehåll.

11—13 §§.

Ändringarna i paragraferna 11 och 13 är av redaktionell natur med hänsyn till att stadsgasverken blivit lagringsskyldiga. För gasverkens vidkommande skall uppgiftsskyldigheten enligt föreslagen lydelse av 12 § avse icke blott den mängd bränsle, som vid framställning av stadsgas för avsalu förbrukats under basåret, utan även den volym sådan gas, som producerats under samma tid.

14 §.

Enligt paragrafens gällande lydelse kan tillsynsmyndigheten icke erhålla uppgifter rörande en lagringsskyldigs lager i vidare mån än i 13 § sägs. Detta har av överstyrelsen, för ekonomisk försvarsberedskap ansetts vara en brist i den nuvarande förordningen, då därigenom möjlighet att i särskilda fall vid annan tidpunkt än i 13 § omtalas erhålla lageruppgift utsluts. Kommittén, som delar tillsynsmyndighetens uppfattning, föreslår därför att författningstexten ändras så att även lageruppgift kan infordras.

18 §.

Kommittén föreslår sådan jämkning av paragrafens första stycke att vitesföreläggande skall kunna meddelas stadsgasverk, som ej fullgör sin lagringsskyldighet. I fråga om den föreslagna ändringen av paragrafens andra stycke må hänvisas till vad ovan anförts i motiveringen till 8 §.

Övergångsbestämmelserna

Den nya lagringsperioden avser tiden 1963—1969. Författningsändringarna bör därför träda i kraft den 1 januari 1963. De som redan nu är lagringsskyldiga får sin lagringskvantitet för år 1963 bestämd under innevarande år. I 4 § föreslagna ändringar torde därför icke böra äga tillämpning på lagringen under sistnämnda år. Under år 1963 skall emellertid lagringsmål och lagringsmängder för år 1964 fastställas. För stadsgasverken såsom nytillkommande grupp lagringsskyldiga skall därvid bestämmas

hur mycket bränsle av olika slag varje gasverk skall lagra under år 1964. Beträffande övriga lagringsskyldiga är särskilt att beakta de föreskrifter Kungl. Maj:t kan komma att utfärda för värmekraftverkens vidkommande. De nya reglerna i 8 §, som begränsar möjligheterna för lagringsskyldig att genom inlagring hos annan låta denne fullgöra lagringsskyldigheten, bör såsom anförts under kapitel XI icke tillämpas under år 1963.

Förordningen om oljeavgift m. m.

1 §.

Med hänsyn till oljeavgiftens karaktär och då stadsgasverkens lagringsskyldighet skall fullgöras utan statligt ekonomiskt stöd anser kommittén skäl icke föreligga att låta förordningen om oljeavgift m. m. avse jämväl gasverkens lagring av råvara för stadsgas.

Paragrafen har i förslaget endast undergått sådana jämkningar, som är föranledda av föreslagna ändringar i 1 och 2 §§ förordningen om oljelagring m. m.

2 §.

Enligt gällande bestämmelser kan oljeavgift uttas av den som erhållit dispens från lagringsskyldigheten liksom av den som utan dispens försummar att hålla lager. I båda dessa fall har tillsynsmyndigheten bestämt den kvantitet vederbörande skall lagra. Såsom framgått av motiveringen till 4 § förordningen om oljelagring m. m. anser kommittén, att oljeavgift skall uttas även av den, som genom underlåtenhet att lämna föreskrivna uppgifter icke fått lagringsskyldighet bestämd. För sådan lagringsskyldig skall tillsynsmyndigheten även under lagringsåret kunna fastställa vad han skall hålla i lager. Dylika fall synes kunna inrymmas under paragrafens första stycke b). Till samma stycke har fogats en bestämmelse, som möjliggör uttagande av oljeavgift av den, som inlagrar olja hos annan utan att ha erhållit vederbörlig dispens härför. Av första stycket a) kan motsättningsvis utläsas, att oljeavgift ej skall utgå, därest den lagringsskyldige fått dispens från inlagringsförbudet.

3 §.

Oljeavgifterna har reviderats med hänsyn till rådande oljepriser och kostnader för byggande av lagringsutrymmen.

Oljeavgiften bör, såsom angetts i kapitel XI, utgå med 35 kronor för motorbensin, 31 kronor för fotogen, 26 kronor för motorbrännolja, 24 kronor för eldningsolja 1 och 2 samt 25 kronor för övriga slag av eldningsolja, allt beräknat efter kubikmeter och år. Då fråga är om skyddad lagring, bör avgiften förhöjas med sex kronor.

5 §.

Enligt gällande förordning beräknas oljeavgift för brist i oljelager efter en schematisk metod. Har brist yppats vid granskning av den lagringsskyldiges uppgift om lagerställningen viss dag, skall bristen anses ha uppkommit vid ingången av den kalendermånad, då uppgiften enligt förordningen om oljelagring m. m. skulle ha inkommit. Upptäcks däremot brist vid inspektion av oljelager eller vid granskning av den lagringsskyldiges handelsböcker eller affärshandlingar, anses bristen ha inträtt med den kalendermånad då kontrollen skett. Bristen anses vidare bestå i oförändrad omfattning från nämnda tidpunkter, till dess efter meddelat föreläggande rättelse skall ha skett.

Granskningen av att den lagringsskyldige håller föreskriven mängd olja i lager sker med ledning av de uppgifter över lagren, som han varje månad skall tillställa tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten företar vidare genom särskild revisor fortlöpande stickprovskontroll av lageruppgifterna genom avstämning av desamma mot den lagringsskyldiges bokföring. Härutöver må erinras om att tillsynsmyndigheten enligt förordningen har möjlighet att vid sidan om den rutinmässiga kontrollen föranstalta om särskild undersökning av lagerhållningen genom inventering och besiktning. I det fall kontroll av lageruppgifterna sker jämväl genom särskild avstämning mot den lagringsskyldiges bokföring, kan det hinna förflyta en månad innan brist blivit konstaterad. Det kan också tänkas att en i uppgiften konstaterad brist vid avstämningen visar sig vara större. Enligt gällande bestämmelser är det tveksamt, om oljeavgift i sådana fall kan uttas redan från den månad, då uppgiften skolat lämnas. Kommittén, som hyser den uppfattningen att i dylika fall oljeavgift bör utgå för sagda månad, när kontrollen skett i direkt samband med uppgiftsgranskningen, föreslår sådan ändring av paragrafen att den nuvarande oklarheten i förordningen undanröjs.

Har den lagringsskyldige fått sin lagringsmängd bestämd av tillsynsmyndigheten efter den 1 juli året före lagringsåret skall eventuell oljeavgift utgå efter den beräkningsmetod, som ovan sagts. Om däremot lagringsmängden kunnat fastställas först under lagringsåret, måste med hänsyn till att oljeavgift enligt kommitténs förmenande bör kunna uttas för hela den förflutna delen av året en annan beräkningsmetod användas. Upptäcks någon lagringsskyldig under år, då han rätteligen bort hålla lager, skall tillsynsmyndigheten bestämma lagringsmängd för honom. Samtidigt bör föreläggande utfärdas för honom att inom viss tid uppfylla lagringsplikten. Vad vederbörande faktiskt haft för litet i lager blir att anse som brist. Oljeavgift skall därvid uttas för tiden från och med den kalendermånad, då brist först förelegat, till och med den kalendermånad, då rättelse senast skall ha skett. Oljeavgiften bör beräknas schematiskt och utgå efter nyssnämnda brist utan hänsynstagande till eventuella senare förändringar

i lagret. Sker ej rättelse beräknas ny oljeavgift på sätt stadgas i paragrafens sista stycke. Konstateras längre fram, sedan rättelse skett, ny brist beräknas oljeavgift enligt huvudregeln i paragrafens första stycke.

Övergångsbestämmelserna

Förordningen torde böra träda i kraft samtidigt med förordningen om oljelagring m. m. För år 1963 bör dock oljeavgift uttas med nu gällande belopp. Stadgande härom har intagits i övergångsbestämmelserna.

Instruktionen för överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap

Kommittén har i kapitel XI föreslagit, att nuvarande oljelagringsrådets uppgifter för framtiden överförs på ett organ knutet till tillsynsmyndigheten. I enlighet härmed har till instruktionen för överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap fogats en ny paragraf.

Syftet med det nuvarande oljelagringsrådet är främst att överstyrelsen genom rådets förmedling skall kunna få del av de lagringsskyldigas erfarenheter och önskemål rörande beredskapslagringen av olja och därmed sammanhängande frågor. Rådet skall vidare främja samverkan mellan överstyrelsen och de lagringsskyldiga. Med hänsyn härtill bör såsom ledamöter i det föreslagna rådet i första hand ingå representanter för olje-handeln, raffinaderierna och storkonsumenterna. Kommitténs förslag innebär, att till instruktionen för överstyrelsen fogas en ny paragraf, benämnd 13 a §. Innehållet i paragrafen motsvarar i stort sett de bestämmelser, som återfinns i 1, 3, 4 och 7 §§ gällande instruktion för oljelagringsrådet. Genom att rådet enligt förslaget ges en fast anknytning till överstyrelsen såsom rådgivande organ, är det icke erforderligt att till instruktionen för överstyrelsen överföra de föreskrifter rörande rådets verksamhet, som nu stadgas i 2 § instruktionen för oljelagringsrådet. Någon saklig ändring i detta hänseende — utöver vad som är betingat av organisatoriska skäl — är dock icke avsedd. Genom att enskild ledamot kan påkalla sammanträde har de lagringsskyldigas representanter i rådet möjlighet att snabbt kunna få för dem väsentliga frågor behandlade. Denna möjlighet torde verka i främjande riktning i vad avser samverkan mellan överstyrelsen och de lagringsskyldiga. Ordförandeskapet i rådet bör i likhet med vad som är fallet i fråga om de råd, som redan nu finns anknutna till överstyrelsen och kommerskollegium, åvila generaldirektören. Föredragning inför rådet liksom protokollföring bör ombesörjas av tjänsteman hos överstyrelsen. Därest det skulle visa sig nödvändigt för rådets verksamhet att låta en eller flera ledamöter i rådet företa resor inom landet synes överstyrelsen med stöd av 7 § allmänna verksstadgan kunna förordna därom. Beträffande sekretessförhållandena lär vad därom i allmänhet gäller vara tillämpligt på oljelagringsrådets ledamöter.

KAPITEL XIII

Sammanfattning

Oljelagringsprogrammet för den nu löpande lagringsperioden, vilken omfattar åren 1958—1962, kommer — med undantag för en mindre eftersläpning i fråga om utbyggnaden av skyddade lagringsutrymmen för drivmedel — att kunna fullföljas under perioden. I vad avser den del av lagringsmålen, som tillkommit under femårsperioden 1958—1962, har kostnaderna för byggande av erforderliga ovanjordscisterner och skyddade cisterner samt för varuanskaffning beräknats till 600 milj. kronor. Det statliga bidraget till de lagringsskyldiga uppgår till sammanlagt 360 milj. kronor i form av ränte- och amorteringsfria lån.

Erfarenheterna av den sålunda genomförda lagerutbyggnaden är i huvudsak goda även om vissa svårigheter förelegat särskilt för de industriella storkonsumenterna, vilka i motsats till oljehandelsföretagen icke var lagringsskyldiga vid periodens början.

Konsumtionen av de petroleumprodukter, som enligt gällande lagringsbestämmelser grundar lagringsplikt, var 10,9 milj. m³ år 1958 och beräknades vid utgången av perioden komma att uppgå till drygt 12 milj. m³. Redan 1960 hade emellertid förbrukningen stigit till 12,6 milj. m³. Enligt en av kommittén gjord prognos torde konsumtionen 1970 av oljeslag, som omfattas av lagringsplikt, komma att uppgå till närmare 19 milj. m³, varav inemot 14 milj. m³ beräknas utgöras av eldningsolja.

Kommittén finner att nuvarande system för beredskapslagringen av olja i stort sett är lämpligt även under en kommande lagringsperiod, vilken bör omfatta sjuårsperioden 1963—1969. Dock föreslår kommittén att försörjningsreserven, som i nuvarande lagringsprogram motsvarar normalkonsumtionen under ett visst antal vintermånader, ersätts med en avspärrningsreserv, som vid ett totalt avbrott i tillförseln täcker en starkt beskuren konsumtion under en för alla oljeprodukter lika lång tidsperiod.

Kommittén erinrar om att den nuvarande lagringsberedskapen icke ens vid tiden för dess antagande ansågs tillfyllest utan omfattningen inskränktes till vad som med hänsyn till investeringsutrymme och ekonomiska resurser ansågs genomförbart. Ökningen av oljans relativa andel i vårt lands

totala energiförbrukning skärper ytterligare vårt beroende av en tillfredsställande försörjning med importerade drivmedel och bränslen såväl under normala förhållanden som vid utrikespolitiska störningar. Förutsättningarna att tillgodose samhällets växande energibehov från inhemska källor kommer jämväl under överskådlig framtid att förbli begränsade.

Under lång tid framåt måste alltså beredskapen inom detta centrala försörjningsområde väsentligen tillgodoses genom lagring av oljor. Eftersåts denna beredskapsåtgärd kan i händelse av krig de löpande kostnaderna för vårt totalförsvar, vilka numera uppgår till mellan tre och fyra miljarder kronor för år, snart visa sig ha nedlagts förgäves. Vidare är frågan om vår oljeförsörjning numera lika mycket en utrikespolitisk som en försvarspolitisk angelägenhet, eftersom en god försörjningsberedskap kan få stor betydelse för möjligheterna att fullfölja vår alliansfria utrikespolitik.

I betänkandet redovisas de krav på ökad oljelagring, som den förväntade allmänna ökningen i oljeförbrukningen under perioden ställer redan vid en i förhållande till konsumtionen oförändrad beredskap. Mot bakgrunden av nyssnämnda överväganden beträffande omfattningen av beredskapslagringen framlägger kommittén vidare tre alternativa lagringsmål för en ytterligare ökning av denna lagring under 1963—1969. Dessutom föreslår kommittén viss ökning av beredskapslagringen av fasta importbränslen. Som framgår av kapitlen IV och V förutsätter kommittén, att en förstärkning av beredskapen i första hand får avse krigsreserven. Denna reserv avses alltså skola vid krig tillgodose förutom de militära behoven jämväl behoven för samhällets övriga områden såsom civilförsvar, kommunikationer, jordbruk samt den krigs- och försörjningsviktiga industrin. I likhet med vad som gäller under nuvarande lagringsperiod utgår kommittén från att krigsmakten själv ombesörjer lagringen av viss brännolja för flottans behov under krig och flygdrivmedel för militära ändamål. Flygdrivmedel för den civila luftfarten har hittills undantagits från lagringsplikt och kommittén föreslår ingen ändring i detta avseende. Kommittén framhåller dock i detta sammanhang angelägenheten av att beredskapslagringen av flygdrivmedel får en sådan omfattning att samma grad av beredskap uppnås som för övriga oljeprodukter.

Liksom hittills varit fallet bör krigsreserven av drivmedel förvaras i skyddade utrymmen. Kommittén finner, att den nybyggnad som förutsätts i förenämnda alternativ för ökningen av krigsreserven av drivmedel bör liksom under innevarande period ombesörjas av de lagringsskyldiga. Lokaliseringen bör ske enligt tillsynsmyndighetens bestämmande och i huvudsaklig överensstämmelse med en efter överläggningar med försvarsstaben utarbetad plan. I fråga om behövliga nya oskyddade lagringsutrymmen anser kommittén sig icke böra föreslå att bindande regler införs beträffande lokaliseringen men förutsätter att de lagringsskyldiga samråder med tillsynsmyndigheten om sina utbyggnadsplaner.

Investeringskostnaderna för att bibehålla en i förhållande till konsumtionen oförändrad beredskap under perioden 1963—1969 uppskattar kommittén till totalt omkring 330 milj. kronor. De i det föregående omnämnda tre alternativa lagringsmålen beräknar kommittén medföra en ytterligare kostnad av respektive 227, 364 och 482 milj. kronor. Av dessa belopp avses omkring respektive 12, 21 och 29 milj. kronor för lagerökningar av fasta bränslen, vilka kostnader kommittén förutsätter liksom hittills helt skall bestridas av statsmedel.

I enlighet med den i direktiven för utredningen angivna förutsättningen att de lagringsskyldiga under alla förhållanden bör bära de kostnader, vilka hänför sig till bibehållandet av en i förhållande till konsumtionen oförändrad beredskap, beräknar kommittén, att en sådan automatisk ökning av lagerhållningen kommer att medföra en investeringskostnad för de lagringsskyldiga om i genomsnitt 47,3 milj. kr per år.

Beträffande de av kommittén utarbetade lagringsmålen för en förstärkning av beredskapen anser kommittén, att de lagringsskyldiga bör delta i finansieringen av investeringskostnaderna i samma utsträckning som hittills, nämligen med ett belopp motsvarande 0,4 öre för konsumerad liter olja. Mot bakgrunden av den av kommittén bedömda konsumtionsutvecklingen innebär detta, att de lagringsskyldiga i samtliga tre alternativ svarar för 60 milj. kronor för år eller sammanlagt 420 milj. kronor för hela perioden. För bestridande av de resterande investeringskostnaderna — enligt alternativ I 125 milj. kronor, alternativ II 253 milj. kronor och alternativ III 363 milj. kronor — förutsätter kommittén, att statsbidrag liksom under innevarande lagringsperiod lämnas i form av ränte- och amorteringsfria lån. Årligen skulle dessa bidrag alltså genomsnittligt uppgå till alternativt 18, 36 och 52 milj. kronor.

Det statliga lånebeloppet bör liksom nu fördelas på oskyddad och skyddad lagring. Sistnämnda lånedel bör motsvara merkostnaden för skyddade lagringsanläggningar i jämförelse med oskyddade. Beträffande återstoden, d. v. s. lånebeloppet för oskyddad lagring, förutsätter kommittén att denna fördelas mellan de olika oljegrupperna i förhållande till dessas andel i totalkostnaderna sedan merkostnaden för skyddade lagringsanläggningar frånräknats. Inom de olika oljegrupperna bör lånebeloppen i sin tur fördelas mellan de lagringsskyldiga i förhållande till deras andel i lagerökningen under perioden.

De angivna kostnadsuppgifterna avser pris- och löneläget under andra halvåret 1961. Med hänsyn till lagringsperiodens längd och ovissheten beträffande den framtida prisutvecklingen förordar kommittén, att kostnadsberäkningarna årligen revideras på sätt som anges i kapitel VII och med utnyttjande av däri föreslagna indexformler. Eventuell ökning eller minskning av kostnaderna kommer härigenom att delas mellan de lagringsskyldiga och staten i förhållande till deras andelar i totalkostnaderna.

I fråga om värmekraftverkens lagring av olja finner kommittén icke skäl förordad annan ändring i förhållande till nuvarande ordning än beträffande beräkningen av den basmängd, som ligger till grund för lagringsskyldighetens bestämmande. Beräkningen bör under den kommande lagringsperioden korrigeras med en faktor, syftande till att utjämna de betydande variationer i bränsleförbrukningen mellan olika år, som sammanhänger med den växlande vattenkraftproduktionen.

När det gäller stadsgasverken föreslår kommittén, att dessa åläggs lagringsskyldighet beträffande alla sådana importerade bränslen, som förbrukas vid framställning av stadsgas för avsalu. Skyldigheten bör avvägas så att försörjningen med stadsgas blir säkerställd för samma tidslängd som bränsleförsörjningen i övrigt. Med hänsyn till att någon krigsreserv icke erfordras och då de för stadsgasverkens beredskapslagring föreslagna alternativa målsättningarna endast torde medföra en ganska ringa lagerökning i förhållande till deras nuvarande lagerhållning förutsätter kommittén, att gasverkens beredskapslagring fullgörs utan statsbidrag.

Beträffande beredskapslagring av traktordrivmedel för jordbruket anser kommittén, att denna bör ske efter samma linjer som beredskapslagringen i övrigt, d. v. s. i oljehandelns regi och i av denna disponerade anläggningar. Kommittén ansluter sig sålunda icke till en av traktorbränsleutredningen i betänkande år 1957 förordad, av staten helt bekostad lagring i större enheter. Icke heller finner kommittén anledning förordad, att stödåtgärder för anskaffning av s. k. farmaggregat återinförs. För att tillgodose jordbrukets behov av motorfotogen föreslår kommittén åtgärder syftande till att viss del av det totala lagringsmålet för fotogen alltid skall utgöras av motorfotogen.

Kommittén föreslår, att rådande frihet att inlagra olja hos annan lagerhållare av beredskapsskäl bör begränsas. Lagringsskyldig skall sålunda enligt kommitténs uppfattning fullgöra lagringsplikten i egna eller förhyrda lagerutrymmen, dock med möjlighet för tillsynsmyndigheten att i särskilda fall medge dispens.

Kommittén förutsätter vidare, att den som icke fullgör sin lagringsskyldighet även i fortsättningen skall erlägga oljeavgift. Denna avgift bör dock omräknas med hänsyn till de enhetspriser för olja och cisterner, som ligger till grund för kommitténs kostnadsberäkningar. Bestämmelser om oljeavgift för stadsgasverk bör icke meddelas.

I fråga om den fortsatta kontakten mellan tillsynsmyndigheten och de lagringsskyldiga finner kommittén skäl till ett förenklat förfarande. Kommittén förordar sålunda, att oljelagringsrådet omorganiserar till ett till tillsynsmyndigheten knutet råd bestående av representanter för olika kategorier lagringsskyldiga.

Ett genomförande av de av kommittén framlagda förslagen fordrar i vissa fall ändringar i gällande författningar. Kommittén framlägger därför

förslag till dels förordningar om ändring i förordningarna den 31 maj 1957 om oljelagring m. m. (nr 343) och om oljeavgift m. m. (nr 344), dels kungörelse om tillägg till instruktionen för överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap den 10 november 1961 (nr 536). I kapitel XII lämnar kommittén specialmotivering till de föreslagna författningsändringarna.

Mot kommitténs förslag till kostnadsberäkning för skyddade lagringsanläggningar och fördelningen av investeringskostnaderna för kommande lagringsprogram reserverar sig herrar Betts, Carlsson, Lönnegårdh och Wijkander.

Reservation

Av herrar Betts, Carlsson, Lönnegårdh och Wijkander

Med hänsyn till den utomordentliga betydelsen av en fortsatt god beredskap på oljeförsörjningens område har vi som representanter för näringslivet självfallet intagit en positiv attityd för att söka lösa ålagda arbetsuppgifter i enighet med kommitténs övriga ledamöter. Denna målsättning har även kunnat realiseras i flera väsentliga avseenden. Sålunda föreligger full enighet bl. a. om att den beredskap som uppnås under nu pågående femårsprogram bör förstärkas under den sjuårsperiod fram till 1.1. 1970 som det nya programmet omfattar. Även i fråga om kostnadsberäkningarna har vi kunnat enas på flertalet punkter. Ehuru vid kostnadsberäkningarna meningskiljaktigheter förelegat i fråga om bl. a. fyllnadsgrad och varuvärden för den oskyddade lagringen har vi så småningom kommit fram till samma slutsummor. Enighet föreligger även om att lagerutbyggnaden i fråga om skyddad lagring, som ingår i den s. k. krigsreserven, av militära skäl bör spridas inom landet i enlighet med de av överstyrelsen uttryckta önskemålen.

Vi vill också särskilt understryka, att de lagringsskyldiga på grund av beredskapens betydelse för samhället vill ställa sina organisationer, sin erfarenhet och sitt tekniska kunnande till samhällets förfogande för att samhället därigenom på billigast möjliga sätt skall kunna åstadkomma en för landet behövlig lagerhållning.

Ehuru enighet alltså uppnåtts inom kommittén i flertalet frågor, har vi av principiella och kostnadsskäl icke kunnat biträda de statliga representanternas förslag i följande avseenden.

Kostnadsberäkningar m. m.

Vid beräkningen av den totala investeringens storlek har statens representanter beträffande *det skyddade lagerutrymmet* utgått från en kostnad av 200 kr/m³ utrymme. Enligt vår uppfattning är det omöjligt att idag förut säga var de faktiska kostnaderna kommer att ligga, särskilt som utbyggnaden skall ske på för de lagringsskyldiga obekanta platser. Då det gäller att söka få en bild av totalkostnaderna, måste man emellertid räkna med betydligt högre genomsnittspris och i varje fall lägst 230 kr/m³ utrymme. Det bör

vidare starkt understrykas, att detta är ett kalkylmässigt överslagspris och att de faktiska kostnaderna för lagerutrymmena kommer att skifta starkt, beroende på bl. a. olikheter i fråga om lagrens geografiska belägenhet, markförhållanden m. m. Av skäl som närmare redovisas i det följande anser vi att staten bör betala full ersättning till de lagringsskyldiga för den skyddade lagringen. Till följd av vad nyss anförts är det emellertid ytterst angeläget, att ersättningen till de lagringsskyldiga för det skyddade utrymme utgår med belopp motsvarande företagens *faktiska* kostnader och icke såsom statens representanter föreslagit med samma belopp per m³ utrymme. Vad avser *den oskyddade lagringen* vill vi särskilt framhålla, att alla kostnadsberäkningar bygger på förutsättningen att denna lagerhållning liksom hittills får fritt lokaliseras.

Finansiering

Enligt vår bestämda uppfattning är tillgodoseendet av vår beredskap på olika områden väsentligen en statens angelägenhet. Staten har också tagit initiativ till lagring av åtskilliga, strategiskt betydelsefulla varor, i vilka samtliga fall det allmänna helt står för kostnaderna. Endast i den mån lagerhållarna i ett eller annat avseende har kommersiell nytta av beredskapslagren, kan det vara rimligt att de får bära häremot svarande andel av det ekonomiska ansvaret.

Jämväl i fråga om oljelagringen har staten under nuvarande utbyggnadsperiod påtagit sig huvudansvaret, låt vara att detta begränsats på så sätt att staten svarar för 60 % och de lagringsskyldiga för 40 % av finansieringen (Kungl. Maj:ts proposition nr 144 år 1957 s. 37—38 och andra lagutskottets utlåtande nr 34 år 1957 s. 35—37). En förutsättning för nämnda proportionella fördelning har emellertid varit att tvångslagringen kunnat anknytas till företagens kommersiella rörelse.

Det finns enligt vår mening inga bärande motiv att för den kommande perioden frångå principen om statens ekonomiska huvudansvar. Tvärtom talar — förutom de principiella skälen — en rad omständigheter för att denna princip bibehålls.

Möjligheterna för de lagringsskyldiga att på konsumenterna övervältra ifrågakostnader är redan nu och kan framgent väntas bli än mer begränsade. Särskilda svårigheter föreligger i detta avseende för industrin, vars prissättning både vid export och på hemmamarknaden är starkt beroende av marknadsläget. Under nuvarande förhållanden på världsmarknaden har svenska tillverkare av t. ex. järn och cellulosa allt mindre möjligheter att av sina kunder ta ut kostnaderna för energiskatten; det sagda gäller i än högre grad ifråga om de ytterligare kostnader företagen åsamkas för oljelagring. I den mån oljehandeln kan övervältra kostnaderna på konsumenterna, betyder detta en ökning av den allmänna varukostnadsnivån som får återverkningar för lantbruk, hyror, transporter etc.

Ett av huvudmotiven för energiskatten har varit statens kostnader för oljelagring. Något slopande av energiskatten har ej aviserats. Att under sådana förhållanden belasta den lagringskyldiga industrin och övriga konsumentgrupper med både energiskatt och huvuddelen av kostnaden för oljelagring är enligt vår mening ej rimligt.

De lagerökningar som är aktuella för den kommande perioden är av sådan omfattning att de — i den mån de får utnyttjas — överskrider det kommersiella behovet. Om möjligheten i vissa fall att under nuvarande utbyggnadsperiod utnyttja en begränsad del av tvångslagren kan ha motiverat ett visst medansvar för de lagringspliktiga i fråga om finansieringen, så kan detta motiv inte annat än i undantagsfall åberopas för den kommande utbyggnadsperioden.

Enligt vad långtidsutredningen framhållit i sitt nyligen avgivna betänkande, är det nödvändigt med en kraftigt stegrad investeringstakt inom industrin — jämsides med fortsatt investeringsökning på den offentliga sidan — om de av utredningen uppställda målsättningarna för den ekonomiska utvecklingen skall kunna förverkligas. Det är därför sannolikt att utrymmet på kapitalmarknaden även i fortsättningen kommer att bli knappt. Det sagda gör det än angelägnare att staten ej begränsar sin andel av ansvaret för oljelagringens finansiering.

Mot bakgrunden av det nu anförda har vi inte kunnat acceptera de statliga representanternas förslag att de lagringspliktiga under alla förhållanden — oberoende av var det slutliga lagringsmålet fixeras — skulle svara för 60 milj. kr. av de årliga finansieringskostnaderna. En grundtanke i detta förslag synes vara, att de lagringspliktiga under den gångna utbyggnadsperioden kunnat »tåla» en belastning av 0,4 à 0,5 öre per liter och att en motsvarande börda därför borde kunna bäras under den kommande perioden. Resonemanget är enligt vår mening inte hållbart med hänsyn till vad förut anförts om bl. a. det skärpta konkurrensläget och om att lagerökningen överskrider det kommersiella behovet. Härtill kommer att det enligt vår mening är ett otillfredsställande tillvägagångssätt att innan lagringsmål fastställts och därmed totalkostnaderna för utbyggnaden blivit kända, till ett bestämt belopp fixera de lagringskyldigas ekonomiska förpliktelser.

Till stöd för sitt förslag har statens representanter även framhållit att betydande prisvariationer förekommit inom oljebranschen — vilket belyses med en tabell över noterade listpriser — och att en merkostnad av 0,4 öre per liter därför inte spelade någon avgörande roll för prisnivån. Utan att ingå på någon detaljdiskussion av denna argumentering vill vi inte underlåta att framhålla, att tabellen icke ger en rättvis bild, bl. a. därför att däri medtagits priser för första halvåret 1959, då Suezkrisens återverkningar ännu ej upphört, och därför att tabellen upptar listpriser i stället för de verkliga nettopriserna.

Statens representanter har vidare uttalat, att det efter den nuvarande ut-

byggnadsperioden vore naturligt, att det ekonomiska ansvaret för en oförändrad eller måttligt ökad beredskap — liksom före 1958 — bars av de lagringsskyldiga. I anslutning härtill framhålles i betänkandet, att det förhållandet att staten under nuvarande utbyggnadsperiod i ökad omfattning bidraget till finansieringen av lagringsprogrammet finge ses mot bakgrund av att detta innebar en snabb utbyggnad och förstärkning under ett begränsat antal år. I anslutning härtill vill vi erinra om att två av de framlagda alternativen avser en *större* total utbyggnad än den som för närvarande sker och att vad tidsprogrammet beträffar allenast den olikheten föreligger, att det nuvarande programmet avser 5 och det kommande 7 år.

I syfte att söka nå en samförståndslösning har vi emellertid under utredningsarbetets gång framlagt ett förslag, som vi alltjämt vidhåller, innebärande att kapitalanskaffningen skulle — på i princip samma sätt som under nuvarande utbyggnadsperiod — till 60 % ombesörjas av staten och till 40 % av de lagringspliktiga, dock att staten i fråga om den skyddade lagringen skulle stå för hela finansieringen av lagerutrymme och vara jämte kostnaderna för varans hantering. Förutsättning för förslaget har varit dels att den oskyddade lagringen fritt får lokaliseras, dels att staten garanterar anskaffningen på den svenska kapitalmarknaden av långfristigt lånekapital för den finansiering som skulle åvila de lagringsskyldiga; i den mån legala och kapitalmarknadsmässiga hinder föreligger måste de alltså undanröjas.

Som motiv för vårt förslag rörande den skyddade lagringen vill vi anföra följande. En väsentlig nyhet är — och därom är kommitténs ledamöter eniga — att denna lagring, som under pågående period i princip fritt får lokaliseras, i fortsättningen skall förläggas till vissa, av militära hänsyn bestämda områden. Detta medför att lagren till helt övervägande del icke kan få direkt anknytning till de lagringsskyldigas nuvarande oljedepåer och distributionssystem och sålunda helt faller utanför den kommersiella verksamheten. Den skyddade lagringen är alltså en ren krigsberedskap.

Statens representanter i kommittén har ej ansett sig kunna biträda vår uppfattning och som skäl dels anfört, att vårt förslag skulle innefatta en avsevärd sänkning av de lagringsskyldigas hittillsvarande andel i finansieringskostnaderna, dels hänvisat till direktiven. Vad det förstnämnda motivet beträffar är beskrivningen av förslaget på denna punkt missvisande. Med hänsyn till de skyddade lagrens särställning — föranledd av rent militära hänsyn — måste de vid en kostnadsredovisning hållas isär från den oskyddade lagringen. Beträffande den förra har vi som ovan anförts föreslagit, att staten helt skall svara för finansieringen, i fråga om den senare däremot innebär vårt förslag en *oförändrad* andel för de lagringsskyldiga av finansieringskostnaderna.

Vad angår direktiven till oljelagringskommittén har departementschefen till vägledning för utredningsarbetet uttalat, att en allmän utgångspunkt bör vara att de lagringspliktiga under alla förhållanden bör bära de kostnader

som hänför sig till bibehållandet av en i förhållande till konsumtionen oförändrad beredskap. Av väsentlig betydelse är emellertid att mot bakgrunden av det genom utredningen framkomna materialet klarlägga, vilka konsekvenser en tillämpning av denna princip om den s. k. automatiska lagerökningen skulle få.

Till en början vill vi framhålla att oklarhet råder om innebörden av begreppet automatisk lagerökning. Sålunda har detta begrepp i den av Riksnämnden gjorda utredningen, som legat till grund för kommitténs arbete, givits en annan innebörd än som redovisas av statens representanter i kommittén. De senare har nämligen — i motsats till Riksnämnden — medtagit de varukvantiteter som ingår i den skyddade lagerhållningen. Vi anser detta ej vara riktigt. Omfattningen av de senare bestämmes av rent militära behov och står därför inte i någon »automatisk» relation till konsumtionsutvecklingen. När vi i det följande söker belysa konsekvenserna av de statliga representanternas förslag, har vi emellertid utgått från den innebörd av begreppet som dessa själva inlagt i detsamma.

De prognoser som under utredningsarbetets gång utarbetats rörande konsumtionsutvecklingen visar, att redan den s. k. automatiska lagerökningen medför mycket betydande kostnader. Samtidigt har övervägandena inom kommittén rörande den kvantitativa målsättningen resulterat i tre alternativa förslag, vilka allenast innefattar en begränsad, ehuru varierande förstärkning av den »relativa» beredskapen.

Även om staten skulle bära hela kostnaden för annan lagerökning än den s. k. automatiska, skulle vid det minst långtgående alternativet ett realiserande av den i direktiven uttalade principen leda till en fullständig omfördelning av det ekonomiska ansvaret för vår beredskap på förevarande område. De lagringspliktiga skulle få svara för 61 % av kostnaderna och staten för 39 %.¹ Även med mellanalternativet skulle resultatet, i jämförelse med vad som f. n. gäller, bli en inte obetydlig överflyttning av ansvaret på näringslivet, eller för de lagringsskyldiga 49 % och för staten 51 %.¹

Om de lagringspliktiga åläggas att bekosta icke blott den s. k. automatiska lagerökningen utan även viss del av den övriga tvångslagerökningen, stiger naturligen deras kostnadsandel än mer. I sitt slutliga förslag har som förut nämnts de statliga representanterna angivit de lagringspliktigas ansvar till ett årligt belopp av 60 milj. kr. Detta skulle för de olika alternativa lagringsmålen innebära ungefär följande ansvarsfördelning.

	Alt. I	Alt. II	Alt. III
Staten	23 %	38 %	46 %
De lagringspliktiga	77 %	62 %	54 %

¹ Samtliga procenttal har framräknats med utgångspunkt från i betänkandet redovisade utgångsvärden, exkl. kostnaderna för kol och koks.

Den gjorda utredningen visar alltså, att principen om de lagringsskyldigas kostnadsansvar för den s. k. automatiska lagerökningen vid vissa av de lagringsmål som nu är aktuella medför en ansvarsfördelning för ifrågavarande beredskapsåtgärd, som helt avviker från vad som f. n. gäller på detta område. Avvikelsen blir naturligen än större om de lagringspliktigas kostnadsansvar ökas ytterligare. Vi anser, att det inte förebragts några bärande skäl för en sådan avvikelse från eljest vedertagen praxis i fråga om statens huvudansvar, en avvikelse som f. ö. skulle öppna betänkliga perspektiv med avseende på beredskapslagringen av andra, för försvaret eller folkförsörjningen nödvändiga varor.

Sammanfattningsvis vill vi föreslå

att en fortsatt utbyggnad, innebärande en förstärkning av vårt lands oljeberedskap äger rum och att staten även i fortsättningen skall bära det ekonomiska huvudansvaret för denna,

att kostnadsberäkningarna justeras på sätt ovan angivits,

att i fråga om den oskyddade lagringen de lagringsskyldigas ekonomiska ansvar i överensstämmelse med vad som f. n. gäller ej sättes högre än till 40 % av finansieringskostnaderna,

att den skyddade lagringen helt bekostas av staten; full ersättning för de faktiska kostnaderna skall här utgå till lagerhållarna,

att den oskyddade lagringen får fritt lokaliseras

och att staten garanterar anskaffningen av långfristigt lånekapital.

Förklaringar till beräkningen av cif-priser

Fob-pris

De i tabellen angivna oljeslagen motsvarar följande kvaliteter i Platt's Oilgram:

Bensin 97 oktan	= 97 Research Premium
» 90 »	= 90 » Regular
Lys- och eldningsfotogen	= Illuminating Kerosene
Motorfotogen	= Tractor Vap. Oil
Motorbrännolja	= Gas Oil 48/52 D.I.
Eldningsolja 1—2	= No 2 Fuel
Eldningsolja 3	= 36 % No 2 Fuel + 64 % Bunker C Fuel
» 4	= 20 % No 2 Fuel + 80 % Bunker C Fuel
» 5	= 10 % No 2 Fuel + 90 % Bunker C Fuel

Omräkningstal från + 15,6°C till + 7,0°C:

Bensin.....	1.0097
Fotogen.....	1.0077
Motorbrännolja och eldningsolja 1—2	1.0069

Frakt

Scale No 3 — flat rate	Kr/LT	%
Aruba—Strömstad/Göteborg.....	25:25	30
» —Göteborg/Limhamn.....	26:16	15
» —Limhamn/Stockholm.....	28:40	40
» —Stockholm/Örnsköldsvik.....	29:30	15
Genomsnitt.....	27:30	100
Halvt tillägg för 2-hamnslossning.....	0:73	
	Summa	27:98

Scale No 3 ./ 6,1 % inkl. halva tillägget för 2-

hamnslossning..... 26:27 Kr/LT = 25: 85 kr/MT

BILAGA II

Formler för indexreglering av kostnader för utförande av oljelagringsanläggningar

Ovanjordscisterner

Vid beräkning av indextal för anläggningskostnaderna för ovanjordscisterner bör följande indexformel tillämpas:

$$\text{Indextal} = 32 \cdot \frac{i_j}{i_{j61}} + 27 \cdot \frac{i_a}{i_{a61}} + 21 \cdot \frac{i_b}{i_{b61}} + 20$$

Indextalet utgör en sammanvägning av tre olika indexserier och en konstant faktor. De tre indexserierna är följande:

- (i_j) Indextal för mellanprodukter av järn enligt kommerskollegii reviderade partiprisindex med basår 1949. Indextalets vikt i formeln 32;
- (i_a) Indextal för genomsnittlig timförtjänst för arbetare inom industrigruppen verkstadsindustri m. m., som utgör en undergrupp till metall- och verkstadsindustri. Indexserien med bas februari 1947 utarbetas av socialstyrelsen. Indextalets vikt i formeln 27;
- (i_b) Indextal för byggnadskostnader i Stockholm, utarbetat av bostadsstyrelsen, med bas 1 januari 1939. Indextalets vikt i formeln 21.

Av anläggningskostnaderna har 20 % ansetts icke böra bli föremål för indexberäkning. Detta tal utgör sålunda en konstant i formeln.

Kommerskollegii reviderade partiprisindex uträknas för varje månad och avser prisläget den 15 i månaden. Publicering sker ca tre månader efter beräkningstillfället, dock är det möjligt att erhålla korrektur en månad tidigare. Indextalen för den senaste månaden är preliminära men för gruppen mellanprodukter av järn anses att man kan betrakta indextalet som definitivt.

Socialstyrelsens indextal för genomsnittlig timförtjänst inom industri beräknas för månaderna februari, maj, augusti och november och avser löneläget sista veckan i respektive månad. Publicering i särtryck sker ca 1 ½ å 2 månader efter beräkningstillfället.

Bostadsstyrelsens index för byggnadskostnaderna i Stockholm beräknas den första varannan månad (1/1, 1/3, 1/5 etc.) och avser kostnadsläget vid månadsskiftet. En omläggning till månatlig index kommer att ske någon gång under år 1962. Publicering sker ca en månad efter beräkningstillfället.

Indextalen den 1 november 1961, vilken tidpunkt är avsedd att utgöra basen för indexberäkningarna av cisternkostnaderna för ovanjordslagring, var följande:

- (i_{j61}) partiprisindextalet för mellanprodukter av järn = 154
- (i_{a61}) indextalet för timförtjänst inom verkstadsindustri = 306,2
- (i_{b61}) indextalet för byggnadskostnader i Stockholm = 256,3

Indextalet beräknas med en decimal.

Skyddade anläggningar

På grundval av den i bilagan E redovisade kostnadskalkylen för skyddade oljelagringsanläggningar, vilken avser prisläget den 1/7 1961, har följande formel upprättats för indexberäkning av kostnaderna för ifrågavarande anläggningar:

$$K_t = 0,48 \frac{i_{F1t}}{i_{F10}} + 0,19 \frac{i_{F3t}}{i_{F30}} + 0,13 \frac{i_{r0}}{i_{rt}} + 0,10 \frac{i_{e0}}{i_{et}} + 0,10 \frac{i_{kt}}{i_{k0}} - 1/K_0$$

Anm.

i_{r0} och i_{e0} i täljaren samt i_{rt} och i_{et} i nämnaren under förutsättning att Svenska Tarifföreningens nu tillämpade metod att ange nuvärdet vid tidpunkten t med 1,00 och värdestegringen från visst år med en koefficient för detta år i fortsättningen kommer att begagnas.

Beteckningar:

K_t = tillägg eller avdrag i förhållande till kostnaden 1961 vid tidpunkten (året) t .

K_0 = kostnad 1/7 1961.

i_{F1t} = Kungl. Fortifikationsförvaltningens och Svenska Byggnadsentreprenörföreningens index för egentliga sprängningsarbeten vid tidpunkten t .

i_{F10} = Kungl. Fortifikationsförvaltningens och Svenska Byggnadsentreprenörföreningens index för egentliga sprängningsarbeten den 1/7 1961.

i_{F3t} = Kungl. Fortifikationsförvaltningens och Svenska Byggnadsentreprenörföreningens index för förstärkningsarbeten av betong och inklädnadsarbeten vid tidpunkten. t .

i_{F30} = Kungl. Fortifikationsförvaltningens och Svenska Byggnadsentreprenörföreningens index för förstärkningsarbeten av betong och inklädnadsarbeten den 1/7 1961.

i_{rt} = Svenska Tarifföreningens index för rörledningar vid tidpunkten t .

i_{r0} = Svenska Tarifföreningens index för rörledningar den 1/7 1961.

i_{et} = Svenska Tarifföreningens index för elkraftlednings- och ljusinstallationer vid tidpunkten t .

i_{e0} = Svenska Tarifföreningens index för elkraftlednings- och ljusinstallationer den 1/7 1961.

i_{kt} = Socialstyrelsens index för konsumtionspriser i Sverige (totalindex) vid tidpunkten t .

i_{k0} = Socialstyrelsens index för konsumtionspriser i Sverige (totalindex) den 1/7 1961.

BILAGA III

Sammanställning över ändringar av noterade listpriser på eldningsolja nr 1, 3 och 4 åren 1959—1961

Datum	Eldningsolja 1 kr/m ³	Eldningsolja 3 kr/m ³	Eldningsolja 4 kr/m ³
<i>1959</i>			
1/1	209	153	144
24/1	224	155	
23/3	209	135	119
11/4	202		
29/4	197		
21/5	191	130	
29/6	183	127	
9/9	178	124	
15/9		119	111
19/9		117	109
26/11	188	127	119
10/12	193		119
<i>1960</i>			
20/2	183	122	114
21/3	177		
21/5		116	104
15/7	182		
15/12			
22/12		124	114
<i>1961</i>			
5/1	187		
1/7	165	109	99
7/10			
och fortfarande	181	121	111

BILAGA IV

Beräkning av oljeavgift

(Prisläget hösten 1961)

	Cisternkostnad				
	Bensin	Fotogen	Motorbrännolja	Eldningsolja 1—2	Eldningsolja 3—5
Cisternvolym, genomsnittlig.....m ³	4 500	3 000	5 100	7 550	7 250
Enhetspris per m ³ cisternvolym....kr	123:—	105:—	88:—	84:—	100:—
Anskaffningskostnad.....»	553 500	315 000	448 800	634 200	725 000
Årskostnad:					
Avskrivning 20 år + ränta 6 % (annuitet 8,71846 %).....»	48 257	27 463	39 128	55 292	63 209
Försäkring (bensin 0,275 %, fotogen 0,225 %, övriga varor 0,175 %).....»	1 522	709	785	1 110	1 269
Fastighetsskatt (0,375 %).....»	2 076	1 181	1 683	2 378	2 719
Underhåll, reparationer (1 %, för eo 3—5 1,5 %).....»	5 535	3 150	4 488	6 342	10 875
Tillsyn och inspektion.....»	1 000	1 000	1 000	1 000	1 500
Summa årskostnad för cistern.....»	58 390	33 503	47 084	66 122	79 572
Årskostnad per m ³ cisternvolym...»	12: 98	11: 17	9: 23	8: 76	10: 98
» » » varuvolum.....»	18: 54	15: 96	13: 19	11: 68	14: 64
(fyllnadsgrad 70 % för drivmedel 75 % » eldningsolja)					
	Varukostnad				
Varuvolum.....m ³	3 150	2 100	3 570	5 663	5 438
Enhetspris per m ³ vara.....kr	168:—	153:—	137:—	135:—	76:—
Varukostnad.....»	529 200	321 300	489 900	764 505	413 288
10 % tillägg för prisfluktuationer...»	52 920	32 130	48 909	76 451	41 329
Total varukostnad.....»	582 120	353 430	537 999	840 956	454 617
Årskostnad:					
Ränta 6 %.....»	34 927	21 206	32 280	50 457	27 277
Svinn (1 % bensin, 0,7 % fotogen, 0,6 % mbro och eo 1—2, 0,5 % eo 3—5).....»	5 821	2 474	3 228	5 046	2 273
Inventering.....»	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Försäkring (0,225 %).....»	1 310	795	1 210	1 892	1 023
Uppvärmning (2:—/m ³ cistern- volym).....»	—	—	—	—	14 500
Summa årskostnad för vara.....»	43 058	25 475	37 718	58 395	46 073
Årskostnad per m ³ .....»	13: 67	12: 13	10: 57	10: 31	8: 47
Cisternkostnad, avrundat.....»	18:—	16:—	13:—	12:—	15:—
Varukostnad, ».....»	14:—	12:—	11:—	10:—	8:—
10 % tillägg, avrundat.....»	32:—	28:—	24:—	22:—	23:—
Lagringskostnad per år.....»	3:—	3:—	2:—	2:—	2:—
	35:—	31:—	26:—	24:—	25:—

BILAGA V

Förslag till

förordning om ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 343)
om oljelagring m. m.

Härigenom förordnas, att 1, 2, 4, 6—9, 11—14 och 18 §§ förordningen den 31 maj 1957 om oljelagring m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

1 §.

För att trygga tillgång inom riket på mineralolja skola säljare och förbrukare av sådan olja här hålla lager därav enligt vad i denna förordning stadgas. Om skyldighet för statlig myndighet att hålla lager av mineralolja skall dock, i stället för bestämmelserna i förordningen, gälla vad Kungl. Maj:t därom förordnar.

Enligt vad — — — — — utvunnen olja.

(Föreslagen lydelse)

1 mom. För att trygga tillgång inom riket på mineralolja skola säljare och förbrukare av sådan olja här hålla lager därav enligt vad i denna förordning stadgas. Om skyldighet för statlig myndighet att hålla lager av mineralolja skall dock, i stället för bestämmelserna i förordningen, gälla vad Kungl. Maj:t därom förordnar.

2 mom. För att trygga tillgång inom riket på bränsle för framställning av stadsgas för avsalu (råvara för stadsgas) skola förbrukare av sådant bränsle (gasverk) här hålla lager därav enligt vad i denna förordning stadgas. Lagringskyldighet enligt detta moment utesluter beträffande bränsle, varom här är fråga, lagrings- och inköpsskyldighet enligt första momentet.

2 §.

Lagrings- och inköpsskyldigheten avser mineralolja som tillhör någon av följande grupper, nämligen:

bensin, dock icke flygbensin;
fotogen, dock icke flygfotogen;
motorbrännolja;
eldningsolja 1; samt
övriga slag av eldningsolja.

Sådana slag av olja, som inrymmas under en och samma av de i första styck-

Lagrings- och inköpsskyldigheten enligt 1 § 1 mom. avser mineralolja som tillhör någon av följande grupper, nämligen:

motorbensin, dock icke flygbensin;
fotogen, dock icke flygfotogen;
motorbrännolja;
eldningsolja 1 och 2; samt
övriga slag av eldningsolja.

Sådana slag av olja, som inrymmas

¹ Senaste lydelse av 11 §, se 1958:55, samt av 13 §, se 1959:119.

(Gällande lydelse)

ket angivna grupperna, skola vid fullgörande av lagringsskyldighet ävensom vid tillämpningen av denna förordning i övrigt anses likvärdiga. Där så finnes erforderligt, må Kungl. Maj:t förordna om annan gruppindelning.

Där ej — — — — — denna paragraf.

Vad i — — — — — inhemsk skiffer.

4 §.

Kungl. Maj:t fastställer, enligt grunder som riksdagen godkänt, den mängd olja, tillhörande var grupp, som sammanlagt skall hållas i lager.

Tillsynsmyndigheten skall före den 1 juli varje år på sätt stadgas i denna förordning bestämma huru mycket olja, tillhörande olika grupper, envar som enligt förordningen är lagringsskyldig skall hålla i lager under nästkommande kalenderår.

(Föreslagen lydelse)

under en och samma av de i första stycket angivna grupperna, skola vid fullgörande av lagringsskyldighet ävensom vid tillämpningen av denna förordning i övrigt, *därest Kungl. Maj:t ej jämlikt 4 § första stycket annorledes förordnat*, anses likvärdiga. Där så finnes erforderligt, må Kungl. Maj:t förordna om annan gruppindelning.

Lagringsskyldigheten enligt 1 § 2 mom. avser varje slag av bränsle, som är avsett för framställning av stadsgas.

Kungl. Maj:t fastställer, enligt grunder som riksdagen godkänt, den mängd olja, tillhörande var grupp, som sammanlagt skall hållas i lager *enligt 1 § 1 mom., ävensom, där så finnes erforderligt, mängdens fördelning på olika oljekvaliteter.*

Kungl. Maj:t fastställer ock, i den ordning ovan sagts, omfattningen av lagringsskyldigheten enligt 1 § 2 mom.

Tillsynsmyndigheten skall före den 1 juli varje år på sätt stadgas i denna förordning bestämma huru mycket olja, tillhörande olika grupper, *samt huru mycket råvara för stadsgas* envar som enligt förordningen är lagringsskyldig skall hålla i lager under nästkommande kalenderår.

Har för någon på grund av försumelse som i 19 § sägs lagringsmängden icke kunnat bestämmas före sagda tidpunkt, må tillsynsmyndigheten senare, dock sist före utgången av det år, varunder lagringsskyldigheten skall fullgöras, besluta härom utan hinder av att den jämlikt första stycket fastställda sammanlagda lagringsmängden kan komma att överskridas.

6 §.

Förbrukare är — — — — — transportmedlets drift.

Skyldiga att — — — — — kubikmeter eldningsolja.

Den som under basåret vid gasverk inom riket förbrukat råvara för stads-

(Gällande lydelse)

1 mom. Vid lagringsskyldighetens bestämmande enligt 4 § andra stycket skall tillsynsmyndigheten mellan de lagringsskyldiga fördela de av Kungl. Maj:t enligt samma paragraf första stycket för påföljande kalenderår fastställda oljemängderna med undantag av vad som under sagda år skall lagras enligt sådan med tillsynsmyndigheten träffad överenskommelse, genom vilken någon åtagit sig att, utöver vad som följer av denna förordning, hålla lager av olja. Fördelningen skall, med ledning av de enligt 2 mom. beräknade basmängderna, ske så att inom varje grupp olja för envar lagringsskyldig förhållandet mellan lagringsskyldig och basmängd är i görlig mån detsamma.

2 mom. Basmängd inom viss grupp av olja är den mängd olja, tillhörande gruppen, som den lagringsskyldige under de i 5 eller 6 § angivna omständigheterna sålt eller förbrukat under basåret eller, om han sålt eller förbrukat olja både under basåret och året eller ettbart av de två åren närmast dessförinnan, vad han under dylika omständigheter i genomsnitt för år sålt eller förbrukat under angivna tid.

Vid beräkning av basmängd för säljare skall dock icke medräknas

- a) olja som — — — — —
- b) olja som — — — — —
- c) olja som — — — — —
- d) eldningsolja som han sålt för förbrukning vid anläggning inom riket, vid vilken under de tre försäljningen närmast föregående kalenderåren förbrukats sammanlagt minst femtontusen kubikmeter eldningsolja; samt

(Föreslagen lydelse)

gas är lagringsskyldig, oavsett förbrukningens storlek.

7 §.

1 mom. Vid bestämmande av lagringsskyldigheterna enligt 4 § tredje stycket skall tillsynsmyndigheten mellan dem, som äro lagringsskyldiga enligt 1 § 1 mom., fördela de av Kungl. Maj:t enligt 4 § första stycket för påföljande kalenderår fastställda oljemängderna med undantag av vad som under sagda år skall lagras enligt sådan med tillsynsmyndigheten träffad överenskommelse, genom vilken någon åtagit sig att, utöver vad som följer av denna förordning, hålla lager av olja. Fördelningen skall, med ledning av de enligt 2 mom. beräknade basmängderna, ske så att inom varje grupp olja för envar lagringsskyldig förhållandet mellan lagringsskyldig och basmängd är i görlig mån detsamma.

2 mom. Basmängd inom viss grupp av olja är den mängd olja, tillhörande gruppen, som den lagringsskyldige under de i 5 § eller 6 § första eller andra stycket angivna omständigheterna sålt eller förbrukat under basåret eller, om han sålt eller förbrukat olja både under basåret och året eller ettbart av de två åren närmast dessförinnan, vad han under dylika omständigheter i genomsnitt för år sålt eller förbrukat under angivna tid. *Beträffande värmekraftverk må Kungl. Maj:t dock förordna om andra grunder för beräkning av basmängd.*

Vid beräkning av basmängd för säljare skall dock icke medräknas

- a) försålda oljan;
- b) tjugutusen kubikmeter;
- c) sålda oljan;
- d) eldningsolja som han sålt för förbrukning vid anläggning inom riket, vid vilken under de tre försäljningen närmast föregående kalenderåren förbrukats sammanlagt minst femtontusen kubikmeter eldningsolja, eller för förbrukning såsom råvara för stadsgas; samt

(Gällande lydelse)

e) olja som — — — — — utrikes trafik.

3 mom. Lagringsmängden för gasverk skall av tillsynsmyndigheten fastställas i förhållande till den mängd stadsgas för avsalu, som framställts under basåret eller om stadsgas framställts både under basåret och året eller ettbart av de två åren närmast dessförinnan, vad gasverket i genomsnitt framställt under angiven tid.

8 §.

Olja, som lagras enligt denna förordning, skall förvaras inom riket på sätt som tillsynsmyndigheten finner ur kontrollsynpunkt godtagbart. I lagret må ej inräknas olja, som är upplagd å provianteringsfrilager eller är föremål för transitering.

Olja eller annat bränsle, som lagras enligt denna förordning, skall av den lagringsskyldige förvaras i egna eller av honom förhyrda utrymmen inom riket på sätt som tillsynsmyndigheten finner ur kontrollsynpunkt godtagbart. I lagret må ej inräknas olja eller annat bränsle, som upplagts å provianteringsfrilager eller är föremål för transitering.

Kungl. Maj:t — — — — — eller beskjutning.

Det ankommer på tillsynsmyndigheten att under beaktande av beredskapsbehoven besluta om förläggningen av lager som i andra stycket sägs.

9 §.

Tillsynsmyndigheten äger, när skäl äro därtill, efter ansökan medgiva dispens helt eller delvis från lagringsskyldigheten så ock från skyldighet, varom sägs i 8 § andra stycket.

Tillsynsmyndigheten äger, när skäl äro därtill, efter ansökan medgiva dispens helt eller delvis från lagringsskyldigheten så ock från skyldighet, varom sägs i 8 § första och andra styckena.

Om skyldighet att erlægga oljeavgift, då dispens medgives, gäller vad därom stadgas i förordningen om oljeavgift m. m.

Om skyldighet att erlægga oljeavgift i vissa fall, då dispens medgives, gäller vad därom stadgas i förordningen om oljeavgift m. m.

11 §.

Avbrytes eller försvåras tillförseln av olja till riket eller viss del därav, äger Kungl. Maj:t medgiva, att lagren må helt eller delvis tagas i anspråk.

Avbrytes eller försvåras tillförseln av olja eller annat bränsle, som avses i denna förordning, till riket eller viss del därav, äger Kungl. Maj:t medgiva, att lagren må helt eller delvis tagas i anspråk.

Försättes lagringsskyldig — — — — — behöriga slutförande.

(Gällande lydelse)

Lagringsskyldig skall före den 1 februari närmast efter basåret lämna tillsynsmyndigheten uppgift om den mängd olja, tillhörande olika grupper, han under basåret sålt eller förbrukat under omständigheter som avses i 5 eller 6 §.

Har lagringsskyldig — — — — — och adress.

12 §.

Den som är lagringsskyldig enligt 1 § 1 mom. skall före den 1 februari närmast efter basåret lämna tillsynsmyndigheten uppgift om den mängd olja, tillhörande olika grupper, han under basåret sålt eller förbrukat under omständigheter som avses i 5 § eller 6 § första eller andra stycket. Motsvarande uppgift skall lämnas av den som är lagringsskyldig enligt 1 § 2 mom. och avse den mängd råvara för stadsgas, som förbrukats under basåret, samt den mängd stadsgas till avsalu, som därvid framställts.

13 §.

Under kalenderår, då lagringsskyldig har att hålla lager av olja, skall han varje månad lämna tillsynsmyndigheten uppgift om den mängd olja, tillhörande varje grupp, som han vid utgången av närmast föregående kalendermånad hade i lager inom riket, så ock om platsen och sättet för oljans förvaring. Tillsynsmyndigheten må dock befria från skyldighet att lämna uppgift om förvaringsplatsen.

Lagringsskyldig, som — — — — — sådant bränsle.

Under kalenderår, då lagringsskyldig har att hålla lager av olja enligt 1 § 1 mom., skall han varje månad lämna tillsynsmyndigheten uppgift om den mängd olja, tillhörande varje grupp, som han vid utgången av närmast föregående kalendermånad hade i lager inom riket, så ock om platsen och sättet för oljans förvaring. Tillsynsmyndigheten må dock befria från skyldighet att lämna uppgift om förvaringsplatsen. *Vad nu sagts gäller ock den som är lagringsskyldig enligt 1 § 2 mom. med avseende på råvara för stadsgas.*

14 §.

Efter anmaning är envar som inom riket sålt eller förbrukat eller från utrikes ort infört olja skyldig lämna tillsynsmyndigheten de uppgifter om försäljningen, förbrukningen eller införseln, som tillsynsmyndigheten finner erforderliga för tillämpningen av denna förordning.

Efter anmaning är envar som inom riket sålt eller förbrukat eller från utrikes ort infört olja eller annat bränsle, som avses i denna förordning, skyldig att lämna tillsynsmyndigheten de uppgifter om försäljningen, förbrukningen, införseln eller lagret, som tillsynsmyndigheten finner erforderliga för tillämpningen av förordningen.

18 §.

Försummar lagringsskyldig att hålla olja i lager i föreskriven myckenhet och på sätt, som i denna förordning eller

Försummar lagringsskyldig att hålla olja eller annat bränsle, som avses i denna förordning, i lager i föreskriven

(Gällande lydelse)

med stöd därav föreskrivits, förelägger tillsynsmyndigheten honom vid vite att inom viss tid vidtaga rättelse.

Om skyldighet att i fall som avses i första stycket erlægga oljeavgift gäller vad därom stadgas i förordningen om oljeavgift m. m.

(Föreslagen lydelse)

myckenhet och på sätt, som i förordningen eller med stöd därav föreskrivits, förelägger tillsynsmyndigheten honom vid vite att inom viss tid vidtaga rättelse.

Om skyldighet att i vissa fall som avses i första stycket erlægga oljeavgift gäller vad därom stadgas i förordningen om oljeavgift m. m.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1963 i den mån annat ej följer av vad nedan stadgas.

1. I fråga om de lagringsmängder envar lagringsskyldig skall hålla i lager under år 1963 skall gälla vad tillsynsmyndigheten därom bestämt före den 1 juli 1962.

2. Vad i 8 § första stycket stadgas om att lagringsskyldig skall förvara lager i egna eller av honom förhyrda utrymmen skall icke äga tillämpning förrän efter utgången av år 1963.

3. Sådan uppgift, som gasverk enligt 12 § har att före den 1 februari 1963 lämna tillsynsmyndigheten, skall omfatta jämväl åren 1960 och 1961.

BILAGA VI

Förslag till

förordning om ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 344)
om oljeavgift m. m.

Härigenom förordnas, att 1, 2, 3 och 5 §§ förordningen den 31 maj 1957 om oljeavgift m. m. skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

1 §.

I denna förordning förstås med *lagringsskyldig*: säljare eller förbrukare av mineralolja, som är lagringsskyldig enligt förordningen om oljelagring m. m.;

olja: sådan mineralolja, som sägs i 2 § sistnämnda förordning; samt

tillsynsmyndigheten: den enligt 3 § samma förordning utsedda myndigheten.

(Föreslagen lydelse)

I denna förordning förstås med *lagringsskyldig*: säljare eller förbrukare av mineralolja, som är lagringsskyldig enligt 1 § 1 mom. förordningen om oljelagring m. m.;

olja: sådan mineralolja, som sägs i 2 § första stycket sistnämnda förordning; samt

tillsynsmyndigheten: den enligt 3 § samma förordning utsedda myndigheten.

2 §.

Lagringsskyldig är pliktig att till staten erlægga oljeavgift,

a) om han erhåller — — — — —

b) om han, utan erhållen dispens, försummar skyldighet, som nyss är sagd.

Lagringsskyldig är pliktig att till staten erlægga oljeavgift,

a) om han, utan erhållen dispens, eller

b) om han, utan erhållen dispens, försummar skyldighet, som nyss är sagd, eller skyldighet att förvara olja i egna eller av honom förhyrda utrymmen.

Oljeavgift utgår — — — — — andra stycket.

3 §.

Oljeavgiften beräknas med tillämpning av bestämmelserna i 4 och 5 §§ efter den myckenhet olja, beträffande vilken lagringsskyldighet eller skyldighet att förvara olja *i bergtrum eller på därmed jämförligt* sätt icke fullgöres, samt efter den tid, under vilken fullgörandet ej sker. Del av kalendermånad räknas som hel månad.

Oljeavgiften utgör för kubikmeter och år

Oljeavgiften beräknas med tillämpning av bestämmelserna i 4 och 5 §§ efter den myckenhet olja, beträffande vilken lagringsskyldighet eller skyldighet att förvara olja *på visst* sätt icke fullgöres, samt efter den tid, under vilken fullgörandet ej sker. Del av kalendermånad räknas som hel månad.

Oljeavgiften utgör för kubikmeter och år

(Gällande lydelse)

för bensen och fotogen tjugåtta kronor,

för motorbrännolja och eldningsolja 1 tjuguen kronor samt

för övriga slag av eldningsolja tjugusju kronor

eller, såvitt rör olja som skall lagras i bergrum eller på därmed jämförligt sätt, nämnda belopp ökade med sex kronor.

För månad — — — — — angivna belopp.

(Föreslagen lydelse)

för motorbensen trettiofem kronor, för fotogen trettioen kronor,

för motorbrännolja tjugusex kronor, för eldningsolja 1 och 2 tjugufyra kro-

nor samt

för övriga slag av eldningsolja tjugufem kronor

eller, såvitt rör olja som skall lagras i bergrum eller på därmed jämförligt sätt, nämnda belopp ökade med sex kronor.

5 §.

I fall, som avses i 2 § första stycket b), beräknas oljeavgiften efter den brist, som framgår av avgiven uppgift varigenom bristen först yppats, eller om bristen upptäckts vid undersökning, den brist, som därvid konstaterats.

Oljeavgift skall — — — — — en månad.

I fall, som avses i 2 § första stycket b), beräknas oljeavgiften, såframt tredje stycket denna paragraf ej är tillämpligt, efter den brist som framkommer i samband med granskning av avgiven uppgift, varigenom bristen först yppats, eller om bristen upptäckts vid särskild undersökning, den brist, som därvid konstaterats.

Bestämnes lagringsmängden för någon det år, under vilket lagringsskyldigheten skall fullgöras, beräknas samtidigt oljeavgift efter den tidigaste brist, som konstaterats under året.

Oljeavgift skall i sistnämnda fall utgå för tiden från och med den kalendermånad, då sagda brist förelåg, till och med den kalendermånad, under vilken enligt meddelat föreläggande rättelse senast skall hava skett.

Sker ej — — — — — samma tidpunkt.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1963. Under år 1963 skall dock med avseende på oljeavgiftens storlek äldre bestämmelser gälla.

BILAGA VII

Förslag till

kungörelse om tillägg till instruktionen för överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap den 10 november 1961 (nr 536)

Härigenom förordnas, att i instruktionen för överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap den 10 november 1961 skall, närmast efter 13 §, intagas en ny paragraf, betecknad 13 a §, av följande lydelse.

13 a §.

Till överstyrelsen är vidare knutet ett rådgivande organ, benämnt oljelagringsrådet, med uppgift att biträda överstyrelsen i frågor av principiell betydelse eller eljest av större vikt, vilka röra tillämpningen av förordningarna om oljelagring m. m. och om oljeavgift m. m. eller avse ekonomiskt stöd för ökning av näringslivets oljelagring.

Rådet sammanträder under ordförandeskap av generaldirektören, Kungl. Maj:t förordnar för längst tre år i sänder högst sex ledamöter i rådet jämte en suppleant för varje ledamot.

Rådet sammanträder efter hemställan av ledamot eller eljest så ofta förhållandena påkalla det. Det ankommer på ordföranden att utfärda kallelse till rådets sammanträden.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1963, då instruktionen den 31 maj 1957 för oljelagringsrådet (nr 346) upphör att gälla.

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1962

1. Helsetjeneste for søfarende.
2. Nordiskt samarbete inom radio och television.
3. Vattenkraften i Torne och Kalix älvar.
4. Nordisk bogmarked.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Atomansvarighet II. [14]
Utlandssvenskars deltagande i allmänna val. [19]
Nedre justitierevisionens arbetsorganisation. [20]
Expropriation för sanering av historiskt eller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. [24]
Radions juridiska ansvar. [27]

Utrikesdepartementet

Aspekter på utvecklingsbiståndet. [12]

Försvarsdepartementet

Totalförsvarets personalfrågor. [3]
Försvarets tandvård. [23]
Arbetsstidsreglering för militär personal och civil-militär. [30]

Socialdepartementet

Skogstillgångarna i Jämtlands län. [1]
Arbetsstidsförkortningens omfattning och utläggning. [17]

Kommunikationsdepartementet

Statsbidrag till enskild väghållning, m. m. [6]
Avgiftsbelagda trafikaneläggningar. [26]
Säkerhetsinspektion av motorfordon och släpvagnar. [29]
Svensk trafikpolitik III. [35]
Byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter och personalorganisation. [37]

Finansdepartementet

Finansplan för budgetåret 1962/63 samt Preliminär nationalbudget för år 1962. [8]
Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. [9]

1959 års långtidsutredning. 1. Svensk ekonomi 1960—1965. [10] 2. Svensk ekonomi 1960—1965. Bilagor 1—5. [11]
Skärpta regler för rusdrycksinköp. [13]
Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppborrdväsendet. Del II. [18]
Reviderad nationalbudget för år 1962. [25]
Stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna. [31]
Automatisk databehandling. [32]

Ecklesiastikdepartementet

Vidgad vuxenutbildning på gymnasieområdet. [5]
Korrespondensundervisningen inom skolväsendet. [16]
Skolväsendets centrala ledning. [28]
Försvarsmedicinsk forskning i totalförsvaret. [34]

Jordbruksdepartementet

Yrkesutbildningen på trädgårdsområdet. [2]
Veterinärmedicinsk forskning och undervisning. [33]
Naturen och samhället. [36]

Handelsdepartementet

Den allmänna näringslagstiftningen. [15]
Beredskapslagring av olja 1963—1969. [40]

Inrikesdepartementet

Arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårdspersonal. [4]
Kommunalrättskommittén. 2. Kommunal beredskap. [7] 3. Kommunalt stöd åt studerande från utvecklingsländerna. [21]
Samhällsfarlig asocialitet. [22]
Utbildning av sjukvårdsadministratörer. [38]

Civildepartementet

Ortsprisindex. [39]